

קונטרס

כתר יתנו לך

קורונה בהשקפה ובהלכה

[המאמרים הופיעו במשך התפשטות הנגיף, והמצב החמיר (כמובן
כולל מספרי החולים והמתים ל"ע), אנו מביאים את המאמרים איך
שנכתבו ואפשר לראות את התפתחות המחלה והשאלות בענין]

הרב שלמה אבינר

עריכה: הרב מרדכי ציון

תוכן עניינים

דברי השקפה

- א. האם קורונה באמת מסוכן?
- ב. למה ד' עושה לנו קורונה
- ג. שיר הלל לישראלי בבידוד
- ד. קורונה: רצינות ולא בהלה
- ה. מה יהיה?
- ו. תודה
- ז. קורונה, לא נורא, נתגבר
- ח. עולם חדש בצל קורונה
- ט. איך אני יכולה לעבוד את ד' בעת קורונה
- י. בעת הקורונה, אהיה פרופסורית
- יא. למה בעלי אינו עוזר ליבעת קורונה?
- יב. כיצד להינצל מקורונה
- יג. כל הכבוד לראש הממשלה: לוחם בקורונה
- יד. עזרת ילדים בבית בזמן הקורונה
- טו. קורונה - זה הזמן ללמוד תורה
- טז. הצלה ממגפה לפי רבי עיקבא איגר
- יז. קורונה מבחינה פילוסופית
- יח. קורונה ואמונה
- יט. קורונה ומשיח
- כ. הקורונה – עונש על מה?
- כא. רופאים ואחיות - תודה רבה!
- כב. דברי חיזוק לתלמידי תלמודי-התורה
- כג. עבודת ד' בעת קורונה
- כד. כיצד להעסיק את הילדים כל היום בבית?
- כה. נגיף נגד בהמה
- כו. אמא, מה זה קורונה?
- כז. למה ד' ברא חיידקים?
- כח. קורונה: משבר-אתגר-נסיון
- כט. התפקוד הנדרש בעת קורונה
- ל. זה הזמן לאהוב חרדים
- לא. מחשבות כלל-אנושיות על קורונה
- לב. פיטום הקטורת – סגולה נגד קורונה
- לג. מה ד' אומר לנו בקורונה
- לד. הורים יקרים, סליחה שאינינו באים
- לה. הקורונה - סטירת לחי לטרנס-הומניזם
- לו. אל יצא איש ממקומו
- לז. עשרת הדברות לעת קורונה
- לח. מחלוקת בין החכמים ובין החכמים
- לט. נגד הקורונה - נשק רוחני או מעשי

דברי הלכה

- מ. שו"ת קורונה #1
- מא. שו"ת קורונה #2
- מב. שו"ת קורונה #3
- מג. שו"ת קורונה #4
- מד. שו"ת קורונה #5
- מה. שו"ת קורונה #6
- מו. שו"ת קורונה #7
- מז. שו"ת קורונה #8
- מח. שו"ת קורונה #9
- מט. שו"ת קורונה #10
- נ. שו"ת קורונה #11
- נא. שו"ת קורונה #12
- נב. שו"ת קורונה #13
- נג. שו"ת קורונה #14
- נד. שו"ת קורונה #15
- נה. שו"ת קורונה #16
- נו. שו"ת קורונה #17
- נז. שו"ת קורונה #18
- נח. שו"ת קורונה #19
- נט. שו"ת קורונה #20
- ס. שו"ת קורונה #21
- סא. שו"ת קורונה #22
- סב. שו"ת קורונה #23
- סג. שו"ת קורונה #24
- סד. שו"ת קורונה #25
- סה. השלמת פרשיות שהפסידו בקריאת התורה משום קורונה
- סו. ניקוי פסח בעת קורונה
- סז. אין לילה סדר ב-ZOOM
- סח. האם מותרת תפילה מחוץ לבית הכנסת
- סט. ליל סדר מקוצר עבור זקנים
- ע. "מנין מרפסות"
- עא. חמש מחלוקות במנין מרפסת

דברי השקפה

א. האם קורונה באמת מסוכן?

האם הוראות משרד הבריאות לגבי קורונה הן מופרזות או שמא להיפך אינן מספיקות? כמובן, רבנים אינם רופאים. התורה ציוותה לשמוע לרופאים, ואם יש חילוקי דעות ביניהם, אז ללכת על פי רוב. הרמב"ן, בספרו תורת האדם, שער הסכנה, כותב שאם רופא גרם נזק לחולה, הוא פטור, בתנאי שהוא פעל כראוי לפי הזרם המרכזי ברפואה. לכן בנדון שלנו, יש לנהוג כפי הוראות משרד הבריאות, לא להקל עליהן, אך גם לא להחמיר עליהן, כי זה ישבית לנו את הכלכלה ואת החיים בכלל.

בנושא זה, כמו בנושאים אחרים, יש להיזהר מן הכשל הלוגי של שלילת האמצע, כלומר ראייה בשחור-לבן: או הכל רע או הכל טוב, או שהקורונה היא מגפה עולמית, שתביא את האנושית לקיצה, אופוקליפסה, או שהיא דבר של מה בכך, ואפשר להתנהג כרגיל בכל ענין. האמת היא באמצע.

אכן הקורונה מאוד דומה לשפעת: חום, שיעול, הצטננות, קשיי נשימה (אבל לא כאב גרון), והיא יכולה להסתבך לדלקת ריאות ועוד מחלות ואפילו מוות. וגם דרך התפשטותה דומה לשפעת: שיעול, התעטשות, הפרשות, מגע, הן מגע ישיר בחולה, הן מגע בחפצים שחולה נגע בהם.

כיון שזו היתה מחלה חדשה, היא גרמה לבהלה. 100,000 חולים, מתוכם 80,000 בסין והשאר ב-81 מדינות. 3400 מתו, מתוכם 3000 בסין, והשאר בשאר מדינות. אכן מחלה מאוד מדבקת.

אך בל תשכח שיש מחלות הרבה יותר קשות ויותר מדבקות. לגבי קורונה, למעשה, מעט מאוד נדבקו, ומתוכם מעט מאוד מתו, ומתוכם רובם היו אנשים בעלי מרכיב בריאותי של סיכון, למשל, זקנים או חולי נשימה.

ובל תשכח, שבארצנו, רבים חלו בשפעת וגם עשרות מתו ממנה. בארצות הברית כל שנה חולים בשפעת רגילה עשרות מיליונים, מאושפזים מאות אלפים, ומתים עשרות אלפים. יש גם שפעת לא רגילה, כגון מגפות של שפעת שהתפשטו בעולם וקיבלו שמות שונים: שפעת החזירים, מתו 100 אלף - 400 אלף. שפעת הונג-קונג, 750 אלף - 1 מיליון. שפעת רוסית, 1 מיליון. שפעת אסיאתית, 1 מיליון - 1.5 מיליון. שפעת הספרדית, 40 מיליון! לכן, אנא לא להיתפס לבהלה.

מאידך, להישמע להוראות משרד הבריאות, כדי לצמצם כמה שאפשר התפשטות המחלה:

א', לשמור על בידוד בקפדנות, כולל עבור הליכה לבית הכנסת.

ב', להשתעל ולהתעטש בתוך ממחתי, ואם אין, אז בשקע המרפק.

ג', לא ללחוץ יד, ואם לחצו, לרחוץ עם מים וסבון.

ד', לא לנשק מזוזות, ספרי תורה, סידורים וחומשים ציבוריים. ואם נשקו, לרחוץ שפתיים.

ה', אבל מי שגר עם אדם בבידוד, יכול לצאת מן הבית באורח חופשי.

ו', באופן כללי, להקפיד על הגיינה. כל השנה יש להקפיד, קל וחומר עתה.

זה הכלל, להישמר אך לא יתר על המידה. בספר מסילת ישרים סוף פרק ט, מוסבר שיש יראה ראויה ויש יראה שוטה. היראה הראויה היא שד' ברא את האדם עם שכל כך שיישמר מן הדברים המזיקים. מאידך יש יראה שוטה, של המוסיף שמירה על

שמירה. ההבחנה ביניהם היא. אם שכיח היזקא, הנזק שכיח, או "מה שיוכל להיות שיהיה אפשרי שיבוא". אכן ביטוי נפלא!
וכרגע לא מצאנו תרופה לקורונה, נקוה שנמצא, אך בינתיים זו מחלה שחולפת מעצמה, בחסדי ד' עלינו.

ב. למה ד' עושה לנו קורונה

ש: הרי אין מקרה בעולם. הכל מיד ד'. וכל מה שהוא עושה, זה לומר לנו משהו. מה הוא יתברך אומר לנו בקורונה?

ת: תשובה ראשונה: אינינו יודעים. אין לנו נביאים. וגם כשהיו נביאים, הם לא ידעו את הכל, אלא רק מה שד' אמר להם. כאשר היה רעב בארץ שלוש שנים בימי דוד, לא ידעו למה (שמואל ב כא). כאשר היה דבר ומתו שבעים אלף, רש"י כותב שהוא אינו יודע למה (שם כד). אמנם כמה מרבתינו הראשונים כתבו למה (עין מצודת דוד), ובכל זאת רש"י אומר שאינו יודע למה. כמובן, זה בגלל חטאינו, אך רש"י אינו יודע לאיזה מהם.

תשובה שניה: האמת חייבת להיאמר, שקורונה אינה המחלה היחידה שפוקדת אותנו. לצערנו יש לנו עוד מחלות רבות, חלקן יותר חמורות לאין ערוך. וגם זאת אינינו יודעים למה. כאמור, אין לנו נביאים. לכן, יש עצה כוללת: תשובה תפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה. תפילה – אמירת תהילים שיש להם כח גדול. צדקה – לעניים. אנו עתה במצוקה, אז זה הזמן לזכור את אלה שהם כל הזמן במצוקה. ותשובה – כל אחד על העוונות שלו.

תשובה שלישית. אף המחלות אינן הצרה היחידה בעולם. ב"ה עולמנו הוא עולם טוב, וירא אלהים כי טוב. אבל יש בו גם רע. בספר הישר הוא מכונה "גיא התלאות". אלא אומר הרמב"ם במורה נבוכים (ג, יב), הטוב הרבה יותר מרובה מן הרע. וגם זאת אינינו יודעים למה יש צרה זו וזו לאדם זה זהה. הנביאים עצמם שאלו למה יש צדיק ורע לו ולא קיבלו תשובה. יש סודות של נשמות, מלפני שהאדם נולד, ולאחר שהאדם מת.

תשובה רביעית. אבל באופן כללי אפשר לומר שכל הצרות, כל המחלות, כל הקורונות באות לזכך אותנו ולעורר אותנו לתשובה. ובמה לעשות תשובה: לא חסר על מה!

תשובה חמישית. כיון שפטור ללא כלום, אי אפשר, אז ניתן להעלות השערה, אך אחר כך להודות בענווה כמו רבינו הגדול רש"י: אינינו יודעים. אכן, יש כאן פלא גדול שכל האנושות כמרקחה בגלל יצור קטן מאוד שאפילו לא נראה בעין אנושית. כל המין האנושי, עם הטכנולוגיה המפותחת שלו, עם הנשק העוצמתי שלו, עם הכלכלה המבריקה שלו, עם השלטון העצום שלו, - רועד מפחד מפני יצור קטן אפסי.

זה מזכיר מה שהיה עם טיטוס הרשע שהעיז להתבטא נגד רבונו של עולם, אז ד' אמר לו: "רשע בן רשע, בן בנו של עשו הרשע, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה... עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה" (גיטין נו, ב). ואכן היתוש חדר למוחו של טיטוס וחסל אותו. יתוש קדמך.

כך, בימינו, האדם חושב שהוא אלהים, שהוא בעל הבית להחליט מה טוב ומה רע, מה שנקרא רלטיביזם מוסרי או פוסטמודרנה או עוד שמות. ואם הוא מאמין באל, הוא אפילו חושב שהוא בעל הבית על האל, כלומר קובע אלהים בצלם האדם, במקום להבין שאדם הוא בצלם אלהים, וכך עליו להתנהג. אם כן, אדם גאוותן, אדם יודע הכל, אדם מבין הכל, נראה אותך נלחם נגד יצור קטן שבקטנים של רבונו של עולם.

והיצור הזה נרא קורונה, כתר. עלינו להחזיר את הכתר לרבונו של העולם. כתר יתנו לך.

ג. שיר הלל לישראלי בבידוד

אומרים עלינו הישראליים, שאנחנו לא ממושמעים, ביחס לאירופאים ולאמריקאים. יתכן שזה נכון. כמובן זה צריך תיקון. אבל זה בדברים של מה בכך. אך בדברים רציניים, כגון שמירה מפני קורונה, אנחנו הכי ממושמעים בעולם, הרבה יותר מאירופאים. שם המונים מפרים את הוראות הבידוד. וכאן אנחנו מאוד רציניים. כאן בארצנו, אנשים שמפרים את הבידוד, הם בערך 0%. כל הכבוד לנו. אגב, חלק גדול מהנמצאים בבידוד, הם עובדי רפואה, בהיותם באים במגע עם חולי קורונה, בערך 2500. קרוב ל-1000 רופאים, ועוד מאות אחיות, כוחות עזר, מעבדות, לוגיסטיקה, משק, רוקחים, דיאטניות, עו"סים, פסיוטרפיה, ריפוי בעיסוק, פאראמדיקים ועוד. תודה רבה לכם שאתם מוסרים נפשכם עבורנו.

ד. קורונה: רצינות ולא בהלה

אשרינו שלמדינתנו יש יחס רציני לסכנת הקורונה. במדינות שזלזלו, הנגיף מאוד התפשט וגרם לחולים רבים ולמתים רבים. המדינות שהתייחסו ברצינות, ונקטו בכל האמצעים הנדרשים, הצליחו לחסום והדוף. ב"ה מדינת ישראל גם נוקטת בכל האמצעים הנדרשים, כמו המדינות הרצינות, ולכן בחסדי ד' עלינו נתגבר על המחלה. יש להקפיד על הוראות הרופאים, משרד הבריאות, כמו על הלכה. מצוה מן התורה לשמוע לרופאים, על קלה כחמורה. לשמור על בידוד, לשמור על היגיינה, לשמור על מרחק בין אנשים, לשמור על מספר אנשים, לשמור, לשמור, לשמור. אך כמו שאין להקל על הוראות משרד הבריאות, אין צורך להחמיר ולהיתפס לבהלה. אכן זו מחלה מאוד מדבקת, פי 20 משפעת, אך אין זו סיבה לבהלה. עובדה שהסינים מצליחים להתגבר בעזרת נקיטת צעדים קשוחים. אכן הבהלה היא בעיקר תקשורתית, כי לצערנו יש דברים יותר בעייתיים בארצנו: אלפים שמתים כל שנה עקב זיהומים בבתי חולים – שכמובן מצילים מיליונים – תת-תזונה, אפליית שירותי בריאות בין עשירים ועניים, המתנה בחדרי מיון, חוסר באחיות, ועוד. ולמה יש בהלה תקשורתית: כמו שבכל מאורע בלתי צפוי, שאי אפשר לצפות, ובעל השלכות כבדות. זה נקרא תיאורית הברבור השחור של נאסים ניקולס טאלב. במשך מאות שנים, כאשר רצו לציין נדירות ואי סבירות של מאורע, אמרו: כמו ברבור שחור. כך כתב הסופר הרומאי ג'ובנל Juvenal, וכך נהגו להתבטא בלונדון לפני 500 שנה. כל זאת עד שגילו באוסטרליה ברבורים שחורים. זה הכשל האינדוקטיבי מן הפרט אל הכלל, או מהרבה פרטים אל הכלל, עליו דיברו הפילוסופים יום, מיל ופופר. לכן, כאשר יש מאורע

שקורה בהפתעה ובעל תוצאה אדירה, אנשים מאוד נבהלים. דוגמא: הפגיעה במגדל התאומים באמריקה, בו מתו 3000 אנשים, ובכלל לא היה צפוי. אבל בארצות הברית נרצחים כל שנה כמה עשרות אלפים, אלא שלא נבהלים, כי רגילים וזה שייך לשגרה. אך לאירוע לא צפוי, לא מוכנים, לא פסיכולוגית ולא מעשית. עוד דוגמא: מלחמת העולם הראשונה, פירוק ברית המועצות, התמוטטות הבורסה, צונמי, מחשב אישי, אינטרנט. בסיכום, להקפיד ברצינות מוחלטת על כל הוראות משרד הבריאות, אך להישאר שקטים ושלווים. ובעזרת ד', יתרפאו כל חולי עמו ישראל.

ה. מה יהיה?

שאלה: מה יהיה? המצב מחמיר? ההסגר מתהדק? אין עבודה! המחלה מתפשטת! העתיד לא ברור...

תשובה: השאלה לא מדויקת. העתיד ברור. הכל יסתדר. היו דברים יותר חמורים לאין ערוך והתגברנו. מגפות נוראות כגון המות השחור שכילה בין רבע לחצי אירופא, רעידות אדמה, צונמי, גירוש ספרד, גזרות תתנ"ו, גזרות ת"ח-ת"ט, השואה, רעב בארץ – והתגברנו.

אם כן, השאלה אינה מה יהיה בעתיד, אלא מה יהיה בהווה. כמובן, ההווה יכול להיות ארוך, חודש או שנה. על כל פנים הוא זמן קצר. "רגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך" (ישעיהו נד, ז).

על כל פנים, גם ההווה לא יהיה כה נורא. יהיה מה לאכול. מסופר במדרש שגר צדק שאל רבו: ד' אוהב גר לתת לו לתת לו לחם ושמלה – זה הכל?! השיב לו רבו: אל תזלזל, זה הרבה, שהרי יעקב אבינו התפלל: ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (ב"ר ע). גם בגדים לא יחסרו לנו. חנויות "יד שניה" גדושות מהם עד ללא מקום. כשאבי ז"ל היה ילד קטן, לא היה מה לאכול בבית, והיו רעבים. אצל אמי ז"ל, היה אוכל, אך סגרו את הלחם בארון במפתח, כדי שילדים לא יקחו ממנו כאות נפשם. עכשיו, ב"ה אוכל לא יחסר לנו. אמת שיש אנשים מאוד מוטרדים מהמצב, וזה אכן מטריד אותנו יותר מהמצב עצמו. זה הגלל שהם מפונקים. כל דבר שאינו כרצונם, הם נכנסים לדכאון. זו מחלה יותר חמורה מקורונה. צריך עמידות, Resilience, מה שנקרא בצה"ל מבצע מתגלגל, ו"כל תוכנית בסיס לשינוי", או עוד "חישוב מסלול מחדש".

יש לדעת פעם אחת ולתמיד שהעולם הז אינו לונה-פארק, גן שעשועים, סך הכל, הוא עולם מאוד טוב, אבל לפעמים, יש סערות, יש רעידות אדמה, ויש להסתגל ולהתגבר, ולא להתאמלל.

הפילוסוף הסטואי הרומאי אפיקטטוס היה עבד שנים רבות אצל אדון אכזרי. פעם האדון עיקם לו את הרגל, אמר לו העבד: היזהר, אתה תשבור לי את הרגל. אך האדון המשיך ושבר לו את הרגל. אמר העבד: אמרתי לך שתשבור לי את הרגל. בשביל מה להתאמלל? האם זה יחזיר את הרגל? אלא הוא הלך עם מקל. לימים, אחרי מות אדונו, נעשה ראש האסכולה הסטואית ברומא. הוא בעצמו סבל הרבה, אך לימד: "בעולם יש דברים טובים ודברים רעים. על הדברים הטובים שמח. באשר לדברים הרעים, הם מתחלקים לשנים, שאפשר לשנות ושאי אפשר לשנות. מה שאפשר לשנות – תשנה. מה שאי אפשר – קבל כמו שזה".

כמובן, אינינו יכולים לנבא את הצפי, אנו מקווים שיהיה קצר. מדינות רבות הצליחו לחסום מהר. אנחנו לומדים מהם וגם פועלים מהר ובנחישות. אשרינו שיש לנו משרד הבריאות שפועל בצורה מאוד אחראית, שיש לנו רופאים מאוד נאמנים. ויש להודות לד' על הרפואה המודרנית שהיא פלאי פלאים. יש להודות למדינת ישראל שנוקטת בצעדים חכמים, וגם נותנת דמי אבטלה ודמי סיוע.

ובעיקר, יש לראות הכל בפרופורציה ולא להיות מפונק. אדרבה המצבים הקשים באים לחנכנו להיחלץ מפינוק. הרי הכל מד'. אין מקרה. ד' בא ללמדנו משהו. אז בין השאר הוא מלמדנו לא להיות מפונקים. כמו שכותב הרמב"ם במורה נבוכים שארבעים שנה במדבר באים ללמדנו גבורה, עקב התנאים הקשים.

אז, לא לאבד פרופורציה. נכון שמתו מקורונה בעולם כמה אלפים במשך שלושה חודשים, אבל מרעב מתים כל יום 34,000, לצערנו.

נכון יש אי ודאות, אז זה בא ללמדנו כיצד להאמין בד' בתנאי אי ודאות, וזו אמונה יותר גדולה.

כמובן, אנחנו לא יודעים למה ד' מביא צרה זו ודוקא עכשיו. ואין נביאים שילמדונו על מה לעשות תשובה. לכן, כל אחד יעשה תשובה, כפי מה שנצרך אצלו, ויתקן את מעשיו.

ולשמוח על הדברים הטובים שהקורונה לא יכול לקחת מאיתנו: אמונה בד', מידות טובות, משפחה, לימוד תורה, שירה, קריאת ספרים טובים ועוד הרבה.

ו. תודה

תודה לכולם על הכל

תודה לנו שכולנו נזהרים שלא לפגוע באחרים

תודה למי שאכפת לו

תודה לכל אלו ששומרים על עצמם ועל העולם

תודה למי שמנסה לעזור

תודה למי שאוהב את העולם ואת עצמו

תודה למי שחושב איך אפשר לשפר

תודה למי שמזהיר מפני מה שצריך להזהיר

תודה למי שמייצר ומפיץ ידע

תודה למי שנזהר לא לשדר לאחרים שיסכנו את עצמם בשביל לאשר אותו

תודה למי שמתפתח רוחנית למען הכל

תודה

תודה לכל בני האדם

תודה לאנושות שמתאמצת להפחית פליטות מזהמים

תודה להוויה שהולכת ומתפתחת

תודה

(כתב: בן שלי אמיתי)

ז. קורונה, לא נורא, נתגבר

יסוד ראשון – קורונה זה מאוד מסוכן. לא רק למדינתנו אלא לכל העולם. זה נגיף מאוד מדבק. אנו זוכרים את המוות השחור, או את המגפה השחורה, סוג של דבר, מלפני בערך 700 שנה, שכילתה בין שליש לחצי אירופה, וגם בסין, עשרות מיליונים. חיפשו הסברים ולא מצאו, וגם הרופאים לא ידעו אז מה זו בקטריה, אז חיפשו אשמים, ורצחו אלפי יהודים.

יסוד שני – אנו מדינה חזקה, מבחינה כלכלית, צבאית, אירגונית, חברתית – לכן אנו בנויים כדי לנצח. אי אפשר לומר כן על מדינות ערב מסביבנו. יש שם אנדרלמוסיה, משברים חברתיים, מלחמות, חורבן כלכלי. הן מדינות חולות עם הנהגה חולה. מחיר הנפט נופל. תיירות לא תהיה. הן מאוד עלולות לקרוס כד כדי רעב. גם במדינות אירופה, יש זעזוע. לא כן אצלנו. ודאי, יש כאן מין עולם חדש, אך אנו קולטים אותו בעוצמה.

יסוד שלישי – לרוב האוכלוסיה לא יקרה כלום. הרבה לא יידבקו כלל. והרבהמאלו שיידבקו, זה לא יהיה ניכר. והרבה מאלו שיהיה ניכר, יהיו תסמינים קלים. הבעיה העיקרית היא הזקנים ואלו שיש להם איזו מחלה כרונית, הם עלולים מאוד להיפגע. הם 1%-3%. זו חובתנו לשמור על סבא וסבתא, ועל כל אחינו בני ישראל, לכן ננקוט בכל אמצעי הזהירות, גם אם קשה לנו.

יסוד רביעי – אמצעי זהירות ראשון: להישאר בבית. כך כתוב בגמרא: "דבר בעיר, כנס רגליך, שנאמר: ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר. ואמרו: לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בעדך" (בבא קמא ס, ב). אמנם לא נעים להיות סגור בבית, על זה מביאים חז"ל עוד פסוק: "מחוץ תשכל תרב ומחדרים אימה". כלומר גם אם בחדרים יש אימה ופחד, ולא נעים, בכל זאת אל תצא החוצה.

יסוד חמישי – אמצעי זהירות שני: תפוס מרחק. "הזהרו מזבובי של בעלי ראתן", זבובים שעוקצים ומובילים מחלה מדבקת שנקראת ראתן, וכן "רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה", לא היה יושב ברוח שנושבת מהם. "רבי אלעזר לא עייל באהליה", לא היה נכנס לביתם (כתובות עז, ב). כלומר, האוויר מדבק, החפצים מדבקים. תפוס מרחק.

יסוד שישי – אמצעי זהירות שלישי: היגיינה. "רבי אמי ורבי אסי לא הווי אכלי מביעי דההיא מבואה" (שם), לא אכלו ביצים מאותו מקום. לרחוץ היטב את המזון. לרחוץ הרבה ידיים עם סבון. לא לתת יד לכל אדם, לא לחבק, לא לנשק, להשתמש במגבות נייר.

יסוד שביעי – כלל זהירות גורף: היה קיצוני. באופן כללי אין להיות קיצוני. לא לזלזל בהוראות בריאות אך גם לא להגזים. עיין מסילת ישרים סוף פרק ט על היראה הטובה והיראה השוטה. תמיד יש ללכת בדרך האמצע. אך מול מגפה יש להיות קיצוני. כי זה עלול להתפשט. כי זה לא רק נוגע לך, אלא לרבים. חז"ל אמרו שאם יש ברחוב גחלת של מתכת, כלומר מתכת מאוד חמה, אך זה לא ניכר, מותר לכבותה גם לפי הסובר שזה

איסור תורה, כי זה מסכן את הרבים. כך מסבירים כמה ראשונים (שבת מב). כאשר זה נוגע לרבים, לא לוקחים אף סיכון קטן. אפשר להבין שסיכון קטן כפוך הרבה אנשים = הרבה נפגעים. הפוסקים כתבו שאין יולדת אחת מתוך אלף מתה, מכל מקום מותר לחלל עבודה שבת (עיין מגן אברהם סי של). למה? כי ב"ה יש הרבה אלפי יולדות, ואנו לא מוכנים שאפילו אחת חלילה תמות. כתוב בספר חסידים שחולה לא ילך לבית המרחץ, פן ידביק אחרים, אלא אם כן יודיע להם (סי' תרעג). וחז"ל אמרו: "דבר בעיר, אל יהלך אדם באמצע הדרך מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים" (בבא קמא ס, ב). ופירש הרשב"ש, רבי שלמה בן שמעון, שכאשר יש מגפה אין ללכת בדרך האמצע, אלא להיות קיצוני (שו"ת רשב"ש קצה).

*

סיכום. ניזהר, יהיה לנו קצת קשה, נסתגל לסוג חיים אחרים, ונתגבר, בחסדי ד' יתברך.

ח. עולם חדש בצל קורונה

אנו נכנסים לעולם חדש קשה ואפל, בצל הקורונה. אינינו יודעים כמה זמן ייארך, אינינו יודעים כמה קרבנות הוא יגבה חלילה, אינינו יודעים מה יהיה מחירו הכלכלי. אבל אנו נסתגל, אנו נתגבר, ואכן עברנו צרות גדולות יותר והתגברנו. אבל גם באפלה הזאת, נותרו נקודות אור, ויש אפילו נקודות אור שהתעצמו, ואחת מהן היא: הבית. אדם מוכרח לשהות זמן רב בביתו, ויש בזה מעלה. ודאי, עתה עת תחית האומה, עת התחיה הלאומית. אנו עסוקים בבנין הארץ, בקיבוץ גלויות, במדינה ובצבא. אנו עסוקים בבטחון, בכלכלה, בפוליטיקה – כמובן נמשך גם בצל קורונה, גם אם זה בפחות עוצמה. אך בל נשכח, שאחד מיסודות כל אלה הוא הבית. הבית היהודי הוא מאבני היסוד של הלאומיות. אם יש לאדם כסף לקנות נר שבת או נר חנוכה, אומרים חז"ל שיקנה נר שבת: הורית לדעת שהבית קודם ללאומיות. לפעמים, שלא בצדק מנח הבית, נשכח הבית, נעלם ערכו העליון של הבית. אכן לפי המהר"ל בספרו דרך חיים, בפירושו על פרקי אבות א ד-ה, ערכו של הבית מתחלק לשלושה חלקים: חומרי, רגשי ושכלי. א', חומרי. הוא מחסה בפני הקור, הגשם השמש, חיות רעות, ובימינו – בפני הנגיף. ב', רגשי. בבית מקבלים את האדם כמו שהוא. בחוץ, בעבודה, בחברה, הוא לעיתים רבות סופג ביקורות, עלבונות, תחרויות. הוא חייב להילחם כדי לשרוד. בבית הוא אהוב, הוא נמצא בחוף מבטחים. כמובן, גם שם יש מקום לביקורת, אבל זה מתוך אהבה ואחוה ושלוש ורעות. ג', שכלי. בבית מדברים, מתווכחים, דנים בנושאים שונים, מעצבים השקפת עולם. כמובן, כולנו מאמינים בני מאמינים, תלמידי אברהם אבינו ומשה רבינו, ובכל זאת יש בינינו גוונים. פעמים רבות, אותו גוון ייחודי נבנה מתוך השיחה החופשית, הנעימה, העמוקה, בבית. חזרנו לבית. שם, נתמלא אור, בימי החושך. יחי הבית.

ט. איך אני יכולה לעבוד את ד' בעת קורונה

שאלה: מאז הקורונה, אני נמצאת כל היום בבית, עם ילדיי. מידי יום אני מחליטה שאעשה כך וכך דברים למלא את יומי, אך בדרך כלל אני עושה דברים אחרים שמתבקשים ממני, אם על-ידי ילדי או אנשים ומשימות אחרות. אמנם לא פעם אני מתעכבת בקריאה של חומר המזדמן לי, או במחשבות המסיחות את דעתי, בדרך זו אני מגיעה לפעמים בדיעבד להשגות כל שהן בענייני עבודת ד'. אולם אני מסתובבת בדרך כלל בהרגשה של החמצה. איך לסדר את עולמי בדרך שאהיה תמיד בטוחה שמעשי כולם לשם שמים עם מלוא חופש הבחירה?

תשובה: חוששני שרוב האנשים עלי-אדמות מרגישים כן. הזמן בורח מבין האצבעות, לא הספקנו כלום, וזה מתסכל מאוד. יש לבעיה זו שני פתרונות: אחד מעשי ואחד מחשבי. הפתרון המעשי הוא ארגון הזמן. יש לקחת דף גדול ולתכנן את סדר היום באופן מציאותי, כך שנוכל לעמוד בכך. משימות מעל כוחותינו מולידות אכזבה וייאוש. נבדוק כמה זמן עומד לרשותנו ונקצה אותו לדברים החשובים בעינינו. על השאר נוותר בנפש חפצה, שהרי אדם אינו יכול לרקוד בכל החתונות ולמלא את כל המשימות. יש להתאים את המשימה ליכולת. גם תארגני לך זמן קבוע בל-יעבור לקרוא ספרים המרוממים את רוחך. שמא תאמרי: תמיד יש הפרעות בלתי-צפויות. התשובה: גם אותן יש לקחת בחשבון מראש.

קצין קרבי לומד להתמודד עם בלתי-סדר, בלתי-מתוכנן-מראש. יכולת התמרון של הקצין הישראלי היא שם דבר. בוודאי, אמא היא קצין קרבי הלוחם בכמה חזיתות. אין צורך שתתגייס לצה"ל בשביל זה.

יש פתרון מחשבי, פילוסופי, אמוני. שום דבר אינו מקרי. אם ריבונו-של-עולם מזמן לך הפרעות, או ליתר דיוק מצוות, סימן שזה ייעודך עלי-אדמות. נוער רגיל להתלבט: אני מחפש את עצמי; אני נוסע להודו כדי למצוא את ייעודי.

אין צורך. ייעודך ימצא אותך. ריבונו-של-עולם אינו סומך עלייך, לכן בחכמתו ובטובו הוא מזמין לך את ייעודך.

להיענות לילדים שלך שמבלבלים לך במוח, זה ייעוד, הייעוד הגדול ביותר עלי-אדמות: חסד. עולם חסד יבנה. וכן - חסד לאנשים אחרים. הזמן לא ברח, חס וחלילה, הוא התמלא תוכן, תוכן עילאי.

העוסק במצווה - פטור מן המצווה. המצווה גונזת בתוכה דבקות אלוהית עליונה, בין שמרגישים בכך בין שלא. הגאון ר' לייב, בנו של ה'חפץ חיים', סיפר (שיחות החפץ חיים ח"א אות כז) שאמו מעולם לא התפללה. הסבירה: אני עסוקה בענייני הבית, והעוסק במצווה פטור מן המצווה. אבל הרי התפילה היא דבקות בד' - אכן, גם חסד לבני הבית הוא דבקות בד'.

שמא תאמרי: כל הזמן אני נותנת לאחרים, ומתי אעשה לעצמי, לנפשי? גם אני בן-אדם!

זה לא פייר! - אל תדאגי, כל מה שנתת בלב שלם - יחזור אליך אלף מונים. אך לפעמים הסיבוב ארוך, לכן צריך אמונה וסבלנות.

כותב רבנו הגדול מרן הרב קוק: "אין לחשב שעל ידי עסקו בעניין השלמות הכללי, לא יבוא לחלקו כל כך כאילו עסק בשלמות פרטי, כי לא כן הדבר, שהמה מתאחדים, והכוח הפנימי של השלמות הכללי, פועל להשלים הפרט הנכלל, שווה ממש ויותר עוד מאילו עסק בשלמות פרטי... ידמה לו שמסובבים סיבות לטובת אחרים, ובאמת אותן הסיבות עצמן שוות לתועלתו הפרטי, רק שצריך לחכות מעט בביטחון על השי"ת ויראה שנשתלשלו הדברים לטובתו הפרטית" (מאמרי הראיה עמ' 447).

כל חסד קטן שאת עושה הוא דבר גדול, ענק. גם דרכו את זוכה להשגות בעבודת ד', אפילו אם אינך מודעת לכך. לכן חזקי ואמצי, אל תדאגי, וד' יוסיף לך שנות חיים טובים וארוכים.

י. בעת הקורונה, אהיה פרופסורית

כן, אהיה פרופסורית! בעלי גומר דוקטורט בפיזיקה, איני מתקנאת בו, אך אני אהיה פרופסורית. אני חשה שיש לי כוחות לכך. אני רוצה תארים וקריירה, אהיה פרופסורית, אצליח, ותלמידי יעריכו אותי. אני רוצה שוויון. אין זו המלצה שלי, זה ריבונו של עולם אשר יצר את האיש ואת האישה שווים, שנינו בצלם אלקים. יש לי נשמה טהורה, ואני מאמינה בעצמי. בהחלט, אני שונה מבעלי, אך לא פחותה ממנו. אהיה פרופסורית. זה חלום שאני מטפחת מאז האולפנא. אני נעולה עליו, ואני אפילו יודעת במה. פרופסורית לחינוך, פרופסורית לחינוך ילדיי, עם תארים הרבה, תואר בנשיות, תואר בנישואים, תואר באמהיות.

מדוע אתם מחייכים? אין זו בדיחה. בעלי מייצר רכיבים אלקטרוניים בשביל איזה מכשיר חשוב, ואני אייצר ילדים. אני אייצר נשמות. אז מדוע אתם צוחקים? האם זה פחות חשוב? לא, זה הרבה יותר חשוב, אני אהיה פרופסורית בחינוך הילדים שלי.

ודאי, אני אוהבת את כל הילדים שבעולם, אבל הילדים שלי קודמים. עכשיו אני מחנכת כיתה, מחנכת טובה ומסורה. אני אוהבת עבודה זו ושמחה בה. אך ברגע שייוולד לי תינוקי הראשון בע"ה – אני אפסיק. אני רק של ילדיי. אם יהיו לי אילוצים לעבוד בשביל פרנסה, אעשה זאת במידה מזערית. כמובן, אעבוד בנאמנות, אך רק במידה הנצרכת, וכן אם יהיה לי צורך להתאוורר קצת.

אז מי ימלא מקומי החשוב כמחנכת? – השכנה שלי, שהפסיקה להיות מורה כאשר נולד לה תינוקה הראשון ועתה שילדיה גדלו, היא חוזרת למסלול העבודה.

אמהות זו פרופסורה וגם עבודת קודש. זו משימה עצומה. אמר רבי ישראל סלנטר, כמדומני: הנגר דורך על שביבי עץ, הזגג על זכוכיות והמחנך על נשמות. אכן, זו אחריות עצומה, אך אני מרגישה שיש לי כוחות לכך.

והממלכה שלי, היא הבית. אהיה פרופסורית לבית, בית שמתחלק לשלושה חלקים כדברי המהר"ל (דרך חיים על אבות, א ד-ה). א. מחסה חומרי מפני גשם ושמם ושאר פגעי הזמן.

ב. מחסה רגשי שבו אדם ירגיש טוב. ג. מחסה רוחני, שבו יתגדלו כולם באמונה ובמידות טובות.

1. אני רוצה בית נעים עם כלים שטופים, מגבות נקיות, פח אשפה מרוקן, מזון אהוב שמחכה, שולחנות ערוכים שמחייכים. אני רוצה כביסה מכובסת ומגוהצת וכפתורים תפורים. צמחיה פורחת, ילדיי רחוצים ושיניהם מצוחצחות. הבית הקטן הזה יהיה גן עדן קטן.

2. אבל הכי חשוב שתהיה בבית שלי אווירה טובה, נעימה, חמה, עבור ילדיי וגם עבור בעלי, שגם מאד זקוק לזה. אווירה של אמון בילדיי. אז יצמחו שמחים, שלווים, בריאים בנפשם. כמובן, הם לא יגדלו מפונקים, אך לא אשכח לרגע שהם זקוקים כאוויר לנשימה להרגיש אהובים. זאת אני יודעת מרבנו הרב צבי יהודה שלימדנו שראשית חינוך הילד זאת ההנקה. תחילה לא הבנתי מה הוא אמר, אך משהסביר שחינוך הוא קשר, אז הבנתי! זו היתה הברקה עבורי. החינוך אינו דווקא להעניק ידע, אלא להיות קרוב ואהוב ומחבק. ההנקה היא דוגמא לכל ביטויי האהבה, שמתוכם אישיות הילדים צומחת ביושר. הבית הזה לא יהיה עבור בעלי וילדי חזית נוספת בחיים, אלא מקום נעים שבו מקבלים אותם כמו שהם. ואז הם יעשו פלאים בעולם. אפילו עשיית שיעורי בית יחד עם ילדיי תהיה חוויה נעימה.

3. וביתי יהיה מקום שבו מגדלים תורה ואמונה, יראת שמים ומידות טובות, כי לפני הכל, אני בעצמי אהיה כזאת.

אז אתם רואים שאין מה לצחוק. אתם רואים שזו פרופסורה עם כמה תארים בכל מיני מקצועות. אתם רואים שזו עבודת קודש, שלמדתי מהנשים הצדקניות במצרים. ואיפה אני בזה? מתי אעשה אני לביתי? אז זה בדיוק ביתי, זה אושרי וזו שמחתי. כאשר אומר לילדיי ולבעלי מהבוקר עד הערב: אני אוהבת אתכם ואני מאמינה בכם, ואראה אותם רגועים ושלווים שמחים וצוחקים - אין דבר שיעשה אותי מאושרת יותר (לכבודה של מחנכת נשות הדור, הרבנית חנה טאו זצ"ל).

יא. למה בעלי אינו עוזר ליבעת קורונה?

שאלה. למה כשבעלי חולה, הוא נח, נמצא בבית, החיים נעצרים, הוא אינו יכול לתפקד ולעזור? ואילו כשאני חולה, החיים ממשיכים כרגיל, עלי לטפל בילדים, בכל ענייני הבית, וזה מובן מאליו שאיני יכולה להרשות לעצמי להיות חולה? תשובה. באמת, בעליך טועה. כמו שלאיש מותר להיות חולה, כך מותר לאישתו להיות חולה. אמנם כמעט תמיד, האישה עובדת יותר מהאיש. איש עובד משרה אחת, או קצת יותר, ואחר כך נח. אישתו עובדת בבית שתי משרות, שלוש משרות, היא בכוונות בלילה כשתינוק בוכה. כשהיא חולה, היא אינה יכולה לומר לתינוק: סליחה, איני מטפלת בך. ברור שבעלה צריך לעמוד לצידה ולעזור לה.

אמנם הסגנון "לעזור לאישתו" – אינו מדויק. משתמע ממנו שהבית של אישתו, הילדים של אישתו, עליה מוטלת כל האחריות לטפל בהם, וכאשר לעיתים אינה מצליחה, אז הבעל, בחסדו, עוזר לה. אין זה נכון. הילדים שייכים לשניהם. גם הבית של שניהם. עליהם להתחלק באחריות. לכן אין זה מדויק לומר שהוא עוזר לאישתו, אלא הוא שותף.

הם שותפים. על פי ההלכה, אדם חייב לספק לאישתו עזרה גדולה מאוד, לשלם לה כל מיני משרתות שיעזרו לה. ברור שעל פי רוב אין כסף לשלם על משרתות וגם אין זה טוב מבחינה חינוכית, וממילא אין זה עומד על הפרק. אך לפחות ידע הבעל שאישתו עמלה בתחומים שמן הדין היא פטורה.

לכן, בדורנו, במקרה של גירוש, הדיינים מחלקים לשניים את הרכוש שהצטבר אחר הנישואים. לאו דווקא כשהאישה עובדת, אלא גם אם היא עקרת בית, שגם זה נחשב שהיא עובדת, בגלל הסיבות שצינו לעיל. העומס הגדול שמוטל עליה בבית, עבודות בית, כביסה, תפירה, בישול, טיפול בילדים, משחק עם הילדים, דאגה לבעיותיהם, לבריאותם ולשיעורי הבית שלהם – זה עומס עצום.

אולי בעבר שילדים היו קלים יותר, היו פחות עבודות בבית. יתכן. גם לעשירים היו משרתות, לא כן בימנו.

לכן הבעל, כפי כוחו, צריך להיות שותף. נכון שגם הוא עובד לעיתים קשה מאוד. אכן, כולנו עובדים קשה, וכולנו צריכים להיות שותפים. אבל כשאישה חולה, תן לה להיות חולה. העמס על עצמך יותר באותם הזמנים, היחלץ. לאו דווקא היא חייבת להילחץ. אין זה מובן מאליו, כשהאיש חולה, החיים נעצרים, ויסתדרו מעצמם, ושהאישה אינה יכולה להרשות לעצמה את הלוקסוס הקטן הזה להיות חולה.

נקוה שאף אחד לא יהיה חולה וכולנו נהיה בריאים. ותמיד נהיה שותפים וחברים טובים.

יב. כיצד להינצל מקורונה

[פירוש על ספר פלא יועץ – ערך דבר]

1. הישאר בבית

"אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ק ס, ב): דבר בעיר כנס רגליך או יברח מן העיר בתחלת הדבר".

כנס רגליך – הישאר בבית. בארצנו, לא שייך לברוח לעיר אחרת.

"ומה טוב מנהג ערי אדום דעבדי נטירותא והרחקה יתרה, אבל מצד אחר לא טוב שבת בערי אדום, גם לענין זה שאם יארע חס ושלום שתפגע מדת הדין באחד מחמת השמירה יתרה ימיתוהו קודם זמנו במיתה משונה וישרפוהו בעיר וגם קבורה לא היתה לו רחמנא לצלן".

בארצות הנוצרים "עבדי נטירותא", עושים שמירה, אבל יש חסרון, שאם מישהו כן חולה, הם מחליטים שזה בגלל עוונותיו, אז הורגים אותו, שורפים גופתו ואיננו זוכה לקבורה.

"ויותר טוב בערי ישמעאל שמשדלים על רפואתו וכבוד עושים לו במותו על ידי בני אדם המזמנים לכך".

אצל הערבים מתייחסים אליו יפה.

"ועל כל פנים חובה מוטלת על כל אדם לשמור נפשו מאד בנטירותא יתרתא ככל הבא

מידו, שהרי כתיב (משלי כב, ג) (ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו".

נטירותא יתרתא – שמירה יתירה. ערום – אדם חכם. נסתר – תפס מחסה. ופתיים – טפשים. עברו – לא תפסו מחסה. ונענשו – כי עברו על מה שכתוב בתורה ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ולכן ד' מעניש אותם במחלה.

"ופרשו בזהר הקדוש (ח"א דף פט) שעל זו בלבד שעבר שלא נסתר ראוי לענש והרי זה מתחייב בנפשו".

שלא יאמר אדם שלא יעשה מאומה ויבטח בד'. ודאי בטחון בד' הוא מצוה גדולה, אך גדר הבטחון הוא להאמין במה שד' הבטיח. אך ד' מעולם לא הבטיח שמי שיזלזל בשעת מגפה יינצל. אדרבה, ד' אמר להישאר בבית.

2. צדקה

"ועיקר השמירה היא על ידי שפזר נתן לאביונים, לא יהא הכסף נחשב והעשירים יעשו פזר גדול להחיות נפש עניים".

תמיד יש לתת צדקה לעניים. קל וחומר בשעת קורונה, שאנשים רבים עלולים להיקלע למצב כלכלי קשה. כלל גדול בפוסקים: אמנם חייך קודמים לחיי חברך, אבל אין מותרותיך קודמים לחיי חברך.

"זה יהיה כפר נפשם לבל תאונה עליהם רעה ונגע לא יקרב באהליהם".
לפעמים אדם חייב מיתה, ובזכות שהוא נותן תדקה, זה כמו כופר שמציל נפשו, וצדקה תציל ממות כמו שמסופר על בתו של רבי עקיבא.

3. תפילה

"וגם יקדימו תפלה לצרה מדי יום יום".

להוסיף אמירת תהילים שלא תהיה צרה למשל מזמור כ ומזמור קל ועוד.

4. סגולות: לימוד

ט', **"ויעשו כל הסגולות המובאים בספרים, סדר למודים, ובפרט אמירת סדר פטום הקטרת בכונה".**

כל הסגולות שכתובות בספרים הקדושים הקדמונים, ולא המצאות חדשות, אלא סגולות ישנות כגון לימוד תורה מסויים או אמירה מסויימת.

*

"עד יסקיף ד' השקפה לטובה ויתן שלום בארץ חיים ושלוה".

יג. כל הכבוד לראש הממשלה

לוחם בקורונה

יש מלך בשעת שלום ויש מלך בשעת מלחמה. גם מלך בשעת שלום הוא יקר מאוד, אנו מעריכים אותו ואוהבים אותו. אך אינו מסוגל לנהל מדינה בשעת מלחמה. איש על מחנהו ואיש על דגלו.

יש מלך בשעת מלחמה, הן מלחמה נגד אויב חמוש בנשק, הן מלחמה של פילוגים קשים באומה, הן מלחמה נגד משבר כלכלי, או כמו עכשיו מלחמה נגד נגיף. אמנם הוא קטן, ולא נראה לעין, אז עלולים לזלזל בו, אך הוא מאוד מסוכן.

ובחסדי ד' עלינו, ראש ממשלתנו, מר בנימין נתניהו, יודע להילחם גם נגד האויבים האחרים, וגם נגד נגיף.

הרי בימינו, כל העולם הוא כפר גלובלי, אנו יודעים היטב מה קורה בכל מדינה ומדינה, אי אפשר להסתיר יותר מדי זמן, אנו מסוגלים להשוות בין מדינה למדינה. ואנו רואים שזכינו.

ואנו אומרים לראש ממשלתנו:

יישר כחך!

חזק וברוך!

חי הוא גואלנו!

ושמא תאמרו, לא אדם זה הוא הגואל, לא הוא המציל, אלא רבונו של עולם. ודאי שכן הוא. אלא שלרבונו של עולם יש שלוחים נאמנים. הרי זה פסוק מפורש: "ולבנימין אמר: ידיד ד'".

יד. עזרת ילדים בבית בזמן הקורונה

שאלה: עתה בעת קורונה ילדיי כל הזמן בבית, אך אינם שמחים (בלשון המעטה) להושיט יד בעבודות הבית. אני לא יודעת כיצד לגשת לכך. הם כבר מספיק גדולים כדי לעזור. אך דרישות מהם, אפילו כשהן הגיוניות, יוצרות אוירה עכורה של מריבות, בה אינני רוצה, כיצד הרב מציע לגשת לנושא?

תשובה: ודאי שצריך לעמוד על כך שיעזרו, ולא רק לטובתך כי את עמוסה ומגיעה לך עזרה, אלא לטובת חינוכם. על מנת שילמדו לקבל על עצמם משמעת, הכרת טובה, ושיתוף פעולה. אם לא ילמדו זאת בגיל צעיר, יהיה להם קשה ללמוד זאת בגיל מבוגר והם יהיו אגואיסטים. אדם חש שייכות לבית לאו דווקא במה שהוא מקבל, אלא אף במה שהוא תורם.

לכן צריך לעמוד על כך ולשלב את כל הילדים בעבודות הבית - גם את הקטנים. אם התרגלו הרגלים רעים, אין לעשות מהפכה פתאומית, אלא להרגילם לאט לאט. אך אין לעשות זאת בשעת מעשה וצורך, בדרך של התפרצות זעם ותלונה. אלא, לשבת עם כל ילד באוירה רגועה, להסביר לו יפה שעליו להיות שותף, לפרוס לפניו את מכלול העבודות, ולשאול איזו הוא בוחר. כאשר הוא עושה אותה, לתת לו חיזוקים חיוביים, וגם אפשר לתת לו פרס קטן, כל אחד לפי מדרגתו.

טו. קורונה - זה הזמן ללמוד תורה

קורונה - זה הזמן ללמוד תורה. הרי נאמר והגית בו יום ולילה. אבל אין לנו זמן, כי עלינו לעבוד ולהתפרנס. ועתה אנו סגורים בבית, זה הזמן ללמוד תורה יומם ולילה.

זאת ועוד, לימוד תורה, יציל אותנו מן הצרה. אם כן, יקח כל אחד ספר שליבו חפץ וישקע בעומקה של תורה.

נכון, שאנו מוטרידים, וקשה להתרכז, אך בכל זאת נתאמץ, ונלמד מתוך רגיעה. וכך כותב רבי חיים בן בצלאל, אחי המהר"ל מפראג, בהקדמה לספרו "ספר החיים": "חסדי ד' ותהלותיו, אזכיר כעל כל טוב אשר גמלני כרחמיו וברוב חסדיו, אשר בשל"ח פדה ממות נפשי, כי עלה אז המות בחלוני ביתי, ומתה המשרתת שלי במגפה בר מינן. גם בתי המהוללה ועוד נער אחד חלה בחולי ההוא וניצולו ברחמי הש"י. ונשארתי אז אני ובניי בתוך ההפיכה הגדולה ההיא. ודלתי ביתי סגרו בעדי, כמעט שני חודשים מאין יוצא ובא. כתרונני (=סבבונני) אז תלאות הזמן ודאגותיו, ואם אמרתי להשים נפשו בכפי ולהימלט קרית ספר (=ללמוד תורה) אשר היא כתריס (=מגן) בפני הפורעניות. ומקלט בפני מלאך המות. לא נתנני אז עכירות ענני הדאגות, לשאוף רוח ולהשתעשע בשעשוע ההווה אביו ורבא ולירד לעומקא דהלכתא כי שמעתתא, בעי צילותא (=לימוד מצריך צלילות דעת) כיומא דאיסטנא (=כמזג אויר נוח של עונת הסתיו). ולישב ג"כ בטל מדברי תורה חלילה, כי היא חיינו ואורך ימינו, ובין כך וכך לבי היה שוכב בלב ים התלאות מפני אימת חרדת המות. והנה קול קורא אלי קומה עזרתה לך כי מצאת מרגוע לעצבון מעשיך..."

טז. הצלה ממגפה לפי רבי עיקבא איגר

מתוך אגרתו של הגאון רע"א עקב מגפת חולירע בשנת תקצ"א
[חידושי רעק"א נדרים לט]

*

כמובן, בימינו משרד הבריאות הוא הקובע.

*

- א. בבית כנסת קטן, יתפללו רק 15 אנשים, קבוצה אחת אחרי השניה.
- ב. לומר מזמורי תהילים ועוד תפילות מיוחדות.
- ג. יציבו שוטר בפתח בית הכנסת להשגיח שאנשים לא ידחקו להיכנס יותר מ-15.
- ד. לתת צדקה עבור כל אחד מבני הבית כולל עוברים במעי אמם.
- ה. להיזהר מהצטננות וללבוש בגדים חמים.
- ו. לאכול מזון בריא ולא יותר מדי.
- ז. לשמור מאוד על נקיון הגוף ולהחליף בגדים לנקיים. להתרחץ כל יום.
- ח. לשמור היטב על נקיון הבית. לשטוף את הרצפה.
- ט. להתרחק מעצבות.
- י. לטייל בשטחים פתוחים לשאוף אוויר צח.
- יא. לפתוח חלונות בבוקר להחליף את האוויר.

*

ועוד מתוך אגרת נוספת אחרי חודשיים (כד חשוון תקצ"ב)

- א. לעשות תשובה.
- ב. להרבות בצדקה ולאסוף מידי שבוע בשבוע, עבור עניים, שמצבם הידרדר עתה עוד יותר. יקימו ועדה שתבדוק כמה צריך כל אחד.

ג. מי שמרגיש מעט חולה, אפילו מעט מאוד, יפנה באופן מיידי לטיפול רפואי, ואם אין לו כסף, הועדה הנ"ל תדאג לו.

ד. להסדיר מקום מנוחה שקט מיוחד עבור חולים, עם אנשים מנוסים שיטפלו בהם. ה. להתיחס להדרכות הרופאים כאל צו ד', וסכנתא חמירא מאיסורא.

*

וד' ישלח לנו רפואה שלמה במהרה.

יז. קורונה מבחינה פילוסופית

אני הדל איני עוסק בפילוסופיה. אני יהודי פשוט שמאוד אוהב לקרוא וללמוד חומש-רש"י. אך כיון שיש אנשים בעלי חשיבה פילוסופית, מתוך אחינו בני ישראל, ששואלים, אנו חייבים להשיב. כמובן יש גם פילוסופיה אמונית-דתית כמו במורה נבוכים. הם שואלים שלוש שאלות:

1. פילוסופיה שכלית-מדעית – מה זה קורונה?
2. פילוסופיה סוציולוגית – האם יש מקום לפניקה מתרחבת?
3. פילוסופיה אמונית – איך להאמין בד' במצב כזה?

1. קודם, הצד המדעי. כמובן אני הדל, איני מבין ברפואה, אך מרוב שאלות, הבנתי כמה דברים פשוטים. רוב הרופאים טוענים, שכל שנה מגיעות מסין, מחלות נגיפיות זמניות, במיוחד בעונת החורף, שגורמות לתמותה רבה בארצות אחרות. כמעט כל המתים הם אנשים זקנים מאוד, או חולים מאוד בחולי אחר, שממילא היו מתים בטווח לא רחוק. גם צעירים מתים, אך אין זה בגלל הנגיף עצמו, אלא מחוסר טיפול נשימתי או מפני שהתחילו בזה יותר מדי מאוחר. מידי פעם יש כל מיני שפעת, כגון השפעת הספרדית, שלא קשורה דווקא לספרד, שהמיתה 40-50 מיליון. גם הרבה פעמים, פגעו בנו כל מיני Coronavirus, והפעם זה Coronavirus Covid-19. התהליך הוא שיש עקומה אפידמית עולה, מגיעה לשיא, ויורדת, כי הגוף פיתח סוג של חסינות. התסמינים דומים לשפעת אך אין זו שפעת. לפעמים הם קלים מאוד ולפעמים מגיעים לקושי נשימתי ואפילו מות. בסיכום, יש לטפל ברצינות רפואית מירבית.

2. עתה לצד הסוציולוגי: למה יש פניקה כל כך גדולה בעולם? כאמור, יש כאן בעיה רפואית חמורה, שיש להתיחס אליה ברצינות, ובמיוחד לאבחן על ידי בדיקות בין קורונה לבין שפעת, כי התסמינים דומים. אך מעורבים בזה גם צדדים תקשורתיים ופוליטיים. ומעשה שהיה כך היה, רופא סיני הזהיר את הציבור, הוא נזק לבית הסוהר, נאסר עליו לתפקד כרופא ובסוף הוא מת. כאשר הדבר נודע, התחילו לדון בזה בכל הרשתות החברתיות בסין, בתרעומת גדולה נגד השלטון הרודני. אז כדי למנוע תופעה זו, ממשלת סין נקטה באמצעים הכי חריפים, כלומר הסגר מוחלט, וגם סגירת האינטרנט. אך רופאים שוב מחו ברצונם לספר את האמת, ושוב הכעס בקע באומה. על כל פנים, יתכן שהחלטת ממשלת סין, לא היתה כולה רפואית אלא גם פוליטית. כך הענין התפשט בכל מדינות העולם, על ידי הצפה תקשורתית. המדיה עסקו בזה כל הזמן, כי האזרחים נעשו מודאגים. כך נוצר מעגל קסמים. וכאמור לעיל, הפוליטיקאים נאלצו לנקוט באמצעים דרקוניים, כדי שלא יאשימו אותם. אכן, נושא מורכב. במיוחד של

זקנים. זה באמת מסוכן. אך גם הבדידות היא סכנה עבורם. ולא נדבר כאן על ההשלכות הכלכליות הקשות. הקיצור, וירוס הקורונה הוא באמת מסוכן, אך גם וירוס הפחד הוא מסוכן. פתאום האדם המערבי שמתיימר ברציונליות, כורע תחת נגיף הבהלה.

3. מבחינה אמונית, יש שואלים מה פשר המגפה העולמית הזאת. אבל אין זו מגפה עולמית, כמו המות השחור, שהרג 1\3-1\2 אירופה ואותו מספר באסיה. מקורונה רק מועטים ימותו. כמובן, על כל נפש מישראל אנו בוכים, ואפילו כל נפש במין האנושי. אך לצערנו, כל חודש מתים מיליון אנשים ממחלות זיהומיות, וכל חודש מתים מרעב מיליון ילדים ועוד ועוד. הרי בסופו של דבר, כל האדם עלי אדמות מת, ממחלה זו או אחרת. אי אפשר לבטל את המחלות בעולמנו, אלא להילחם נגדן במלחמה עיקשת. כאמור, כל מי שמת ממלא אותנו צער נורא, אך אין זו סיבה לפניקה. האדם גם עלול לחלות ממחלה יותר חמורה מקורונה. גם תיתכנה בעולם בעתיד מגפות חמורות יותר מקורונה, ד' ישמרנו. בחתונה, רב אחד שר: אוי לנו כי נמות. כמובן נבהלו ושאלוהו מה לענות. אמר: איפה התורה ואיפה המצוה שיגינו עלינו (ברכות לא, א). כלומר, לא יועיל להתעלם מתופעת המות, אלא יש למלא חיינו מתוכן אמיתי של עבודת ד' (עין איה שם). ועוד אמרו: "סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה, והכל למיתה הם עומדים. אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב, ונפטר בשם טוב מן העולם" (ברכות יז, א).

וכמובן, הכל שייך לסדר ההנהגה האלהית, הן מה שבאופן כללי יש מחלות בעולם, הן שפלוני חלה. ובסופו של דבר, הכל לטובה.

סיכום:

1. קורונה הוא מחלה מסוכנת, ויש לנקוט באמצעים הנדרשים כדי להילחם נגדה כפי שלוחמים נגד כל חלה מסוכנת.

2. יש בהלה פוליטית-תקשורתית מוגזמת. יש להילחם, אך ברוגע. גם חייל שיורה על האויב, צריך קור רוח.

3. אין להפריז בהיקף המגפה, אלא לראות הכל בפרופורציה. כמובן, גם על אדם אחד שמת, אנו בוכים אבל הרבה מתים, ובסוף כולם מתים, והעיקר למלא את החיים בתוכן אמיתי של עבודת ד'.

יח. קורונה ואמונה

שאלה: עקב מגפת הקורונה, אני מרגישה חולשה באמונה. כיצד אוכל להתחזק מבחינה אמונית?

תשובה: יש לדעת שהעולם אינו הפקר. כל מה שקורה בעולם, רבונו של עולם מסדר. אינינו יודעים למה הוא מסדר כל דבר ודבר, אך אנו יודעים שזה לטובתנו. הטובה לא תמיד מופיעה מיד. לפעמים, זה לוקח זמן. אבל בסופו של דבר, הכל לטובה. זה יסוד כל האמונה: א. שיש השגחה אלהית. ב. שרבונו של עולם הוא טוב. לכן, אין מה לדאוג, גם אם אינינו מבינים מה ד' עושה. יכול להיות שנבין בעוד זמן מה בעולם הזה, יכול להיות שנבין בעולם הבא.

חז"ל אומרים: "והיה ד' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד. אטו האידנא לאו אחד הוא (=וכי עתה אינו אחד?) - לא כעולם הזה, העולם הבא, העולם הזה,

על בשורות טובות, אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות, אומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא, כולו הטוב והמטיב" (פסחים נ, א).
לעתיד לבוא, יתברר לנו, כיצד מהרע יצא טוב. כרגע, אנו מאמינים בזה, אך עוד לא חשים את זה, עוד לא רואים את זה. בעתיד, נודה ונברך גם על הרע הטוב והמטיב.

יט. קורונה ומשיח

שאלה: האם האירועים הקשים של קורונה, אינם חבלי משיח, ומבשרים ביאת המשיח בקרוב?

תשובה: קודם כל, אף אחד אינו יודע מתי יבוא משיח. חז"ל אמרו בסגנון קשה: תיפח עצמן של מחשבי קיצין (סנהדרין צז, ב). וכן פוסק הרמב"ם שאף אחד אינו יודע מה יקרה בימות משיח, ואיך יקרה, ומתי יקרה (הלכות מלכים יב, ב).
אנו מבינים שלפעמים, בתוך היסורים הנוראים של הגלות, יש שראו לנכון, כדי לנחם אנשים, לבשר על בואו של משיח: אל תתיאשו, אל תתנצרו, המשיח בשער. אבל בימינו, אין זה שייך.

שנית, באשר לטענה שצרות מבשרות את בוא המשיח, הרי היו לנו צרות קשות לאין ערוך, גזרות תתנ"ו של מסעי הצלב, גזרות ת"ח-ת"ט של חמילנצקי בהן נהרגו מאות אלפים, שואה שנהרגו ששה מיליון.

אז אין להפריז. נכון שיש לנו עתה צרה, אך יש לשמור פרופורציה, היו צרות יותר גדולות ולא בא המשיח. יש עתה בהלה תקשורתית. ודאי יש להקפיד על כל הוראות משרד הבריאות, אבל אין להיכנס לפניקה, שעתה חורבן עולם. אמת שקורונה היא מחלה מאד מדבקת, אך כל חודש מתים בעולם ממחלות זיהומיות מיליון אנשים, מאידס מאה אלף, מרעב מיליון ילדים. גם בבתי חולים שלנו נדבקים אנשים ומתים לאלפים, כי זה המקום עם הכי הרבה חיידקים בעולם, וכמובן אין כאן ביקורת על בתי החולים שמצילים מיליונים.

ולמה אין אנשים מתרגשים מכל אלה? - כי הם רגילים. אבל קורונה הוא הפתעה, אז מתרגשים. קורים לזה תיאורית הברבור השחור. בעבר, כדי לציין אירוע בלתי סביר, השתמשו בביטוי כמו ברבור שחור. עד שגילו ברבורים שחורים באוסטרליה. כאשר יש תופעה בלתי צפויה ובלתי ניתנת לצפות, אך גורמת נזקים גדולים, אנשים מתבלבלים.
יש שתי קיצוניות. א. לזלזל בהוראות משרד הבריאות. לא כן. יש לקיים הכל. זו מצות תורה של ונשמרתם. ב. קיצוניות הפוכה: פניקה, קריזה, סוף העולם. זה לא סוף העולם. הרי מעישון מתים כל שנה 8000, ומתוכם שישיית מעישון סביל, כלומר אדם ש, לא מעשן אלא הנמצא בסביבת אדם מעשן. ואנשים לא מתרגשים כי רגילים.

זאת ועוד, גם לגבי קורונה, בסין כמעט הצליחו למגר לגמרי את המחלה.
בסיכום, אין להבטיח שיבוא המשיח. אם מבטיחים והוא לא יבוא אנשים יהיו במשבר יותר גדול מאשר עכשיו. בשנת ת"ר, התפשטו שמועות שהמשיח יבוא באותה שנה. אז הרב הראשי של ווארשא הרב יעקב גזונדהייט עמד על הבימה עם ספר תורה בראש השנה ונשבע שמשיח לא יבוא השנה. הוא חשש שאנשים ייאחזו בטירוף.

אם כן, לא לדבר על חורבן עולם ואפוקליפסה. נכון שמתו אלפים, ויתכן שימותו עוד אלפים, ד' ירחם. אך לא לשכוח, שבשפעת הספרדית לפני כמאה שנה, מתו 40-50

מיליון. לא לשכוח שבמגפה השחורה לפני 700 שנה מתו בממוצא 40% מכל עיר, סך הכל עשרות מיליונים. ובכל זאת, לא בא משיח. צריך להודות על מה שיש. המשיח עוד לא פה, אך הגאולה החלה לפני כ-140 שנה: בנין הארץ, קיבוץ גלויות, הקמת המדינה, נצחונות צה"ל, בנין הכלכלה בארץ, בנין האומה בארץ, בנין התורה בארץ. ב"ה. אילו פינו מלא שירה כים, אין אנו מספיקים להודות לד'.

כ. הקורונה - עונש על מה?

שאלה: מסתובבים בציבור הסברים שונים לגבי הקורונה, עונש על מה הוא בא. אפשר לדעת?

תשובה: אינינו יודעים. אין לנו נביאים. אף אחד אינו יודע. בהאשמות מסוג זה, אנו מפחדים שמא יש משום איסור הונאת דברים: "אם היו יסורין באין עליו, אם היו חלאים באין עליו, או שהיה מקבר את בניו, אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב (ד ו): 'הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד'" (בבא מציעא נח ב. וכן נפסק בשו"ע חו"מ רכח ד). ויש להוסיף שיש ראשונים על הסוגיא שכתבו שהבעיה היא לא רק הצער לזולת אלא גם היוהרה לדעת את דרכי ד'.

זה מזכיר את ההאשמות ההדדיות עקב השואה הנוראה: אלו אומרים שזה בגלל הציונות ואלו אומרים שזה בגלל שלא היתה ציונות, ואלו אומרים שזה בגלל ההשכלה, וכל קבוצה מכניסה שם את השקפתה - במקום לומר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי" (ישעיה נה, ח).

הקב"ה לא אוהב כשמקטרגים על בניו, אפילו לא כשהמקטרג הוא אדם קדוש. כך כתב הגאון מווילנא בפירושו על תיקוני הזוהר. ההוכחה לכך היא מישעיהו שאמר: "אוי לי כי נדמיתי, כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב" (ישעיהו ו, ה). אמר לו הקב"ה, אם אתה רוצה לומר על עצמך שאתה טמא שפתיים, זה בסדר, אבל אל תגיד על עם ישראל, שהם עם טמא שפתיים (מדרש רבה, שיר השירים, א, לח). אחר כך היה צורך לגעת בפיו בגחלת אש ממעל למזבח, כדי לטהר את שפתיו שקטרגו על עם ישראל.

הרמב"ם מבאר במאמר קידוש השם שאסור ללמד חובה על עם ישראל גם כשהם חוטאים. הרמב"ם כתב את דבריו בתגובה לתלמיד חכם אחד שקטרג על יהודים שהתאסלמו, מה שהוא בוודאי עוון גדול. הרמב"ם מביא ראיה ממה רבנו שניענש על שאמר, "והן לא יאמינו לי" (שמות ד, א). אמר לו הקב"ה, לא נכון, הם מאמינים בני מאמינים. משה אף נענש לאלתר ולקה בצרעת בידו, שהחושד בכשרים לוקה בגופו (שבת צ"ז א). וכל זאת, אומר הרמב"ם, אף שהיו אז בישראל חטאים חמורים. וכן הוא מביא ראיה מאליהו שניענש על שקטרג ואמר על ישראל ש"עזבו בריתך" (מלכים א יט, י) – אף שבאמת רוב העם בדורו היו עובדי עבודה זרה. וכן הביא את ראיה דלעיל, מישעיהו שניענש על שקטרג על ישראל.

שם תאמר: אבל ישעיהו גם אמר: "הוי גוי חטא, עם כבד עון, זרע מרעים בנים משחיתים" (ישעיהו א, ד), ולא ראינו שניענש על זה? אלא, שם זה משהו אחר, שם ישעיהו

דבר "אל" ישראל. לפעמים כשרוצים לדבר אל מישהו, להחזיר בתשובה - אז יש שיקול לדבר עימו קשות. אבל לדבר "על" מישהו, זה סתם לקטרג.

מסופר על ריש לקיש ורבי אבהו שנכנסו לקיסריה (מדרש רבה, שיר השירים א, לח). אמר רבי אבהו: מה לנו שנכנסנו למדינה שמחרפים ומגדפים? כששמע זאת ריש לקיש ירד מהחמור, אסף חול ונתן לתוך פיו. שאלו רבי אבהו למה עשה כן. ענה לו ריש לקיש: "אין הקב"ה רוצה במי שאומר דילטוריא על ישראל" (עיין חוברת 'סניגורה').

וזאת תמצית הדברים של האדמו"ר מצאנז שליט"א בנדון הקורונה: "יש כאלה שתולים זאת בסיבות כאלה ואחרות.

אבל אנחנו קבלנו מאבי זי"ע - וזה היה אחד מעיקרי היסודות בחסידות - שלא לחפש את החסרונות אצל אחרים.

לא החילול שבת ההוא אשם ולא העבירות והחטאים של 'ההם' אשמים.

ובוודאי שלא לומר כך במצבים כאלה 'כשצריכים לעורר רחמים וצריכים להמליץ טוב על עם ישראל.

בזמן כזה על כל אחד לחפש אצלו, מה אני יכול אצלי לתקן' איך אני יכול להוסיף זכויות עבורי ועבור כלל ישראל.

כל אחד יבדוק עצמו מהן חולשותיו בתורה בתפילה ועוד יותר בבין אדם לחבירו".

לכן לא לחפש מומים אצל אחרים, כמו "הועד למען חיפוש מומים אצל אחרים". לחפש אצל עצמו. וכל אחד יעשה תשובה במה שהוא צריך לעשות תשובה. זה מזכיר דברי רבנו אברהם בן הרמב"ם בשם הרמב"ם, שאמר ליהודי לעשות תשובה. שאלו היהודי: על מה? השיב: קודם, על זה שאינך יודע על מה לעשות תשובה.

כא. רופאים ואחיות - תודה רבה!

רופאים ורופאות
אחים ואחיות
מרפאות בעיסוק ופיסיוטרפיסטיות
עובדות סוציאליות בבתי חולים
וטכנאים בבתי חולים
ושאר עובדי רפואה,
תודה רבה!
על כל מה
שאתם עושים עבורנו
כל השנה
ובמיוחד בעת הקורונה.
לולא עבודתכם הנאמנה והמסורה
היתה לנו קטסטרופה
כמו:

א', גל חולירע השלישי לפני 170 שנה
 עם 2-1 מליון קרבנות בעולם.
 ב', השפעת האסיאתית לפני 600 שנה
 2 מיליון מתים
 ג', מגפת אנטונינוס לפני 1800 שנה
 10-5 מיליון מתים
 ד', המגפה היוסטיאנית לפני 1500 שנה
 25 מיליון ואחר כך עוד 25 מיליון
 ה', איידס שהחל לפני 40 שנה
 30 מיליון
 ו', שפעת ספרדית לפני 100 שנה
 100-25 מיליון
 (מתוך 1 מיליארד חולים, חצי אוכלוסית העולם)
 ז', המגפה השחורה לפני 700 שנה
 200-75 מיליון.
 אז תודה רבה לכם
 וליבנו כואב עלינו שמרוב מסירות
 גם אתם סובלים,
 1000 רופאים בבידוד
 ועד 1500 עובדי רפואה בבידוד.
 יכולכם עובדים קשה
 בקושי רואים משפחתכם.
 אתם מלאכים,
 שלוחים של רבונו של עולם.
 תודה לך ד'
 שהמצאת את הרפואה המודרנית.
 תודה לך ד'
 שיש לך כאלה שלוחים.
 תודה לכם השלוחים
 תודה רבה
 ד' ישמור עליכם
 וישלם לכם שכרתם.

כב. דברי חיזוק לתלמידי תלמודי-התורה

שלום לכם, התלמידים היקרים, של תלמודי-התורה, הלומדים בבתיהם, ואינם מתבלבלים. צריך לעבוד את ד' בכל מצב, גם כשבריאים, גם כשחולים, גם בארץ ישראל, וגם חס וחלילה בגלות. תמיד ללמוד תורה, ולא לתת ולעובדות לבלבל אותנו. העובדות משתנות, אבל תורת ד' היא נצחית. ולכן תמיד, יש ללמוד תורה, גם בבית המדרש, גם בבית ובכל מקום. קוראים לזה עמידות. אדם צריך להיות חזק, עמיד, עובד את ד' בכל מציאות שתהיה.

הרי נצטוינו, והגית בו יומם ולילה. אמנם יש אנשי שאינם יכולים לעמוד בזה, - אכן אי אפשר להכריח אותם עם מקל. אבל באמת, אם אדם רוצה, הוא יכול. הרמב"ם כותב בהלכות תלמוד תורה, בתחילת פרק ג, שכתר מלכות ניתן לזרע דוד, כתר כהונה לזרע אהרן, כתר תורה לכל עם ישראל, וכל מי שרוצה יבוא ויטול. יש רק תנאי אחד: שירצה. שלא יאמר: מי אני החדל והדל. לא נכון, כל אדם, אם ירצה, יגדל בתורה. הנה יהושע בן נון לא היה ממשפחה מיוחסת, לא בן של משה רבנו או אהרן הכהן, היה אדם פשוט ממשפחה פשוטה, ובכל זאת ראו למה הוא זכה. הא כיצד? פשוט מאוד, הוא שקד. ישב מול משה רבנו, מבוקר עד ערב, מגיע ראשון בבוקר לסדר ספסלים ויוצא אחרון אחרי ססידר ספסלים. כך ארבעים שנה. בסוף, נעשה תלמיד חכם הכי גדול בעם ישראל, וגם עמד בראש כיבוש הארץ. הכל בזכות השקידה. בארבעים ושמונה דברים התורה נקנית, והראשון הוא: לימוד. שקידת התורה. לא לתת לשום דבר לבלבל אותנו. כמובן, לפעמים קשה ללמוד, אז יש ללמוד בעמידה כדי לא להירדם, צריך לשתות מים. צריך למצוא דרכים. צריך לקבוע לעצמו זמנים, מה ללמוד משעה זו עד שעה זו. תוכנית מסודרת. וכמו כן, אין אדם לומד תורה אלא במה שליבו חפץ. לפעמים קשה להתרכז על דבר אחד זמן רב - אז לגוון. לפעמים קשה להתרכז בדברים קשים, אז ללמוד דברים יותר פשוטים. למשל תנ"ך עם רש"י ומצודות. זה לימוד חשוב מאוד. זה יהיה דבר גדול מאוד אם אדם יגמור כל התנ"ך עם רש"י ומצודות בזמן המגפה הזאת. אם הנגיף היה יודע, שבגללו שוקדים בתורה ומסיימים כל התנ"ך, היה מתאבד... לכן, שקידת התורה - בכל מצב. כמובן, צריך לעזור בבית לנקות לפסח. לכן לחלק את היום בין תורה - בבוקר, ועבודה - אחרי הצהריים. הקדוש ברוך הוא רואה איך אתם יושבים ולומדים תורה, הוא שמח. וכמובן יציל אותנו מן הצרה הזאת. חזקו ואמצו.

כג. עבודת ד' בעת קורונה

עת קורונה הוא עולם חדש. אך בכל עולם יש עבודת ד'. בספר קהלת פרק ג יש רשימה של 28 עיתים. לא אנחנו קובעים את העיתים, אלא רבוננו של עולם. אלא אנחנו קובעים מה אנו נעשה בכל אחד מן העיתים. רבוננו של עולם מקיף כל העיתים, והתורה מקיפה על העיתים. הכל בימי שמים, חוץ מיראת שמים. אם כן, ההווה מתחלקת לשנים: הכל ויראת שמים. הכל הוא בידי ד', ויראת שמים היא בידינו. שבע נתיבים חשובים של עבודת ד', יש בעת קורונה. א', בית. יש כורח להיות הרבה בבית. אך הבית כשלעצמו הוא מקור של ברכה. כמובן בתנאי שיש שלום בית, אהבה ואחוה ושלום ורעות בבית, שכולם עוזרים לכולם, אוהבים את כולם וסובלים את כולם. ב', חסד. אך לא רק לאנשי הבית יש לעשות חסד אלא לכל עמך בית ישראל, לכל היהודים שנמצאים במצוקה כלכלית, או רגשית, או בריאותית. אך כיצד נוכל לעזור, אם אנו סגורים בבית? - לחסד אין גבולות, הוא תמיד ימצא דרך. ג', לימוד תורה. והגית בו יומם ולילה, זו המשאלה העליונה, אך לא כל אחד עומד בה, מוטלים עליו אילוצים של פרנסה. עתה, יש מעין חופש, זה הזמן.

ד', הערכה. בארצנו אנו משופעים בשפע ברכה, בחסדי ד' עלינו. אך אנו מתרגלים, אז אנו שוכחים להודות, להתפעל, להתרגש, להעריך. לכן, לעיתים יש צורך בתקופה של מחסור, כדי ללמדנו להעריך מה שיש לנו, כדברי הרמב"ם במורה נבוכים, שארבעים שנה במדבר, לימדנו להעריך את הטוב של ארץ טובה ורחבה.

ה', גבורה. במצבים קשים, אדם נקרא להתגבר, ומתוך כך הוא לומד גבורה. אם הכל טוב ויפה, הוא עלול להפוך למפונק ולחלש. הרמב"ם כותב במורה נבוכים שארבעים שנה במדבר, בתנאים קשים, הכשירו אותנו לעוז ולגבורה הנצרכים לכיבוש הארץ.

ו', תשובה. כאשר יש צרה, יש לעשות תשובה, רמב"ם תחילת הלכות תענית. ובמה לעשות תשובה? - אנא לא להאשים אחרים. אלא כל אחד יחפש בעצמו, במה יש לו להשתפר.

ז', אמונה. אין זה קשה להאמין בד', כאשר החיים מתנהלים על מי מנוחות. הנסיון הוא כאשר יש צרות ויסורים. הנסיונות באים לחזק את האדם, לרומם אותו למדרגה יותר גבוהה של אמונה.

חזק חזק ונתחזק.

כד. כיצד להעסיק את הילדים כל היום בבית?

שאלה: ב"ה, יש לנו ילדים רבים, ועתה בעת קורונה, כולם בבית. גם בזמנים רגילים, שני הורים בקושי מצליחים להעסיק ילד אחד, ואם הוא היפראקטיבי, צריך אולי ארבעה הורים. כיצד נעשה עכשיו, וכמובן מדובר בתעסוקה חיובית בעלת ערך?

תשובה: במשך עשרות שנים, היה קיים בית ספר הנקרא One-Room School, בית ספר של חדר אחד, בו למדו יחד כל הילדים מכיתה א עד כיתה ט. הוא נוסד כדי לאפשר חינוך לילדים בכפרים קטנים, עם מעט ילדים. היו כאלה בקנדה, ארצות הברית, ניו-זילנד, אוסטרליה, אנגליה ואירלנד. רק במחוז קוויבק היו 5000. ברור שאם יש 10, 20 או אפילו 30 ילדים, אי אפשר שלכל גיל תהיה כיתה. לכן, כל הילדים למדו בכיתה אחת. ולמה לא נסעו יום יום עם אוטובוס של המועצה? כי לא היה אוטובוס ולא היתה מועצה. ולמרבה הפלא שיטת חינוך זו הצליחה. כנראה שג'ורג' וושינגטון, הנשיא הראשון של ארצות הברית למד בבית ספר כזה.

ודאי תתמהו, כיצד מורה מצליחה ללמד בכיתה עם גילאים כה שונים? התשובה פשוטה: גם הבית הוא One-Room School, מגיל אפס עד גיל עשרים, ולא מפזרים שכבות גיל בין שכנים. זה נקרא בא ללמד ונמצא למד. כך יש לארגן את הבית. כמובן, הבית אינו רק בית ספר, אלא הוא גם משחקים. אך צריך משחקים בעלי ערך, שמפתחים תכונות חיוביות וחשובות אצל הילד. גם מובן מאליו, שבית ספר כזה אינו יכול להיות בנוי על הוראה חזיתית לבדה, אלא מורכב במידה רבה בשיטות של החינוך החדש, כגון מונטסורי. יש להרגיל את הילדים בבית ללמוד באורח עצמאי, ושהיות מבוגרים יהיו מעין מורים של הקטנים מהם.

לנו, אין בעיה להבין מה זה בית-ספר-בחדר-אחד. הרי כך בנויות הישיבות. אמנם התלמידים מחולקים לשיעורים ויש ר"מים, אבל מרכיב הארי של הישיבה, הוא בית המדרש, בו כל הגללים כולם לומדים יחדיו, באורח חופשי. גם ישיבה היא סוג של One-Room School.

כך יש לארגן את הבית באופן אינטראקטיבי. אמנם, אינינו רגילים לזה, והילדים לא רגילים. אך אין ברירה, וזו הזדמנות להביא ברכה זו. וכידוע, מצוה גדולה שהאב ילמד את בנו. העיקר, לא להתעצבן, לא לכעוס. גם זה בית ספר גדול: בית ספר לסבלנות. יסוד החינוך הוא אהבה.

כה. נגיף נגד בהמה

שאלה: שמעתי שקורונה היה נגיף שפגע בבעלי חיים ועבר לאדם. והנה חז"ל אמרו: "אין חיה רעה שולטת באדם, אלא אם כן, נדמה לו כבהמה, שנאמר: נמשל כבהמות נדמו" (תהילים מט, יג. שבת קנא, ב. סנהדרין לח, ב).

תשובה: זה ברור שאדם הוא יצור מורכב, יש בו צד צלם אלהים, ויש בו צד בהמי. בתחילת ספר התניא: נפש אלהית ונפש בהמית. חז"ל אמרו: "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלושה כמלאכי השרת ושלושה כבהמה. שלושה כמלאכי השרת: יש להם דעה כמלאכי השרת, ומהלכים בקומה זקופה כמלאכי השרת, ומספרים בלשון הקודש כמלאכי השרת. שלושה כבהמה: אוכלין ושותין כבהמה, ופרין ורבין כבהמה, ומוציאים רעי כבהמה" (חגיגה טז, א).

לכן, כל אדם נקרא לכבוש את הצד הבהמי, ולהתרומם אל הצד המלאכי שבו, כפי שמבואר בספר באר מים חיים לרבי חיים מטשרנוביץ (ויקרא א, ב). התרוקנות האדם מאידיאלים והתמקדותו רק בהנאות שפלות, עד כדי הריסת המבנה המשפחתי הטהור, ועד כדי שכך שאיש יחיה עם איש, או איש עם כמה נשים, מדרדר אותו לדרגת בהמה, כפי שכותב הרמב"ם במורה נבוכים במשל של שבעה רואי פני המלך (ג, נא).

"לך עמי, בא בחדריך, וסגור דלתיך בעדך, חבי כמעט רגע, עד יעבור זעם" (ישעיהו כו, כ). "התבונן על מעשיך בחדרי לבך" (רש"י).

כו. אמא, מה זה קורונה?

- אמא, מה זה קורונה – המחלה שכולם מדברים עליה?
- זה נגיף, כלומר, יצור כל כך קטן שאי אפשר לראות אותו, אלא במכשיר מיוחד שנקרא מיקרוסקופ.

- מה פירוש המילה קורונה?

- כתר. כי יש לו מסביב כל מיני כתרים. כתר בשפה לטינית זה קורונה.

- ומה קורה למי שחולה?

- חום, שיעול, עייפות.
 - אז זה שפעת!
 - לא, זה דומה לשפעת. אבל באמת, מאוד חולים.
 - גם לי זה יכול לקרות? אני מפחד...
 - ילדים שיש להם קורונה, הם כמעט לא חולים.
 - אבל שמעתי שיש שמתו?
 - מדובר או בזקנים או במי שיש לו מחלה אחרת חמורה, כי יש להם מערכת הגנה חלשה, אז עלול להיות סיבוך. אבל זה יוצא דופן.
 - אז למה בית ספר סגור? גן ילדים סגור? למה חייבים להישאר בבית?
 - שלא תדביק אחרים בקורונה.
 - אבל אין לי קורונה. אין לי חום ואני לא משתעל.
 - בכל זאת יכול להיות שיש לך, אבל לא קורה לך כלום. זה טוב מאוד בשבילך, אבל עלול להיות רע לאחרים.
 - אבל איך עובר הנגיף?
 - הוא עובר מאדם לאדם, למשל דרך האויר, כאשר מישהו משתעל או מתעטש.
 - אז מה לעשות אם אני צריך להשתעל?
 - עשה זאת בתוך המרפק. הנגיף גם יכול לעבור על ידי שנותנים יד, וכל מגע קרוב.
 - אז מה לעשות כדי שלא יקרה?
 - הדבר הכי טוב לעשות הוא להישאר בבית. במיוחד, אנשים זקנים אין לצאת מן הבית ואין לבקר אותם.
 - אז איך נשיג אוכל?
 - מותר בשביל דבר חיוני כמו מזון או תרופות. אבל לא לדברים אחרים. לכן כל המקומות הציבוריים בו נפגשים הרבה אנשים נסגרו: ספרייה, מוזיאון, ברכות שחיה. ככל שיש אנשים, יותר יש סיכון להידבקות.
 - אבל זה קשה להישאר כל הזמן בבית?
 - נכון. אבל אין ברירה. אך מאוד נשתדל שיהיה לך נעים בבית. אפשר לשמוע מוזיקה. אפשר לשחק. לעשות עבודות יד. לשיר. לצייר. לסדר את החדר שלך. להסתכל בתוכניות טובות במחשב, ובמיוחד ללמוד.
 - ללמוד?! לא כל כך רוצה!
 - אתה לא רוצה להיות חכם? תלמיד חכם? רופא? אז זה חשוב מאוד ללמוד.
 - נכון, את צודקת. אז לא אוכל לראות את חבריי?
 - במשך זמן מסויים. אבל אתה יכול לטלפן. או לדבר איתם בסקיפ. ככל שאתה פחות פוגש אנשים, פחות מתפשטת המחלה. זה חשוב מאוד, כדי שיהיו פחות חולים, שלא יהיה עומס על בתי חולים, ויוכלו לטפל כמו שצריך בחולים.
 - אז אי אפשר לצאת לחופש?
 - לא. כדי לא לפגוש אנשים רבים.
 - גם משחקי כדור והצגות הם אסורים עכשיו?
 - נכון מאוד. אבל לא לתמיד. רק כרגע. וכולנו מצייתים בדייקנות להוראות. ככל שנציית לחוקים, בסוף הנגיף לא יוכל יותר להתפשט, ואז נוכל להיות בשקט.
 - בכל זאת אני מפחד?
 - אין לך מה לפחד. הרבה אנשים פועלים יום וליל כדי להגן עלינו, רופאים, אחיות ועוד אנשים.
 - ומצאו תרופה לנגיף?

- עוד לא, לצערנו. אבל מחפשים כל הזמן, ונקוה שנמצא הכי מהר שאפשר.
 - אז אין מה לעשות כדי לעצור אותו?
 - ודאי יש. לרחוץ ידינו עם מים וסבון פעמים תכופות, להשתעל או להתעטש בתוך המרפק, להשתדל לא לגעת בפנים שלך ובפנים של אחרים.
 - כמה זמן לרחוץ ידיים?
 - 30 שניות וברציפות. זה הזמן לשיר "היום יום הולדת". אז אתה מסלק את הנגיפים מידריך. גם לא לתת יד ובודאי לא לחבק.
 - אבל אם אני בחוץ, זה עובר דרך האוויר?
 - כן. לכן, אם אתה בחוץ ופוגש ילד שאתה מכיר, אל תתקרב, תעמוד במרחק של 2 מטר, ורק תנופף לו לשלום.
 - גם בבית?
 - לא. בבית אתה יכול להתקרב לכולם כרגיל. אבל מסבא וסבתא, שגרים אצלנו, אתה חייב להתרחק, כדי שלא תדביק אותם. צריך מאוד להיזהר כמה שאפשר.
 - אם אין תרופה, איך אני הקטן יכול להילחם נגד קורונה?
 - אתה יכול להיות חבר של "הסיירת נגד קורונה". לרחוץ את הידיעות של כל הדלתות כל יום, ללכת עם שלט: "רחץ ידיך תדיר".
 - אז אין לי מה לדאוג?
 - אמרתי לך. יש המון אנשים שעושים זאת בשבילך, להגן עליך, ואם צריך, לרפא אותך. היה רגוע, רחץ ידיך ושחק בשמחה. נשאר כולנו בבית, ונשאר כולנו בריאים. בבית! בריאים!

כז. למה ד' ברא חיידקים

שאלה: למה רבונו של עולם, שהוא טוב לכל ורחמיו על כל מעשיו, ברא חיידקים ונגיפים, שגורמים למחלות ולמגיפות, ולסבל ולמות? וכי אינו יכול לברוא עולם בלי כל אלה?
 תשובה: קודם כל, אינינו יודעים את הסודות של הקדוש ברוך הוא. החקר האלוהי, תמצא?! לית מחשבה תפיסא ביך כלל. יש דברים שאפשר לשאול ולקבל תשובה, יש דברים שאפשר לשאול ולא לקבל תשובה, ויש דברים שאפילו אי אפשר לשאול.
 לכן, כאשר אנו שואלים שאלה כגון למה ד' עשה, התשובה לא תהיה מבחינתו יתברך, אלא מבחינתנו: מה אנו יכולים ללמוד מכך ולעשות.
 אם כן, יש לדעת שבאופן כללי, חיידקים הם חיוניים לחיים. זמן רב לפני הופעת האדם, וגם בעלי חיים, וגם צמחים, שלטו חיידקים, המכונים פרוקריוטיים על פני כדור הארץ, מלפני 3.8 מיליארד שנה, במשך 2 מיליארד שנה. ומהם התפתחו אחר כך תאים עם גרעין, המכונים איקריוטיים, וכן צורות חיים יותר משוכללות, עד האדם, ועד האדם בצלם אלהים. כמובן, כל זה תהליך אלהי, דרך משרתיו הנאמנים, כוחות הטבע.
 אותן בקטריות גם פעלו על שינוי האטמוספירה והאוקיינוסים כדי לאפשר הופעת חיים יותר מורכבים.
 וגם עתה, העולם זקוק לכל מיני בקטריות בשביל האיזון האקולוגי, כדי לחסל מיקרואורגניזמים אשר התרבותם מסוכנת, ולשחרר חומרים מזינים שהעולם נזקק להם.

אף בתוך גוף האדם יש הרבה מאוד בקטריות שפועלות לטובה, כלומר מאה אלף מיליארד, מחמש מאות סוגים, במשקל כולל של 2 ק"ג, יותר ממשקל המוח. במיוחד, הפלורה האינטסטינלית, העוזרת לעיכול ולוחמת בזיהומים, מה שגם נקרא מיקרוביוטים. כמובן, נשאת השאלה על הבקטריות שמזיקות לאדם, כלומר החיידקים, ועוד יותר מהם הנגיפים.

יתכן, שלכתחילה כולם היו טובים, אבל עברו מוטציות לרעה. זה הרעיון הידוע שהכל יורד טוב מן השמים, אבל עלול להסתבך בידי האדם. ויתכן, שהיו מיועדים לבעלי חיים, ושוב עקב מוטציות עברו לאדם. האמת היא, שאינינו יודעים.

אך, באופן כללי, הרמב"ם מאריך להסביר במורה נבוכים (ג, יב), שבעולמנו הטוב הרבה יותר מרובה מן הרע, ויש לראות הכל בפרופורציה. ומה שיש בכל זאת רע, זה מעין מחיר זוטר על הטוב. המים ודאי טובים, אך לעיתים אדם טובע. השמש ודאי טובה, אך לעיתים נגרמת שרופה. ראה את מבנה גוף האדם המופלא, ההרמוניה האדירה בכל המערכות, - אילו פינו מלא שירה כים אין אנו מספיקים להודות ל"רופא כל בשר ומפליא לעשות", ולעומתם כל החיידקים והנגיפים הם בטלים באלף. גם לגוף יש מערכות מלחמה נגדם, וכן האדם מוסיף בזכות צלם אלהים שלו שמתגלה בשכל המדעי.

זאת תשובת הרמב"ם: ביטול בשישים, ביטול באלף. אך חכמי הרזים אומרים שגם הרע המועט הזה הוא לטובה. כלומר אמנם הוא אינו טוב, אך תצא ממנו טובה יותר גדולה. כמובן, לא תמיד אנו יודעים מה היא זאת הטובה, אך אנו יודעים שהדין הוא דין אמת. ובסופו של דבר אנו אומרים: וירא אלהים כי טוב, כי טוב מאוד.

כח. קורונה: משבר-אתגר-נסיון

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: עקב הקורונה, אנשים רבים נמצאים במשבר. מה ניתן לעשות?
ת: קודם כל, יש להבחין בין משבר אובייקטיבי לבין משבר סובייקטיבי. משבר אובייקטיבי, הוא תופעה בניגוד לרצוננו. אם כן, במשך כל חיינו, אנו עוברים בכל יום משברים. משבר סובייקטיבי הוא התגובה רגשית של אדם למשבר האובייקטיבי. יתכן משבר אובייקטיבי קטן הגורר תגובה מוגזמת. זה מזכיר את המוטו של מסדר האבירות האנגלי, שהוא דווקא בצרפתית, *Honi Soit Qui Mal Y Pense*, כלומר, הבוז למי שיהגה בו רעה, או ארור החושב עוון.

ש: וכיצד יגיע אדם לכך שלא תהיה לו תגובה מוגזמת? או אפילו להיפך, גם על צרה גדולה יגיב כמעט בשוויון נפש?

ת: בעזרת השכל, שמעמיד כל דבר במקומו הנכון. אך כאן אנו מגיעים למושג שני, שהוא נחלת הפסיכולוגים ואנשי המוסר: אתגר. מה שאנשים מכנים משבר, הם מכנים אתגר, כלומר הזדמנות לגלות עוצמה, לגלות עמידות *Resilience*, מול המאורעות.

ש: ואיך מגיעים לזה?

ת: על ידי עבודה פנימית ארוכה ועיקשת. אדם אינו זוכה לכך בן רגע. אדרבה, יש להתרגל לעמידות במצבים הרגילים היום-יומיים, לא להיות מפונק, כדי להיות חזק בעתות משבר.

ש: המשבר-האתגר העכשווי, האם מבחינה אובייקטיבית הוא קטן או גדול?

ת: בהחלט גדול. יש אומרים שזה המשבר הכי גדול שעובר עלינו מאז השואה. אולי לא. לא נתחיל עכשיו לעבור על כל הרשימה. אך בודאי זה משבר גדול. כמובן לא כמו השואה.

ש: אם יורשה לשאול בנושא כה נורא, האם אחרי השואה, היה לנו פוסט-טראומה?
ת: בודאי! כיצד לא יהיה אחרת?! אבל למרבה הפלא, יצאנו מזה בגבורה עצומה, מלבד אחזים קטנים של עמנו, שנשברו, ופעמים רבות זה עובר לדור השני ולדור השלישי. אני אישית הייתי תינוק ואינו זוכר איך הוריי החביאו אותי והתחבאו, אך כמה פעמים שאלתי את אבי ז"ל על השואה, והשיב לי: לא מדברים על כך, לא מסתכלים אחורה אלא קדימה. פעם סיפרתי זאת לקבוצת אנשים בגילי, וכולם אמרו: גם הוריי כן, וזה מה שנתן כח להמשיך: להסתכל קדימה ולא אחורה.

ש: אבל עתה, זה עוד לא אחורה, אנו עדיין בתוך המשבר או האתגר?
ת: נכון. לכן הנה סיפור לדוגמה על עמידות בשואה: לפני כמה שנים פסיכולוגית אחת ארגנה כנס פסיכולוגים על הנושא: כיצד היינו צריכים לדבר אל ניצולי השואה. כמובן, ניצולי השואה לא קיבלו פסיכולוגים ולא עובדות סוציאליות ולא קבוצות תמיכה. אבל באופן תאורטי, שאלה אותה פסיכולוגית, מה היה עלינו לומר. היא סיפרה בפתח הכנס: "הייתי ילדה קטנה עם אמי במחנה השמדה. הנאצים ימח שמם הרשו לאמא עם ילד לשמור עבורו דבר קטן, אז אמי שמרה עבורי שתי קוביות שוקולד. היתה לה חברה, מאוד רזה, כל כך רזה, שלא היה ניתן להבחין שהיא בהריון. אבל התחילה ללדת. כל הנשים חששו שמחמת חולשה היא לא תישאר בחיים. אז אמי ביקשה ממני רשות לתת לה את השוקולד. הסכמתי. – את בטוחה? – כן. אכלה אותו, התחזקה קמעה, ילדה תינוקת, עטפו אותה בסמרטוטים, וכך החזיקו מעמד חצי שנה עד שבעלות הברית שחררו אותנו". פסיכולוגים עלו על הבימה אחד אחרי השני ודברו. בשלב מסוים, עלתה אשה אחת, ופנתה למארגנת: "אני פסיכאטריט. אותה תינוקת שנולדה שסיפרת עליה, זו אני. אז רציתי להודות לך". הושיטה ידה לכיס, הוציאה שתי קוביות שוקולד והושיטה לה...

ש: זו באמת גבורה. אבל האם כל אדם מסוגל לכך?
ת: כן. כן אנו מגיעים למושג שלישי. מה שאנשים מכנים משבר או אתגר, אנו המאמינים בד', מכנים: נסיון. ואין הקדוש ברוך הוא שולח לאדם נסיון אלא אם כן יוכל לעמוד בו. וזו החלטתו של האדם אם לעמוד בנסיון או לא.

ש: גם הכי קשה?
ת: גם הכי קשה. זה גם קשור לפסח. השעבוד במצרים מאות שנים היה נסיון נורא אך עמדנו בו. לא כולנו. אחד מחמישה. יש שמפרשים דרך דרוש את זכירת יציאת מצרים שגם כאשר נמצאים במצב חשוק, אין להתיימש, שהרי במצרים היינו שרויים ביסורים נוראים, והנה בסוף נגאלנו.
ש: כלומר זו אופטימיות.

ת: למושג אופטימיות יש שני מובנים: פילוסופי ורגיל. המושג הפילוסופי הוא שבעולמנו הטוב מרובה על הרע. מוסבר במורה נבוכים ג יב. המושג הרגיל הוא שיהיה טוב. גם לגבי קורונה, מתוך ניתוחי העבר ומתוך הרכוש המדעי שלנו, אנו יכולים להבטיח שזה יסתדר. כמובן אינינו יודעים בכמה זמן ובאיזה מחיר.

ש: מתי למדנו במצרים לעמוד בנסיון?
ת: לאט בהדרגה. אך במיוחד מיוסף, שהיה בחור צעיר, ועמד בנסיונות שאי אפשר לתאר, בבית פוטיפר, גם בבית הסוהר וגם בהיותו משנה למלך. לכן נקרא יוסף

הצדיק. אם הוא יכול לעמוד בזה, גם אנו יכולים. כמו שאומרים באנגלית: If he can do

it, then so can I

ש: אפילו I can do better...

ת: אולי.

ש: ולמה ד' מביא לנו נסיון זה? מה הוא רוצה ללמדנו?

ת: כמובן אינינו יודעים סודות הבורא. אך אנחנו יכולים להבין עבור עצמנו, מה עלינו ללמוד: גבורה, ענווה, סולידריות, עזרה, וגם אמונה יותר גבוהה.

ש: יש אומרים שעם ישראל מפונק?

ת: זה סתם קטרוג. אמנם מן הרב קוק מזהיר אותנו מראש שהשלוחה הגשמית שתבוא לחלק מהאומה, אשר ידמו שכבר האו למטרתם כולה, תקטין את הנשמה והשאיפה לאידיאלים נישאים וקדושים תחדל (אורות, אורות התחיה מד). אך הוא מוסיף שגם על זה נתגבר.

ש: והאמנם מדינת ישראל עומדת במשבר-אתגר-נסיון העכשווי?

ת: כן. בכבוד רב. בגבורה רבה. אשרינו מה טוב חלקנו.

ש: מה הכוונה שמהנסיון מאפשר ללמוד אמונה יותר גדולה?

ת: כלומר, אידיאלים יותר עמוקים. מול משבר, יש שתי תגובות אפשריות: א. העיקר לצאת מן המשבר. ב. קרש קפיצה למחשבה יותר עמוקה. כגון להבין מה שאומר ירמיהו הנביא: "כה אמר ד'" אל יתהלל חכם בחכמתו, ואל יתהלל הגבור בגבורתו, אל יתהלל עשיר בעשרו. כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידע אותי" ובמה? "כי אני ד' עשה חסד משפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאם ד'" (ירמיהו ט כב-כג). זה האידיאל שלנו: לעשות חסד משפט וצדקה בארץ.

כט. התפקוד הנדרש בעת קורונה

[ראיון בתקשורת]

ש: איך מתפקדים בימים אלה, ימים של קורונה?

ת: רגיל. כמה שאפשר לא לשבש את החיים. הניצחון הוא לתפקד כרגיל.

ש: אבל אנשים מפחדים?

ת: בין אם מפחדים אותם ובין אם הם מפחדים את עצמם, אין "להתפחד" כלל! הפחד מזיק יותר מאשר המחלה עצמו. הרי הסיכוי למות בקורונה הוא כמעט אפסי. אלא היא עושה רושם רב על כולם. כמובן, אם מישהו מת או חולה, יש צער רב, אבל אין להיגרר לפחד. תאונות דרכים לארך שנים מסוכנות לאין ערוך מקורונה. שלא לדבר על עישון, שהורג כל שנה בארץ כ-8,000 אנשים, מתוכם שיטית מעישון סביל.

ש: אז לא נגדיר עתה שזו עת צרה?!

ת: לא. זו עת מאבק, או ליתר דיוק עת מגפה, שהיא לצערנו תופעה קבועה בהסטוריה. ולא רק במדינת ישראל אלא בעולם כולו, ואין לצפות שהיא תיעלם כל כך מהר.

ש: האם אין היא הולכת וגוברת?
ת: עליות וירידות.

ש: כלומר, יש להשלים עם ה קורונה?
ת: חלילה. יש להילחם נגדה בכל תוקף, ואין זו שאלתנו עתה. אך כאמור אין לצפות שתיעלם מחר. בינתיים, לצערנו, היא שייכת למציאות החיים, ויש ללמוד לחיות איתה ולציית לכל ההוראות.

ש: איך אפשר לחיות איתה?
ת: כמה שאפשר, לא לשבש את שגרת החיים. ולא לפחד כלל.

ש: מה עושים כדי לא לפחד כלל?
ת: אמונה בד' שמנהל כל דבר בעולם, על פי השגחה כללית והשגחה פרטית, הכל כפי שצריך להיות. גם בשכל יש להבין שזה סיכון אפסי, וגם להיעזר בתמיכה משפחתית וחברתית, ועוד.

ש: אפשר למצוא הדרכה שיטתית?
ת: אולי שיטת "משאבים", שפיתח פרופ' מולי להד, בזמן מטחי הקטיושות המתמשכים בגבול הצפון, בשנת תשמ"א, כך שהוכרחו לשהות שעות רבות במקלטים. היא כוללת בניין חוסן נפשי רב ממדי:

מ"א מערכת אמונות. B Belief

ר רגש. A Affect

ח חברה. S Social

ד דמיון. I Imagination

ש שכל. C Cognition

ג גוף. PH Physiology

ראשי תיבות: Basic PH או בעברית גשר מאחד.

ש: אז ל תפקד רגיל בכל?
ת: לא לשנות מהשגרה, מלבד מה שמחוייבים על ידי משרד הבריאות.

ש: אבל אמרנו שאין לפחד! כל זה אינו ביטוי של פחד?
ת: לא. זו זהירות. (עיין מסילת ישרים סוף פרק ט). יש הבדל גדול. הפחדן נמנע מלפעול בחיים כפי חובתו. הזהיר, כן פועל, אך נוקט באמצעי הגנה מרביים. גם חייל הינו זהיר מאוד, אך ודאי אינו פחדן.

ל. זה הזמן לאהוב חרדים

שאלה: כיון שהחרדים לא נשמעו להוראות הרופאים, יש אצלם אחוז גבוה מאוד של נגועים בקורונה, וזה מסכן את כולנו. הם מחשיבים עצמם ליותר חכמים מרופאים. הם רשעים! הם רוצחים! אני שונא אותם!

תשובה: ידידי היקר, אדרבה זה הזמן לאהוב. ואהבת לרעך כמוך. המצוה לא נאמרה לגבי אדם שכולו מחמדים. בשבילו איני זקוק למצוה. באופן טבעי אני אוהב אותו. מתי אני זקוק למצוה? בשביל אדם שמרגיז אותי, שלדעתי עושה דברים רעים, שאני רואה שמזיק לו. עתה זה המבחן, האם יש לך אהבת ישראל.

אל תטעה בי, ידידי, אני לא חרדי, גם לא חילוני, ואפילו לא לאומי דתי. אני מעם ישראל. ואני גאה בכך, בגאווה טהורה. לכן, כל עם ישראל הם חבריי, אני עושה עבורם מה שאני יכול, והם עושים עבורי, מה שהם יכולים. תודה לכם, עם ישראל, על כל מה שעשיתם עבורי.

גם צריך ללמד זכות על אותם חרדים.

א', לא כולם הפרו ההוראות. רק חלק. אז אנא בלי הכללות. די סבלנו לאורך גלויותנו מהכללות של אנטישמים.

ב', הם אינם רשעים. הם טועים שהם לא סומכים על הרופאים. לצערנו הם אינם היחידים כאלה בעולם. הם לא עשו זאת מתוך רצון רע, אלא מתוך רצון טוב. הם לא יצאו לבלות, הם יצאו להתפלל או ללמוד. כמובן טעו. אך יש הבדל בין מי שעושה דבר רע מתוך כוונה רעה לבין מי שעושה רע מתוך כוונה טובה. זה עדיין רע, אך זה לא אותו דבר.

ג', מהותם לא מצטמצמת בדבר זה. הם גם עשו דברים טובים, עושים דברים טובים ויעשו דברים טובים. אז יש לשפוט את האדם כולו. הוי דן את כל האדם לכף זכות. אם אתה דן את כל האדם, ולא חלק מן האדם, אז יוצא לכף זכות. שמא תשאל: איזה דבר טוב הם עושים? תשובה: עליך לעשות תשובה על עצם השאלה הזאת, שאינך יודע מה הדברים הטובים שהם עושים.

ועוד פעם, אל תטעה בי ידידי. אני נותן אימון ברופאים. אמנם הם לא תמיד צודקים, אך גם רבוננו של עולם יודע זאת ובכל זאת ציוה לשמוע להם. כל המדע אינו ודאי. כל תאוריה מדעית היא נכונה, כל זמן שלא הוכח להיפך, מה שנקרא עיקרון ההפרכה של פופר. אני אומר לך זאת בתור אדם שלמד מדעים שבע שנים באוניברסיטה, מהנדס אלקטרוניקה, ומאוד אוהב מדע. נכון שהמדע אינו לגמרי ודאי, אלא לפי המצב העכשווי של ידיעותינו, ובכל זאת הוא אחד הדברים הכי יקרים שיש לנו. ויש אפילו ברכה מיוחדת כאשר רואים איש מדע.

לכן אני אוהב את המדע ואני אוהב את עם ישראל, גם אם לפעמים זה קצת סותר. ואני גם אוהב אותך, ידידי, ידידי מעם ישראל.

לא. מחשבות כלל-אנושיות על קורונה

[ראיון עם עתונאי לא יהודי מחו"ל]

ש: התוכל לומר לנו מה מבשרים הזמנים הבאים לגבי קורונה בעולם?

ת: ודאי לא. קודם כל איני רופא אפידמולוג. אך גם לו הייתי רופא עזה, לא יכולתי להביע ניבוי לגבי העתיד, כיון שלא צברנו כל כך הרבה ניסיון לגבי אירועים כאלה. הכל משתנה מהר. אמנם כבר היו לנו מגפות בעבר, אך המתבונן בהן, יראה שמגפה מגפה אופיה היחודי.

ש: לפי השקפה זו, עלינו לשבת בחיבוק ידיים ולחכות לעתידות באורח פסיבי?
ת: להיפך, כיון שאינינו יודעים מה האמצעי היעיל ביותר כדי לחסום את המגפה, עלינו להיעזר בכל האמצעים האפשריים הנמצאים בידינו, גם אם בסופו של דבר אינינו יודעים מה האמצעי שיפעל לטובה בצורה מכרעת. לכן, אדרבה, יש להיזהר מהיומרה של ידיעת הכל. יש תשוקה אנושית מובנת מאד, להבין מיד את הכל, אך יחד עם זה יש צורך בענווה מדעית גדולה. כמובן, כיון שאנשים רבים מעלים תאוריות רבות, יש סבירות גדולה שתאוריה אחרת תתברר כנכונה. כאשר יורים לכל הכיוונים, לפעמים פוגעים במטרה. אבל זה לא הכי חכם, לא הכי הגון, ולא הכי מועיל.

ש: סליחה, זה נראה התחמקות. הרי בכל זאת אפשר להעלות כמה תרחישים סבירים כתוצאה של שיטות טיפול שונות במגפה?

ת: נכון. כאמור איני רופא, אך צוות המחקר של האפידמולוג האנגלי הגדול פרופ' נייל פרגוסון Neil Ferguson ניתח שלוש איסטרטגיות אפשריות. ראה בויקיפדיה: Imperial College Covid-9 Response Team. הדברים התפרסמו לפני לפני ימים מספר.

א', לא לעשות כלום. יהיו בעולם 40 מיליון מתים.
ב', נקיטת אמצעים מתונים. עקומת המפגה תעלה לאט. אמנם גם אז יהיו הרבה מאוד נפגעים, אך בתי חולים לא יהיו מלאים ויוכלו להתפנות בהם, כך שיהיו 10 מיליון מתים.
ג', בידוד חמור ואז יהיו רק 2 מיליון מתים.

ש: גם הרע במיעוטו הזה עדיין מאוד מפחיד.
ת: בודאי. יתר על כן, אין לנו ערובה שהמגפה אינה עלולה לבקוע שוב אחרי כמה חודשים, ואפילו להיות עוד יותר קטלנית, כמו שקרה עם השפעת הספרדית לפני מאה שנה, שדווקא הגל השני הוא שגרם לתמותה הכי גדולה.

ש: מה הסיבה לכך? זה הכרחי?
ת: כי אם חוסמים מהר את המגפה, אז אנשים רבים לא באים במגע איתה, לכן אינם מחוסנים, ועלולים להיפגע.

ש: אז מה הפתרון? בידוד לנצח?
ת: עד שימצאו חיסון. אבל זה יכול לקחת שנה או יותר. גם אינינו בטוחים שהנגיף אינו עלול לעבור מוטציה. גם אינינו יודעים אם יש חיסון חזק למי שנפגע, כלומר כמה זמן הוא פועל, ואם אינו עלול להיפגע שוב בעתיד.

ש: הקיצור, לדעתך אינינו יודעים כלום?
ת: האמת באמצע. אנו יודעים הרבה, אך לא הכל.

ש: מה דעתך על כל מיני תרופות שמוצעות בשוק ושנוסו במקומות שונים?
ת: שוב, איני רופא. אך מבחינת האתיקה הרפואית, יש להתהלך על פי הזרם המרכזי ברפואה, ולא אחרי דעות חריגות. באופן כללי, אין במדע פתרונות פלא: תרופה שאף אחד לא חשב עליה עד שמדען גאוני עלה עליה. תמיד יש בפני המדע כיוונים שונים, והוא חוקר את כולם במתינות וברצינות. מחקר רפואי אמין אינו דבר פשוט כלל וכלל. המציאות העכשווית מורכבת וגם חדשה במידה רבה.

ש: אולי האופי יוצא הדופן והבלתי צפוי של תופעה זו, הוא שגורם לפניקה אצל אנשים רבים. מה דעתך?

ת: זה נכון מבחינה מסויימת. לא היינו ממש מוכנים למגפה כזאת, שלא ראינו כמוה שנים רבות, לכן יש תגובה פסיכולוגית שהיא לפעמים מופרזת, במיוחד באמצעי התקשורת. מצד שני, יש כאן אגוצנטריות גאוותנית של המערב המחשיב את עצמו כיחיד בעולם, ולכן מתייחס למגפה זו כאל משבר-על, הנוגע לכל האנושות. נכון שזה משבר מאוד קשה, אין לזלזל בו, אלא לפעול בכל דרך אפשרית. אך אין לשכוח שלעומת 2 מיליון מתים או אפילו 10 מיליון, - הנה 2.5 מיליון אנשים מתים מזיהום נשמתי כל שנה, 9 מיליון מתים כל שנה מזיהום, ו-9 מיליון מרעב. אך כיוון שזה קורה במדינות עניות, זה לא מעניין את התקשורת. לכן זה חריג במערב, אך לא בעולם הגדול, בו יש "קורונות" נוראות כל יום ויום, הרבה מתים והרבה חולים והרבה עניים. מדינות שלמות עניות. כל 5 דקות, ילד מת מרעב. יש גם צמא. כמובן, מה שקורה לנו עכשיו הוא חמור מאוד, וזו הזדמנות להבין שמה שקורה לנו עתה, קורה לאחרים מזמן וכל הזמן. וכמובן, הקורונה העכשווית תפגע במדינות העניות בצורה הרבה יותר קשה.

ש: ובכל זאת, האם יש מי להאשים במשבר הקשה, האם יכולנו למנוע אותו?
ת: שוב אנו נכנסים לתחום של ספקולציות, לשחזור למפרע של הסטוריה חלופית, Alternative History, ובצרפתית Uchronie: מה היה קורה לו... אבל דבר אחד ברור, שאשמה גדולה יש בכך שלא מקשיבים לאנשי מדע בכלל ולרופאים בפרט. כל אחד חושב שהוא מדען ושהוא רופא. צריך קצת ענווה! זה עלול לגרום אסונות נוראים.

ש: אתה מתכוון למשבר אקולוגי?
ת: כן. הוא לאין ערוך יותר מסוכן מאשר הקורונה. יש הרס מתמיד של תשתיות הקיום. אני לא מהירוקים, הדואגים לטבע. אלא אני דואג למין האנושי, ואני דואג להרס החקלאות, גשם חומצי, זיהום תעשייתי, זיהום אשפתי, בירוא יערות, התחממות גלובלית ועוד ועוד. אם ימשיכו, הם יביאו קץ לכל הצמחים, לכל בעלי חיים ולכל המין האנושי.

ש: זו לא נבואת זעם מוגזמת?
ת: לא. זו דעתם של כמעט כל אנשי מדע בעולם, וכבר התקיימו על כך ועידות בינלאומיות רבות. זה יגרום רעב. אפילו מלחמות, כי אם עקב עליית מפלס האוקיינוס, יהיו 800 מיליון פליטי אקלים, שיחפשו מקלט במקומות אחרים, זה לא יעבור בשלום. אבל זה לא עוזר, כי כל אחד מחשיב את עצמו למדען ומזלזל בדברי אנשי המדע.
ש: והם מציעים פתרונות?

ת: ודאי. אבל יש להן מחיר. לכן אנשים מסרבים. הנה אמרנו שאינינו יודעים הכל על קורונה. אך בכל זאת אנו יודעים כמה דברים, כגון שהנגיף עובר מאחד לשני בגלל קרבה. לכן יש צורך לתפוס מרחק וכן יש צורך בבידוד. בהתחלה אנשים סרבו, ובסוף רובם הבינו שעליהם לקבל.

ש: על אף שיש בזה פגיעה בחופש הפרט?
ת: נכון. חופש הפרט נגמר איפה שהוא פוגע בחופש הזולת. אם אדם רוצה להסתכן בקורונה, זו שאלה אחרת, אך אין הוא רשאי להדביק אחרים ולסכן אותם. וכן אם הוא רוצה להרוס לעצמו את החיים, זו שאלה אחרת, אך אינו יכול להרוס את כדור הארץ של כל המין האנושי. לכן שלילת זכויות הפרט לגיטימית. חופש הפרט הוא קדוש. אבל יש עוד דברים קדושים ואף יותר קדושים. יש זכות הפרט, אך יש גם חובת הפרט.

ש: אז, אותו דבר עם חיסון?
ת: כן. אדם שלא מתחסן וחוטף מחלה מסוכן בזה את האחרים שאינם רשאים להתחסן, בגלל גיל או אלרגיה או מחלה מסויימת. ואמנם יש הטוענים שעלולות להיות לחיסון תופעות לוואי, וזה אמת, אך גם לבידוד עקב קורונה יש תופעות לוואי. צריך להיות רציני.

ש: לאנשים רבים בבידוד, קשה מאוד. יש פתרון?

ת: כבר אמר הפילוסוף פסקל Pascal שכל אומללותו של האדם נובעת מדבר אחד: הוא אינו יודע לשבת בשקט בחדר. אכן יש הרבה מה לעשות: קריאה, עבודה דרך האינטרנט, שמיעת מוזיקה, פעויות גופנית, טיפול בגינה אם יש, שיחה עם בן זוג, טיפול בילדים.

ש: אז אולי זה האידיאל האנושי: כל אחד לעצמו בביתו?

ת: זו כבר קיצוניות הפוכה. אדם זקוק לקשרים חברתיים. לצערנו הופר האיזון: יותר מדי חברתיות ועבודה, פחות מדי משפחתיות.

ש: כאשר אדם מתבודד, הוא נאחז בפחד. אמרת שהתגובה היא מופרזת?

ת: תלוי במה מדובר. התגובה הפסיכולוגית היא מופרזת. התגובה המעשית אינה מופרזת, ואולי לא מספקת, על כל פנים לא היתה פניקה. אכן, יש עוד דברים יותר מפחידים.

ש: אבל אדם זקן, אשר הסיכון שלו למות הינו יותר גבוה, בצדק נלחץ...

ת: עליו להיות מאושר מכך שזה לא להיפך, אלא שאצלו יש סיכון, אצל בנו מעט, ואצל נכדו כמעט שלא.

ש: אתה מסתכל בצד הטוב של הדברים...

ת: יש ברירה? כבר אמר הפילוסוף הרומאי הסטואי אפיקטטוס: כאשר אתה נפגש עם דבר רע, אז מה שאתה יכול לתקן, תתקן. ומה שאינך יכול לתקן, קבל כמו שזה. זה יותר טוב מאשר העלאת גרה נפשית, Mental Rumination.

ש: כל מה שאתה אומר נראה לי הגיוני, אז איך להסביר שבכל זאת, אנשים נלחצים?

ת: כ זה בא אליהם בהפתעה, מה שנקרא תאוריית הברבור השחור של טאלב, Black Taleb Swan Theory. האדם המערבי, בגאווה, חשב שהוא מוגן, שהרי יש לו כסף, יש לו טכנולוגיה, יש לו רפואה מתקדמת. ופתאום בא אותו נגיף חצוף ואינו מבחין בין עני לעשיר, בין מדינה עשירה למדינה ענייה.

ש: אז מה יקרה אחרי הקורונה, חגיגה נהנתנית משתוללת, או להיפך תגובה של צמצום הצריכה?

ת: אינינו יודעים לנבא עתידות. אל כפי הכרתנו את המין האנושי, יותר נראה שישקע בזלילה מכל סוג, שהרי את ההסתפקות במועט, הוא טעם די והותר בזמן הקורונה.

ש: האם האדם ייהפך ליותר רציני, יותר מוסרי, יותר אחראי?

ת: אמנם, זה מה שאנחנו מצפים ממנו, שיקח איתו לחייו את כל הלקחים של הקורונה: התחשבות בזולת, ענוה מול אנשי מדע ורפואה, סולידריות, ענוה, הידוק הקשר עם משפחתו, חשיבה רציונאלית, חשיבה אופטימית, ביקורתיות, ועוד. אבל מסתבר שזה לא יקרה. אין מהפכות פתאומיות. הרי עברו עלינו הרבה מגפות ואסונות, ולא התהפכנו. האדם הוא יצור מאוד מורכב, יש בו גם נטיה חזקה לאגואיזם, לרשעות. אי אפשר להיפטר מהחיה שבאדם כמו שמתפטרים מקורונה. לא נצא מלאכים. אבל מי שירצה, יצא קצת יותר טוב. המין האנושי מתעלה בהדרגה. אנחנו במצב מוסרי הרבה יותר טוב מאשר לפני מאות שנים ואלפי שנים. ואל תדאג, תהיינה עוד מגפות...

ש: הפעם אתה פסימי...

ת: לא, אני רק ריאליסטי. אך אנו נתגבר. וגם על המשבר הכלכלי הקשה של הקורונה נתגבר. אנו מאמינים בעילוי ההדרגתי של המין האנושי.

לב. פיטום הקטורת - סגולה נגד קורונה

כידוע, אמירת פיטום הקטורת היא סגולה נגד כל מיני פורעניות, כולל מגפות (זוהר ח"ב ריב, ב), שהרי אהרן הכהן השתמש בה כדי לעצור את המגפה (במדבר יז). זה נכון אם אומרים בלי הבנה, קל וחומר אם אומרים עם הבנה. לכן צירפנו פירוש פשוט (פירוש מפורט, אפשר למצוא בפירושי על הסידור "תפלת עמך").

אתה הוא ד' אֵלֵינוּ שֶהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לִפְנֵיךָ אֶת קֶטֶר הַסַּמִּים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קִיָּם, כַּאֲשֶׁר צִוִּית אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאָךְ. וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה, קַח לָךְ סַמִּים, נֹטֶף וְשַׁחֲלֵת וְחִלְבָּנָה, סַמִּים, וְלִבְנֵה זֶכֶה, בַּד בְּבַד יִהְיֶה. וַעֲשִׂית אֶתֶּה קֶטֶר רֶקֶח מַעֲשֶׂה רוֹקַח, מִמֶּלֶח טָהוֹר קֹדֶשׁ. וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה הַדֶּק, וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה, קֹדֶשׁ קִדְשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם. וְנֹאמַר וְהִקְטִיר עָלֶיךָ אֶהְרֹן קֶטֶר סַמִּים, בְּבִקְרָבְךָ בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנְּרוֹת יִקְטִירָנָה. וּבִהְעֲלֹת אֶהְרֹן אֶת הַנְּרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירָנָה קֶטֶר תָּמִיד לִפְנֵי ד' לְדֹר וָדֹר תִּיכֶם.

אתה הוא ד' אֵלֵינוּ שֶהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לִפְנֵיךָ אֶת קֶטֶר הַסַּמִּים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קִיָּם.

כשבית המקדש היה קיים הקטירו את הקטורת. הקטורת היא העבודה היותר פנימית בבית המקדש, עבודה המיוחדת לכוהן הגדול. חז"ל אומרים (שבת פט א) שכאשר משה רבנו עלה למרום, מלאך המוות גילה לו סוד שהקטורת עוצרת את המגפה. אפשר לומר שבעצם הקדוש-ברוך-הוא, שהוא בעל הבית על המוות, נתן למשה מתנה מיוחדת שמתייחסת לניצחון על המוות. מתי השתמש משה בזה? בחטא קורח ועדתו; כשהחלה המגיפה רץ אהרון אל הקטורת ועצר את המגיפה (ראה רש"י במדבר יז יא, יג). הקטורת היא ניצחון המוות, היא נשמת החיים הפנימית של כל העולם. למרות שבעולם יש רע ששיאו מתגלה במוות, בכל זאת, הכל קשור בקשר אחד גדול עליון ותמידי על ידי ריבונו של עולם. המילה קטורת היא מלשון קשר, חיבור, אחדות. כמו שבגוף האדם יש כל מיני חלקים ונשמה אחת מחייה את הכל, כך יש רוח חיים אחד אלוהי המתפשט ומחייה את כל העולם. הריח דומה לכך, הוא דבר המתפשט, חודר ומגיע לכל מקום. ריח הוא דבר אדיר שקשה לעמוד על עניינו. גם אנשי המדע טרם עמדו על כך במדויק. חז"ל אומרים (ברכות מג ב): "איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו? הווי אומר זה הריח".

כַּאֲשֶׁר צִוִּית אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאָךְ.

איננו יכולים להקטיר קטורת ובכל זאת אנחנו אומרים את פרשת הקטורת ואנחנו מקווים שאמירת הקטורת תפעל עלינו את אותה הפעולה שהקרבת הקטורת היתה עושה. כיצד? מתוך הבנתנו את עניין הקטורת. היכן זה כתוב? בתורה. התורה, תורת משה, היא דבר נצחי. הנביאים, בהשוואה למשה רבנו, אינם נצח. דברי הנביאים נאמרו בהקשר מסוים, במצב מסוים. נביא הוא הוראת שעה - תורה היא נצח. אם זה נכתב - סימן שיהיה עוד מצב דומה לזה שבו נצטרך 'להשתמש' באותה הנבואה.

בעולם הזה יש סרחון. סרחון זה מתבטא בחִלְבָּנָה שהיא מסריחה והיא אחת ממרכיבי הקטורת, - אך כששמים אותה בתוך הקטורת הסרחון נעלם. **זה התוכן של הקטורת**. איך זה? איך פתאום הדבר שהיה מסריח כבר אינו מסריח? תשובה: הוא נמתק כשהוא מחובר ומקושר עם שאר סממני הקטורת. עניין הקטורת הוא ההנהגה האלוהית שמקשרת את כל מה שקורה בעולם בקשר אחד של קדושה עליונה. זה הרצון הפנימי העליון שמקשר את הכל ושהוא שורש הכל. לכן חז"ל קראו לעבודת הקטורת "דבר שבחשאי" (יומא מד א).

נִי־אָמַר ד' אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ סַמִּים נְטָף וְשַׁחֲלֵת וְחִלְבָּנָה סַמִּים וְלֵב נָח זָכָה בַד בָּבַד יִהְיֶה. זו הגדרה כללית: "קח לך סמים" - באופן כללי. מתי מופיעה סגולת הקטורת? כשכל הסמים יחד. סגולת הקטורת היא בגילוי הגדול שבאמת אין בעולם שום דבר רע, שום דבר מכוער, שום דבר מסריח בעצמיותו. מה זאת אומרת? הרי יש דברים רעים מסריחים וכואבים רבים בעולם! - **זה לא בעצמיותם**, זה כשהתרחקו מן השורש, מן המקור, וכשמחברים אותם הם חוזרים להיות טובים. כל דבר שנראה מכוער ונורא יכול להתהפך לטוב גמור.

"חלבנה" היא בגימטרייה "המן". יש מאמר ידוע במסכת מגילה (ז ב): "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". העירו בעניין זה שהגימטרייה של 'ארור המן' ו'ברוך מרדכי' היא זהה, ובאמת רואים את זה בסיפור המגילה, איך 'ארור המן' נהפך לדבר טוב. "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" (אסתר ט א). זה הסוד הגדול של כל ההוויה שטמון בקושיית הקושיות, מדוע יש רע בעולם? מדוע יש יצר הרע? מדוע יש קשע? - הרי ריבונו של עולם הוא כולו טוב, הוא הטוב ומטיב, ומה עניינו של הרע? תשובה: כל זה טוב. אבל אמרת שזה רע? בשורש זה טוב. **אין דבר שבשורש אינו טוב**, אלא שלא מספיק לשבת ולומר את זה, צריך לתקן - להחזיר את הרע אל הטוב שממנו יצא (ראה מידות הראיה, אהבה אות ו).

נְטָף וְשַׁחֲלֵת וְחִלְבָּנָה.

יש שני סמים הקודמים לחלבנה, שהיא סמל הקלקול, שממתקים אותה. החלבנה רעה בגלל שִׁנְפָּדָה מהחיבור הגדול, מהקשר הגדול, אך אם מחזירים אותה אליו היא כבר אינה מסריחה. יש פה שלושה סמים: נטף, שחלת וחלבנה. הנטף והשחלת הם שונים בפעולתם על הרע. הנטף מסיר את הרע, לוחם נגד הרע, מחסל את הרע, מבטל את הרע. הרע, כמובן, זה מה שנראה רע, כי באמת הרע אינו רע בשורשו אלא בגילוייו. רק לעתיד לבוא נבין זאת. לעתיד לבוא, אומרים חז"ל (פסחים נ א), נברך גם על הרע "הטוב והמטיב", כי זה יהיה סוף הסיפור, ובינתיים מי שקורה לו דבר טוב מברך "הטוב והמטיב", ומי שקורה לו דבר רע מברך "דיין האמת", כלומר אני בטוח שהקדוש-ברוך-הוא נוהג במידת האמת (ראה קל"ח פתחי חכמה פתח ב). איך יוחזר הרע להיות טוב? בנס? לא, **על ידי עבודה שלנו**. זו עבודה ארוכה להחזיר את הרע אל הטוב. כשמחזירים את הרע אל הטוב הוא נהיה טוב עוד יותר גדול. חז"ל דרשו את הפסוק (בראשית א לא) "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" (ילקוט שמעוני תהילים רמז תרמג) - "והנה טוב" - זה המוות; "טוב מאד" - זה יצר הרע. המוות מאפשר שיהיה טוב גדול יותר. וכן הוא בעניין היצר הרע. **על ידי היצר הרע, הטוב יכול להיות לא רק טוב אלא טוב מאוד**. אנחנו פוקחים עין וכל דבר שאנחנו יכולים לעשות כדי לקדם את הישועה אנחנו עושים, מה שנקרא 'הצפייה היוצרת'.

תפקיד הנטף הוא להסיר את הרע, לסלק את הרע, לבטל את הרע. נשפך לי ריח רע ואני שופך בושם רב עד שלא מרגישים את הריח הרע. תפקיד השחלת - להפוך את הרע לטוב.

כתוב בהקדמת ספר 'הזוהר' (ד א) שבשמים יש כל מיני ישיבות, ביניהן - ישיבת המשיח, רק מי שידוע להפוך חושך לאור ומרירות למתיקות מתקבל לשם. זאת החכמה העילאית המשיחית - איך להפוך את הרע לטוב. כמו בושם שכשאני שופך אותו הוא לא רק מבטל את הריח הרע אלא שיחד עם הריח הרע נוסף ריח נפלא שאי אפשר להשיג בדרך אחרת.

בְּד בְּבִד' יְהִיָּה.

מה זה 'בד בבד'? - שווה. כולם שווים - גם הנטף גם השחלת וגם החלבנה, כולם נצרכים. אין הכוונה שיש אחד חשוב ואחד לא; כולם חשובים, כולם 'בד בבד'. והרי אחד הורס ואחד בונה?! זה כשהם לחוד, לא כשהם ביחד. מי עזר יותר להחזיר את ישראל לתורה - מרדכי או המן? שניהם היו חשובים. אם היה רק "ארור המן" - קטסטרופה, אם היה רק מרדכי - גם כן אין כאן שלמות.

מֶרֶן הָרֵב קוֹק (מידות הראיה, אהבה אות ו) מסביר שהציווי "תמחה את זכר עמלק" מדבר על זכר עמלק שמתחת לשמים. ודאי, מתחת השמים נפציץ אותם במטוסי קרב, צריך למחות, אבל יש חלק של עמלק מעל השמים, ניצוץ טוב, אותו לא צריך למחות. בעתיד, אחוות יעקב ועשיו תחזור, וגם עמלק ימצא את מקומו במשבצת החיים והקדושה. חז"ל דיברו על "תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים" (מגילה ו א). אם כן, אין דבר שאי אפשר להפוך לטוב.

וְעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קֹדֶשׁ כִּי רָקַח מַעֲשֵׂה רוֹקַח מִמֶּלֶךְ טְהוֹר קֹדֶשׁ.

האנשים העוסקים בעבודת הקטורת, שעוסקים בקשר של הכל עם הכל, צריכים שלושה תנאים: "ממולח טהור קודש". התנאי הראשון: 'ממולח', היינו הכשרון לראות דברים רבים יחד. המליחה מערבבת, מקשרת, כמו התיבול. התנאי השני: 'טהור'. האדם שעושה את זה צריך להיות אדם טהור. אינך יכול לעסוק בעבודה הזאת אם יש לך נטיות לא טהורות. התנאי השלישי: 'קודש'. המטרה היא הקודש, להחזיר את הקודש העליון המקיף את הכל. הקודש הזה מתפצל במציאות באופנים שונים ומתרחק משורשו עד שהוא נטמע ברע. דבר רע הינו דבר קדוש במקורו, אלא שנסתר בדרכו, הסתבק והתרחק. כל דבר, כל נטייה, כל עניין, כל תופעה - מחזירים אל הקודש.

וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה הַדֶּק וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הַעֲדָת בְּאֵל הַל מוֹעֵד אֲשֶׁר אָנֹכִי לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם.

זו עבודה שעושים כל יום. כבר קודם ראינו עבודה שעושים כל יום - עבודת התמיד. זו עבודה פשוטה יותר שעניינה לחסום את היצרים המקוננים בעומק נפש האדם, אבל עבודת הקטורת היא עבודה עליונה יותר. מֶרֶן הָרֵב קוֹק כותב (מאמרי הראיה עמ' 400, נאדר בקודש פסקה ד) שיש הבדל בין הקודש ובין קודש הקודשים. מציאות הקודש מנוגדת לחול, יש מלחמה תמידית בין הקודש לחול, מלחמה בין דתיים לחילוניים וכן הלאה. אך קודש הקודשים כולל את הכל - גם את החול וגם את הקודש. הקודש והחול סותרים מעט זה את זה, אבל קודש הקודשים הוא המקור של כולם. עבודת הקטורת היא קודש קודשים.

ושחקת ממנה הדק.

אתה שוחק דק. כל הנושא הזה אינו פשוט, הוא נושא דק - עדין ופנימי מאוד.

לפני העדות באוהל מועד אשר איוועד לך שמה קודש קודשים תהיה לכם.

אני עומד בפני ריבונו של עולם ושוחק דק דק, גם בגוף וגם במוח, בהכרה. העבודה הזו היא לפני ד', בשביל ד', מצד המקום העליון.

וְנֹאמַר וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֶן קֹטֵר כֶּתֶם סָמִים.

זו עבודה מיוחדת, פנים-פנימית, לא כל אחד עושה אותה, אפילו לא כל כוהן. תוכן העבודה הזו אינו הגנה מפני הזוהמה, כמו קרבן התמיד, אלא חירות מפני הזוהמה; הפיכת הזוהמה לטוב.

בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר.

עושים את העבודה הזו בבוקר, כשהאדם מתחדש.

בְּהִיטְבוֹ אֶת הַנְּרוֹת יִקְטִינָהּ.

מה היא הטבת הנרות? סידור ותיקון הנרות אחרי שדלקו עשרים וארבע שעות. האור, זו החכמה, "הרוצה שיחכים – ידרים" (בבא בתרא כה ב). מיישרים את האור, מיישרים את החכמה כל יום מחדש. כל הזמן צריך 'איפוס', כמו אדם שנוסע במכונית וכל הזמן מחזיק את ההגה, פעם ימינה ופעם שמאלה. הטבת הנרות היא עבודה מעל לנרות, היא קובעת איך יהיה הנר. יש אנשים חכמים מאוד, אבל משתמשים בחכמה לרע, "חכמים המה להרע" (ירמיה ד כב). את החכמה צריך להיטיב - לבדוק תמיד אם היא בסדר.

וּבְהִעָלֹת אֶהְרֶן אֶת הַנְּרוֹת בֵּין הָעֶרְבַּיִם יִקְטִינָהּ קֹטֵר תָּמִיד לִפְנֵי ד' לְדֹרֹתֵיכֶם.

אהרון מייטיב את הנרות גם בבוקר וגם בערב. הזכרנו כבר, בקרבן תמיד, שמוקרב בבוקר ובערב, וכן בקריאת שמע של בוקר ושל ערב, שכולם מקבילים לעבודת האדם ביום, בו השכל מאיר ומנחה, ולעבודת האדם בלילה, אז באים להתפרץ הכוחות האפלים והייצריים שבאדם.

לג. מה ד' אומר לנו בקורונה?

שאלה: מה ד' אומר לנו בקורונה?

תשובה: כמובן, אינינו יודעים. הרי אין לנו נביאים. וגם כאשר היו נביאים, הם ידעו רק מה שד' אמר להם. למשל, כאשר היה רעב שלוש שנים בימי דוד, לא ידעו למה, ולקח זמן רב לברר. וכן, יעקב אבינו, על אף היותו נביא, לא ידע איפה יוסף, רק יצחק אבינו ידע. ועוד דבר יש להקדים. אמנם הקורונה גרם זעזוע גדול בעולם המערבי, הוא בא בהפתעה גמורה, אך יש להיות עניו ולזכור שבמדינות העניות יש כל יום קורונה: רעב, צמא, מחלות ומות, מיליונים על גבי מיליונים.

עתה לענייננו, מה עלינו לעשות? הרמב"ם כותב בתחילת הלכות תענית, שכאשר באות צרות, יש לעשות תשובה. כמובן, אין זה חידוש שלו, זה מוזכר הרבה בנביאים, ובתמצית בתורה.

אך במה לעשות תשובה? התשובה פשוטה: כל אחד יעשה חשבון נפש ויראה במה יש לו לעשות תשובה. לא יחפש מומים אצל אחרים, אלא יעשה וידוי בגוף ראשון: אשמנו. רבנו אברהם בן הרמב"ם מספר שפעם אדם שאל את אביו במה עליו לעשות תשובה. השיב לו: בזה – כלומר שאינך יודע במה לעשות תשובה.

אמנם, הרמב"ם מזכיר שם שכל העיר מתכנסת לברר מה עליה לתקן, ולא דווקא הפרט. אולי בגלל שפעם, כל אנשי העיר היו דומים, אבל עתה יש התגונות רחבה מאוד בחברה האנושית. לכן, איש ואיש וחסרונותיו, מגזר מגזר בחברה וחסרונותיה. לפי מרן הרב קוק, גיוון החסרונות הוא דווקא הצלתנו, כי מה שחסר אצל האחד, מוצא השלמתו אצל השני, כך שלכלל יש הכל. אך כל זה בתנאי שיש שלום, ואז המעלות נספגות מקבוצה אחת לשניה, אך אם אין שלום, אז החסרונות מצטרפים (שמונה קבצים ה (עד).
לכן, כל אחד יעשה חשבון נפש, יביט בעין של הערכה על חברו, וילמד ממנו מה לשפר אצלו. וכן כל קבוצה וקבוצה באומה: דתיים וחילוניים, חרדים וציונים, ימנים ושמאלנים, אשכנזים וספרדים, ועוד ועוד.
ומי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ.

לד. הורים יקרים סליחה שאינינו באים

אבא ואמא יקרים
סבא וסבתא יקרים
סליחה שהשנה אינינו באים
סליחה שהשנה אינכם מוזמנים.
אין זה בגלל שאינינו אוהבים אתכם
אלא בגלל שאנו אוהבים אותכם.
לכן אנו מוותרים בגלל צוק הזמנים
כדי להיות אתכם עוד הרבה פעמים.
ואנו מוותרים על זה ליל הסדר
בשביל הרבה לילות סדר.
אנו באמת כואבים להיות בלעדיכם
אתם באמת תחסרו לנו, שניכם.
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות
שהלילה הזה מרור
שלא תהיו עמנו
אבל יש גם חרוסת
שבשנים הבאות תהיו עמנו.
אמרו בגמרא רבותינו זכרונם לברכה
שיש בן רע המאכיל אביו עוף יקר
אבל נענש, כי הוא פוגע בו
יש בן טוב שמכריח אביו לטחון בריחיים
כי בכך הוא מציל אותו מגיוס אכזרי.
סליחה, אל תיפגעו
זה מאהבתנו אתכם.
אנו נהיה רחוקים

אך בלבנו נהיה אתכם.

אינכם יודעים לטינית

וגם אנחנו לא

אך יש משפט כזה

Invitus Invita Dimisit

נגד רצונו, נגד רצונה, הוא שלח אותה.

כך היא פרידתנו השנה

נגד רצונכם, נגד רצוננו.

אך זהו סוד הריחוק המאחד.

אנו אוהבים אתכם

ועוד נשמח איתכם

עד מאה ועשרים.

לה. הקורונה - סטירת לחי לטרנס-הומניזם

ש: הרב אמר בחצי משפט שהקורונה הוא סטירת לחי לטרנס-הומניזם. מה כוונתו? וקודם כל מהו טרנס-הומניזם?

ת: זה זרם מחשבי תרבותי, או ליתר דיוק, הרבה זרמים, שחותרים להשתמש בטכנולוגיות חדשות, כגון ננו-טכנולוגיה, ביו-טכנולוגיה, נוירו-טכנולוגיה, כדי לשפר את האדם, להעצים את אותו להגדיל יכולותיו.

ש: מה החידוש, כל הדורות השתמשו בשיטות שונות כדי לרפא את האדם, וזו מצוה?
ת: ודאי. אך כאן מדובר בהעצמת האדם הבריא, כגון על ידי שתל שבבי אנושי, Microchip Implant, כדי להגדיל את האינטליגנציה שלו, ולא רק כדי לרפא אדם עם פרקינסון, למשל. וכן להאריך את חייו.

ש: עד כמה? אדם שלא ימות לעולם?!

ת: יש ביניהם קיצוניים שחושבים כן. כמובן, זו הזיה. אבל יש שם אנשים רציניים, כגון מחלקת המחקר של גוגל, שם עובד ריי קורצווייל, מדען יהודי, שהמציא הרבה דברים חשובים. הם טוענים שאפשר להחליף את האינטטליגנציה האנושית באינטליגנציה מלאכותית, ואז תהיה קפיצת של המין האנושי, נקודה סינגולרית, ואז הוא ישתחרר ממגבלותיו הביולוגיות.

ש: זה באמת מוגזם. ומה סוברים הפחות קיצוניים?

ת: שזו חובה מוסרית להשתמש בטכנולוגיה כדי להעצים את יכולות האדם, ואם אינך עושה זאת, אתה כמו עובר על לא תעמוד על דם רעך. לדעתם האדם העכשווי, אינו התחנה האבולוציונית הסופית, והם כמו עיפים ממגבלותיו הביולוגיות של האדם.

ש: אבל האבולוציה היא תהליך טבעי?

ת: הם טוענים שאכן, זה תהליך טבעי עיוור ומגמגם, ועתה הגיע הזמן להחליפו במהלך תבוני טכנולוגי, ולעשות יותר טוב מהטבע, כלומר יצירת סייבורג.

ש: מה זה שוב הדבר הזה?

ת: סייבורג Cyborg, פירושו יצור מורכב ביולוגי-מלאכותי, עם יכולות אדירות. מוח בו מושל שכל שבבי בגודל גרעין אורז ובכך אפשר להשתחרר מן העבר הביולוגי.

ש: הרב מלמד עליהם זכות?

ת: אנו תמיד מנסים להיות אובייקטיביים. יש בהחלט שם דברים בלתי סבירים, אך זה מהלך מחשבי שתופס אנשים רבים רציניים.

ש: מה זה קשור לקורונה?

ת: אדם חושב את עצמו בעל הבית על העולם, כאילו הוא אלהים, כמו כותרת הספר Lord of the World של R.H. Benson. והנה מתברר שלא כן, אלא השליט של העולם הוא בינתיים יצור קטן אפסי מקרוסקופי, וזה בא ללמד אותנו ענווה.

ש: אבל באופן עקרוני, האם יתכן שיוצר אדם בעל מוגנות מוחלטת, חזק ובריא באופן מופלא?

ת: הרמב"ם כותב שגם בימות המשיח, חוקי הטבע לא ישתנו, בהלכות מלכים (יב, א). אינינו מדברים על העולם הבא, שהוא עולם ניסי, אלא בימות המשיח שהם העולם הזה (עיין שם סוף פרק יב והלכות תשובה סוף פרק ט). גם בימות המשיח לא יחדל אביון מקרב הארץ (דברים טו, יא. ברכות לד, ב), לאו דווקא עני בכסף, אלא עני בכל מיני דברים הזקוק לחסדו של הזולת, כי אדם שאינו עושה חסד, אינו בן אדם (עיין עין איה ברכות שם). השברירות היחסית של האדם, הינה מעלה מסוימת השייכת למהותו.

ש: יוצא שבאופן פאראדוקסלי, הסייבורג אינו על-אדם אלא מסכן אחד. הוא מין יצור כאילו מושלם, אבל תקוע בחיים, כמעט רבוב.

ת: נכון. אדם אנושי הוא מי שזקוק לזולת והזולת זקוק לו. ואהבת לרעך כמוך.

ש: יש כאן סיכון שבעולם של סייבורגים, יחסלו את אלה שאינם כאלה, כיון שלא התפתחו לרמה האנושית הדרושה לדעתם! וכן בעלי לקות?

ת: או שייחשבו לתת-אדם, לשימפנז, ליצור פרימיטיבי שנשאר ברזרבה עבור מבקרים ותיירים.

ש: לגופו של ענין, האם כמו שמותר להשתמש ברפואה כדי לרפא, למה שלא יהיה מותר להשתמש בה כדי לשפר את האדם?

ת: בתורה כתוב רפא ירפא (שמות כא, ט), וחז"ל מסבירים, שמכאן ניתנה רשות לרפא (ברכות ס, א). והרמב"ן תמה, שודאי מצוה לרפא, שהרי אל תעמוד על דם רעך. הוא משיב, שאדם על אף רצונו הטוב להציל, עלול הוא להזיק. לכן צריך רשות מד' שמשחררת אותו מאחריות (תורת האדם, שער הסכנה). מכאן אתה למד, שמותר להשתמש ברפואה רק כדי לרפא, ולא לשם דבר אחר. אכן יתכן, שלמשל שכל שבבי אנושי יביא בהתחלה ברכה, ובמשך הזמן ייצור מפלצת. לכן אין לשים את עצנו במקום אלהים.

ש: זו כבר שאלה מאוד כללית, לא לחשוב שאנו במקום האלהים?

ת: כן. כך כתוב ביחזקאל: "יען גבה לבך, ותאמר: אל אני, מושב אלהים ישבתי בל ימים. ואתה אדם ולא אל, ותתן לבך כלב אלהים" (כח, ב).

ש: אבל כללית, אינינו נגד טכנולוגיה?

ת: ודאי לא. על הפסוק "ומלאו את הארץ וכבשוה" (בראשית א, כח), כותב הרמב"ן בפירושו: "נתן להם כח וממשלה בארץ לעשות כרצונם בבהמות ובשרצים וכל זוחלי עפר, ולבנות ולעקור נטוע מהרריה, לחצוב נחשת וכיוצא בזה". ומי שרואה חכם מאומות העולם, מברך עליו. אף לא לגעת באדם.

ש: אבל כל מיני המצאות מקדמות את האדם, החל מכלים פשוטים ועד מחשב וטלפון סלולרי?

ת: ודאי. אבל הכל תלוי בראשית ובאחרית, כלומר הראשית היא שד' ברא את האדם, והאחרית היא מה תפקידו של האדם. הכל תלוי אם משתמשים בטכנולוגיה לטובה או לרעה. אם אדם הוא ריק מבחינה מוסרית, עדיף שישאר בלי טכניקה. לצערנו, אנו עדים למה שנקרא צוויליזציה טכנו-ברברית. אמר הפילוסוף רבלה Rabelais: מדע ללא מצפון, הוא רק חורבן הנשמה.

ש: אין סיכון בטכנולוגיה עצמה, אלא במה שמשתמשים בה.

ת: כן. היא עלולה לגרום לנו לאבד את עצמנו, לשכוח את נשמתנו. כמו כן, אין לחשוב שאם נשאר נשדרג טכנולוגית את גוף האדם, דחפנו אותו קדימה. אלא יש לשדרג אותו רוחנית, כדברי הרמב"ם בפרק האחרון של מורה נבוכים, כלומר: חסד, משפט וצדקה. וזה בידי כל אדם. מה שאין כן, שיפור טכנולוגי, שהוא רק בידי העשירים ולא בידי העניים, שהם רוב המין האנושי.

ש: ובסיכום, מה אנו אומרים לאדם בשם נגיף קורונה?

ת: אנו אומרים לו בשם דוד המלך: "ד' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ... מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו" (תהילים ח ב. ה). ענווה.

לו. אל יצא איש ממקומו

"אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שמות טז, כט).

ש: מאתמול: עתה לא יום שבת?! עתה יום הקורונה? תשובה: יש ניצוץ קדושת השבת בכל יום. כך כתוב בספר חיי אדם הלכות שבת, כלל א: "ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה שבעה ימים, מיום שנתן אל ליבו ושכחו, ומקדש השביעי בקידוש והבדלה. והטעם, לפי שקדושת שבת מתפשטת בכל יום, ולכן כל יום שישבות, מכל מקום יש בו מקצת קדושת שבת".

לכן, "ראו כי ד' נתן לנו את השבת... שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו ביום השביעי".

כך בימי קורונה, אל יצא איש לעולם המעשה, לא יחפש כל כך מה לעשות. זה הזמן לטעום ניצוץ של "יום שכולו שבת מנוחה לחיי העולמים" (משנה נזיר ז, ד).

קורונה, זה הזמן להיפגש עם קודש הקודשים של נשמתך, זה הזמן להיפגש עם היחידה שלך, שהרי "נברא אדם יחיד" (משנה סנהדרין ד, ה), כי כל אדם הוא יחיד ומיוחד. יש בו "נפש רוח נשמה חיה יחידה" (מדרש רבה בראשית יד, ט).

ודאי טובה מאוד היא החברתיות, "לא טוב היות האדם לבדו" (בראשית ב, ח). אבל לפעמים גם טוב היות האדם לבדו. וזאת כאשר האדם כולו בלוע במגע נמוך בתוך חברה שמוחקת את האני שלו. כדברי הרמב"ם: "דרך ברייתו של אדם, להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו, אחר ריעיו וחבריו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמוד ממעשיהם; ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך, כדי שלא ילמוד ממעשיהם. הוא ששלמה אמר (משלי יג ב): הולך את חכמים, יחכם ורועה כסילים ירוע" (הלכות דעות ו, א).

מסכן האדם שנבלע בתוך מנהגי החברה הסובבת, במתירנות, בפתיחות מופרזת, בבילויים מוגזמים, - במקום להתאמץ בדבקות בד'. מסכן האדם, שחתונותיו הן מפגן של בזבז כסף וחוסר צניעות בלבוש. ד' לא שמה. אין שמחה במעונו, כי אין זה מעונו (עיין קיצור שולחן ערוך קמט, א).

מידי פעם האדם צריך לחזור אל עצמו, אל עצמיותו הפנימית, אל נשמתו. "אם אין אני לי, מי לי" (משנה אבות א, יד). יש תביעה מכל יחיד, צפיה מכל יחיד: "ואהבת את ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודיך" (דברים ו, ה). "כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם" (משנה סנהדרין ד, ה).

לא רק קורונה היא מחלה מדבקת, גם דעות רעות הן מחלות מדבקות, כדברי מרן הרב קוק: "הידיעה היא דבקות רוחנית, וכשם שהאדם צריך להישמר מדיבוק של מחלה הבאה על ידי כל מגע בעולם, כן צריך להישמר מדבוקי המחלות הרוחניות שאפשרות להן לבוא על ידי ידי הידיעה הרעה, וצריך להיות (ישעיהו לג, טו) עוצם עיניו מראת ברע" (שמונה קבצים ג, שנ).

מסכן האדם המודרני, שגם כאשר הוא יושב לבדו בביתו עם עצמו, הינו מרושת לרשתות חברתיות כמו לאינפוזיות, כמו לאינפוזיות רבות שאופפות אותו מכל צד כמו זרועות תמנון. הם הנגיף האמיתי, הן הקורונה המסוכן ביותר. קורונה בלטינית: כתר. כשם שיש עשרה כתרים של קדושה, כך כנגדם, יש עשרה כתרים של טומאה, עשרה כתרא דמסאבותא.

נזכה להיטהר, נזכה להתרומם, נזכה להתקדש, נזכה לפגוש את נשמתנו הפנימית, נזכה ליאור באור ד'.

לו. עשרת הדברות לעת קורונה

א', המשך אבותינו. עשרות שנים למדנו על התלאות שעברו אבותינו, למדנו על גבורתם לעמוד בנסיונות, למדנו מגבורתם ואמונתם, התחזקנו והתרוממנו. עתה, אנו לא רק לומדים, אלא אנו בעצמנו חיים זאת.

ב', לא כל כך קשים. אבל אנחנו חייבים להודות שתלאותינו אינן כה קשות כמו אלו של אבותינו. הן רחוקות מאוד מהמות השחור ומהשואה, מגזרות תתנ"ו ומגזרות ת"ח ות"ט, מגירוש ספרד ומפרעות רוסיה, ועוד ועוד. האם זה בגלל שרבונו של עולם אינו מעריך אותנו, ולכן הוא עושה לנו עבודה קלה? אינינו יודעים. אולי בגלל שהגיע זמן הגאולה. אמנם גם בזמן הגאולה, יש צרות קטנות, כמו שגם בזמן הגלות יש גאולות קטנות, שעל זה אנו אומרים בשמונה עשרה, ברכת גאל ישראל כפי שמסביר רש"י במגילה יז ב. ועתה עלות השחר, לכן יש עוד קצת חושך. נקוה ונתפלל שבעתיד לא תהיינה לנו מגפות קשות כמו זו של עכשיו.

ג', רבנו של עולם, הוא משנה עיתים ומחליף את הזמנים. הוא מחליט מה יהיה על פי חכמתו יתברך ועל פי חסדו יתברך. בספר קהלת, יש רשימה של 28 עיתים שד' קובע, עת ללדת, עת למות, וכו'. ובכל עת ועת, יש עבודת ד', שמתאימה לעת. לא אנחנו קובעים את העת, אלא אנו קובעים אם נעבוד את ד' בעבודה שמתאימה לאותה עת.

ד', הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ההויה מתחלקת לשנים: א. הכל. ב. יראת שמים. וזאת החלוקה: א. הכל – בידי שמים, וכמעט לא בידינו. ב. יראת שמים – בידינו, לגמרי או כמעט לגמרי. ולכל מצב, יש יראת שמים שלו. יראת שמים היא השפה

שלנו. במשך היום, אנו מדברים על הרבה נושאים שונים ומשונים, אך תמיד אנו מדברים בעברית. וכן במשך היום אנו עושים דברים רבים, מדברים על דברים רבים וחושבים על דברים רבים, אך תמיד מתוך יראת שמים. אבל מה סוג של יראת שמים שד' מצפה מאתנו עתה?

ה', יראת שמים של גבורה. יש מושג שנקרא משבר, כלומר דבר שקורה בניגוד לרצוננו. אם כך, כל יום יש לנו משברים. אך אנו מחליטים איך להגיב למשבר. לכן יש מעדיפים לכנות אותו: אתגר. האתגר פותח פתח לאפשרויות שונות של רווח והתגברות. ואנחנו מכנים אותו נסיון. הרמב"ן כותב שהנסיון בא לגדל את האדם, לרוממו ולקרבו אל ד'. יש גבורה של חייל שהיא פעמים רבות גבורה חד פעמית. ויש גבורה של אמה, שהיא גבורה מתמדת, כמו גבורתן של הנשים הצדקניות במצרים, שבתוך הצרה גידלו עם של מיליונים. גם עתה, זה הזמן של גבורה מתמדת.

ו', יראת שמים של אמונה. אל תתמה על רבונו של עולם. הוא יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא רע. למה הוא בורא רע? - כדי להוציא ממנו טוב יותר גדול. איזה טוב? - אינינו יודעים. לעתיד לבוא נדע. חז"ל מסבירים בפסחים נ א, על הפסוק "ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד", שבעולם הזה אנו מברכים על הטוב, הטוב והמטיב, ועל הרע, ברוך דיין האמת, ולעתיד לבוא, גם על הרע, נברך הטוב והמטיב, כי יתגלה איזה טוב הוא הביא. בינתיים אינינו יודעים. אך אנחנו מאמינים.

ז', יראת שמים של אמונה במשיח. אנו מאמינים בביאת המשיח בכל יום שיבוא, היום, אתמול, מחר. אינינו יודעים מתי יבוא ואסור לעשות משבונות מתי יבוא, כדברי חז"ל המובאים ברמב"ם הלכות מלכים יב ב. הוא גם כותב שם שאינינו יודעים איך יבוא המשיח, ומה יקרה אז, ובאיזה סדר, ושאינו לנו להתעסק בפרטים של דברים אלו, אלא להאמין באופל כללי. כמו כן, אין לנו לומר שצרותינו הן חבלי משיח, לכן המשיח בפתח. וכי שכחנו שעברנו צרות גדולות לאין ערוך. לא כל צרה מבשרת ביאת משיח, ולהיפך, אם ד' ירצה להביא משיח בלי חבלי משיח, מי יקום ויאמר לו מה לעשות. אנחנו רק יודעים שכל מעשה טוב שלנו, כל מצוה, כל מידה טובה, כל לימוד תורה, כל חסד, כל תפילה, מקרבים את ביאת המשיח.

ח', יראת שמים לשמוע לרופאים. יש יראת שמים של רפואת הנפש ויש גם יראת שמים של רפואת הגוף. מצוה מן התורה לשמוע לרופא. כל פעם שאתה לוקח תרופה, אתה מקיים מצוה, כל פעם שאתה מקיים הוראת רופא, אתה מקיים מצוה מן התורה. יש אפילו ברכה אחרי טיפול רפואי ותפילת יהי רצון לפני כן (סידור עולת ראייה א שצ). וכיון שהמצב חמור, יש להקפיד באופן חמור על הוראות חמורות. האפידמולוג הגדול האנגלי נייל פרגוסון הוכיח שיש שלוש אפשרויות לפנינו. א. לא לעשות כולם, אז יהיו 50 מיליון מתים במין האנושי. ב. לנקוט באמצעים לא קשים, אז יהיו 10 מיליון. ג. אמצעים קשים כגון בידוד מוחלט וריחוק, אז יהיו 2 מיליון. גם 2 מיליון, זה נורא, אבל זה פחות מ-10 מיליון.

ט', יראת שמים על ענווה. אנחנו לא יודעים למה ד' הביא זאת המגפה. אנחנו לא יודעים הכל. קצת ענווה. כבר אלפיים שנה, אין לנו נביאים. גם הם לא ידעו את הכל, אלא רק מה שד' אמר להם. לכן לא התגלה לאבותינו למה היה רעה שלוש שנים בימי דוד, שמאול ב כא, אלא התאמצו להבין. וכן כאשר מתו במגפה 70000, שמואל ב כד, רש"י אומר שאינו יודע למה. קצת ענווה. ועוד ענווה לדעת שבמדינות עניות יש כל יום קורונה, יש כל יום מתים ממגפה. כל שנה מתים בעולם ממחלות 9 מיליון. יש בעולם 800 מיליון רעבים ללחם, וכל שנה מתים מרעב 9 מיליון. כל חמש דקות, ילד מת מרעב. יש מיליארד אנשים בלי מי שתיה ראויים, אז הם שותים מים מזוהמים ונעשים חולים. אז

קצת ענווה. גם בארץ יש אנשים מסכנים שיש להם כל יום קורונה. למשל זקנים וזקנות בהרבה בתי אבות, שהם מוכים, מושפלים, קשורים, מלוכלכים. אז אולי עכשיו נבין מה קורה להם ונעזוב לעזרתם. ואולי אנו בעלי גאווה נוראה, בגלל שאנו חושבים שאנו במקום אלהים, אנו מחליטים מה טוב ומה רע במקום אלהים, שזה חטא אדם הראשון כפי שמסביר הרמב"ם בתחילת מורה נבוכים. במקום לדעת שאנו בצלם אלהים, ולכן עלינו ללכת בדרכיו, אנו מחליטים שאלהים הוא בצלם האדם, לכן הוא חייב ללכת על פי דעותינו אנו. לא ולא, אומר יחזקאל הנביא: "יען גבה לבך, ותאמר: 'אל אני, מושב אלהים ישבתי בלב ימים', - ואתה אדם ולא אל, ותתן לבך כלב אלהים" (כח, ב). קצת ענווה.

י', יראת שמים של תשובה. כאשר יש צרות, יש לעשות תשובה, כך כתוב בתורה, כך כתוב בנביאים, כך כתוב ברמב"ם תחילת הלכות תעניות. במה לעשות תשובה? מספר רבנו אברהם בן הרמב"ם, כאשר משהו שאל את אביו שאלה זאת, הוא השיב: בזה. כלומר עשה תשובה בזה שאינך יודע במה לעשות תשובה. כל אחד יתבונן בעצמו ויראה במה עליו לעשות תשובה. ובדאי לא יתלה את הצרה באחרים, ויאשים אחרים בכל מיני חטאים, מה שנקרא הועד לחיפוש מומים אצל אחרים. אלא כל אחד, יגיד וידוי בגוף ראשון, ולא בגוף שני או בגוף שלישי. ולא יעשה תשובה כדי להינצל מן המחלה, אלא מתוך אהבת ד', מתוך יראת ד'.

לח. מחלוקת בין החכמים והרופאים

ש: רבים שואלים: מה לעשות, כאשר בענין הקורונה, יש מחלוקת בין החכמים לבין הרופאים, וכן בכלל בכל ענין אחר? למי לשמוע?

ת: בודאי שהתורה היא נצחית ועומדת מעל הכל, לכן יש לשמוע לחכמים, אבל החכמים עצמם אומרים לשמוע לרופאים. כך כתוב בתורה בפסוק רפא ירפא, ואצל חז"ל, ראשונים ואחרונים. תמיד הם מפנים אל הרופאים. זה יהיה אות עניות להביא מקור, כי יש מאות מקורות.

ש: כלומר הרפואה אינה חלק מן התורה, ואז התורה חסרה?

ת: הרפואה היא כן חלק מן התורה, שחכמי התורה מפנים את הרופאים לברר אותה. יש בגמרא סיפור על רב הונא ששאל את בנו רבה למה הוא אינו הולך ללמוד אצל רב חסדא, אשר שמועתו מחודדת. השיב שבמקום ללמוד תורה, הוא מלבד מילי דעלמא, כגון התנהגות בבית שימוש. אמר רב הונא: אם כן, הוא מלמד חיי דברייתא, חיי הבריות, כל שכן שעליך לילך ללמוד אצלו (שבת פב א). אומר מרן הרב קוק: "עסק הרפואה כלול הוא בתורה, שהרי באגרות הש"ס הכניסו אותו, והעסק בחיי דברייתא, היה העיקר שהזיק רבה בר רב הונא, לבריה למיזל (=ללכת) לקמיה דרב חסדא, עוד יותר מהטעם של חידוד שמעתיה" (שמונה קבצים א תתק).

ש: מה בריאות הגוף שייכת לתורה?

ת: רבנו של עולם ברא את הנשמה ואת הגוף, "הנשמה שלך והגוף פעלך", והוא רוצה את בריאות שניהם. הם גם תלויים זה בזה. באורות התשובה פרק א, מדובר על "תשובה גופנית".

ש: אבל, למעשה, מה לעשות אם יש סתירה בין הרופאים שאומרים להתרחק אחד מהשני ולא להתקהל, והתורה אומרת להתפלל במנין?

ת: כאשר יש מחלה מדבקת, התורה עצמה אומרת להתרחק כגון צרעת. ברור שצרעת היא מחלה רוחנית, אך הרמב"ן כותב בפירושו על התורה, שהיא גם מחלה גופנית, לכן מיד כאשר יש סימנים של ספחת ובהרת, יש להיכנס בבידוד, עד שיתברר אם זו צרעת או לא. וכן התורה מזכירה כיבוס בגדיו, כלומר היגיינה. חז"ל אומרים שאסור ללכת למזרחו של מצורע ארבע אמות (2 מטר!), ויש אומרים מאה אמה, ואין מחלוקת, תלוי אם זה בכיוון הרוח או לא (ויקרא רבה טו, נ).

ש: חכמים ידעו שיש חידקים?

ת: לא. הנביאים לא קיבלו ידיעה זו. אבל ידעו שיש מחלות מדבקות. למשל מסרו לגבי מחלה מדבקת שנקראת בני ראתן, ארבע הדרכות של התרחקות: א. להיזהר מזבזים. ב. להיזהר מן האוויר. ג. לא להיכנס לאותו חדר. ד. לא לאכול את המזון (כתובות עז, ב).

ש: כן, בענין היגיינה, הרב הזכיר כמה פעמים את הרב דוד כהן, ר"מ בישיבתנו, שלפני שהוא שותה מכוס ציבורית, הוא שוטף אותה, וכן לאחר ששתה. הפעולה השניה היא משום ואהבת לרעך כמוך והראשונה היא בגלל מי שלא מקיים ואהבת לרעך כמוך...

ת: זו לא המצאה שלו. הוא מקיים מה שכתוב בגמרא: "שטוף, שתי, שטוף, אחית" (תמיד כז, ב), שטוף, לפני שאתה שותה, ושוב שטוף, לפני שאתה מנח את הכוס.

ש: גם מצות נטילת ידים היא היגיינה?

ת: היא דבר רוחני אבל גם היגיינה. ידוע שבזמן המגפה השחורה, לפני 700 שנה, חלינו הרבה פחות מהגויים בזכות ההיגיינה, אז הגויים האשימו אותנו שהרעלנו את הבורות ועשו לנו פוגרומים. הרמב"ן גם אומר, שהלכות כשרות, מלבד היותן רוחניות, הן גם בריאותיות. הקיצור, אין סתירה בין דברי החכמים ודברי הרופאים, החכמים בעצמם אומרים לשמוע לרופאים. הגר"ח קניבסקי אמר שמי שלא שומע עתה, יש לו דין רודף.

ש: יש שטוענים שאין לחשוש לכל הדרכות הרופאים שהרי "הכל בידי שמים".

ת: הם שוכחים את המשך מאמר חז"ל: "חוץ מצינים פחים" (כתובות כ, א), כלומר קור וחום, שבאים בגלל פשיעת האדם, כמבואר באריכות במסילת ישרים סוף פרק ט, שד' ציוה עלינו לא להיכנס לסכנה רפואית.

ש: אם נחזור לקורונה, יוצא שהתורה היא שמצווה עלינו לא להתקהל?

ת: ודאי. לפני 190 שנה היתה מגפת כולרה. הגאון רבי עקיבא איגר, רבה של פוזנא, תיקן תקנות חמורות. מלבד הרתחת המים והיגיינה אישית, הוא תיקן שלא יתפללו במנין יותר מ-15 אנשים, ונעזר משטרה המקומית שלא יכנסו יותר, ובימים נוראים נערכה הגרלה מי יתפלל במנין ומי לא, וקיצר את התפילה, וסידר הפסקה ארוכה בין תפילה לתפילה. עקב זה, היו מעט נפגעים בפוזנא, והוא קיבל מכתב הוקרה ממלך פרוסיה, פרידריך וילהלם השלישי.

ש: ובסיכום?

ת: לשמוע להוראות הרופאים, שהן הן הוראות התורה.

לט. נגד הקורונה -

נשק רוחני או מעשי

שאלה: יש שטוענים שכדי לנצח את הקורונה, יש להתפלל, לעשות תשובה, להרבות בחסד ובצדקה. ויש טוענים שיש להרבות בבידוד, בריחוק, בהיגיינה, במחקר רפואי. מי צודק?

תשובה: שניהם צודקים. בחיים לא תמיד הכל חתוך לשתיים, דיכוטומי. לפעמים שני הצדדים צריכים לפעול גם יחד. כאילו תשאל מה הדרך הנכונה כדי שיוולד ילד, - אבא או אמא? כמובן צריך שניהם.

באשר לשאלתנו, כבר שאלו כגון זה חכמי אלכסנדריה כמה דברים את רבי יהושע בן חנניה (נדה ע, ב. עא, א), וביניהם "שלושה בדרך ארץ", כלומר בתחום הבינה הטבעית והמוסר הטבעי.

א', מה יעשה אדם ויחכם? אמר להן: "ירבה בישיבה וימעט בסחורה". הם המשיכו לשאול: "הרבה עשו כן, ולא הועיל להם". השיב: "אלא, יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, שכן שנאמר: כי ד' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה (משלי ב, ו)".

אז שואלים בגמרא: "מאי קמשמע לן"? כלומר מה מלמדנו רבי יהושע שכדי לרכוש חכמה יש להרבות בישיבה ולמעט בחכמה, הרי זה תלוי בבקשת רחמים (רש"י). ומשיבים: "דהא בלא הא לא סגי", זה בלי זה אינו מספיק: צריך גם להתמסר ללימוד וגם להתפלל אל ד'.

ב', ועוד שאלו אנשי אלכסנדריה את רבי יהושע: "מה יעשה אדם ויתעשר? אמר להן ירבה בסחורה, וישא ויתן באמונה (בנאמנות)". אמרו לו: הרבה עשו כן, ולא הועילו? אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר: לי הכסף ולי הזהב, נאום ד' צבאות (חגי ב, ח)".

אז שואלים בגמרא: "מאי קא משמע לן"? כיון שהדרך לעושר היא בקשת רחמים, מה מלמדנו רבי יהושע שצריך להרבות בסחורה ולנהל עסקים ביושר. ומשיבים: "דהא בלא הא לא סגי". צריך גם תפילה וגם רבוי משא ומתן באמונה.

ג', ועוד שאלו אנשי אלכסנדריה: "מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים? אמר להם: ישא אשה ההוגנת לו, ויקדש עצמו בשעת תשמיש. אמרו: הרבה עשו כן, ולא הועילו. אלא, (אמר רבי יהושע): יבקש רחמים ממי שהבנים שלו, שנאמר: הנה נחלת ד' בנים, שכר פרי הבטן (תהילים קכז, ג)".

אז שואלים בגמרא: "מאי קמשמע לן", מה מלמדנו רבי יהושע בדבריו. ומשיבים: "דהא בלא הא לא סגי", צריך גם אשה הוגנת וצניעות וגם תפילה.

מזה הסיק הגאון רבי שלמה יישכר טייכטל בספרו המפורסם "אם הבנים שמחה": "הרי שבשלושה דברים מחולקים, שחיי העקריים של האדם תלויים בהם, הודיעונו חז"ל דהא בלא הא לא מהני. היינו, דתפילה בלא עסק. ועסק בלא תפילה – לא מהני, ומזה אתה דן לכל ענייני האדם ולכל עניינים שבעולם – לא סגי בהא בלא הא. היינו שיתפלל על דבר להשיגו ולא יתעסק בו כלל. אלא יסתפק בתפילה לחוד – לא ישיגנו לעולם. ומה שאמרתי, דהואיל שחז"ל השמיעונו זאת בשלושה דברים הנ"ל, שהם עיקר באדם, אתה דן מזה לכל העניינים... דגילו לנו בשלושה דברים העקריים בחיים, דתפילה בלא התעסקות והתעסקות בלא תפילה – לא מהני, ממילא הוי כן בכל העניינים הצריכים לנו בחיים" (פרק שני עמ' קד).

הוא גם מטעים דבריו בסיפור יפה: "נזכרתי מהמעשה שסיפר לי זקן אחד, מחסידי הרבי ר' אליעזר מקומרנא ז"ל, שלרב הקדוש הזה היה משמש, בחור זקן שלא נשא אשה ולא היה שלם בדעתו. אך היה ירא שמים והיה נקרא בשמו פרץ גבאי. שאלו אותו: פרץ, למה אין אתה נושא אשה? השיב: למה לי אשה, מה חסר לי אצל הרבי? אמרו לו: הלא אדם צריך בנים. ענה על זה: בנים, אתן פתקה אל הרבי ויהיו לי בנים. וכשהגידו דברי פרץ

אל הרבי, צחק ואמר: מי שסומך לגמרי על הרבי, נראה כמו פרץ. והן הן דברי הגמרא הנ"ל, מה יעשה האדם שיהיו לו בנים – ישא אשה. וקמ"ל דהא בלא הא לא סגי. דתפילה בלא נשיאת אשה – לא סגי. ולא כפרץ גבאי שסמך עצמו על התפילה לחוד, שיתפלל בעדו הרבי והוא לא נשא אשה. עכ"פ נלמד מן הש"ס הנ"ל. דמי שסומך עצמו לגמרי על התפילה לחוד ואינו מתעסק כלל בדבר. יש לו פנים כמו פרץ גבאי הנ"ל" (שם).

אז, אנא, בלי חשיבה בשחור לבן. הא בלא הא לא סגי. גם תפילה, גם צבא. גם תפילה, גם חינוך. גם תפילה, גם כלכלה. גם תפילה, גם רפואה.

דברי הלכה

מ. שו"ת קורונה #1

הוראות משרד הבריות

ש: האם יש חובה לשמוע להוראות משרד הבריות נגד נגיף קורונה?

ת: פוסקי הלכה אינם רופאים, אך הם אומרים שצריך לשמוע לרופאים במסירות. עיין האגרות בסוף ספר התניא. אבל כאשר יש מחלוקת בין הרופאים, כגון רופאים שאומרים שמסוכן לא לאכול ביום הכיפורים לעומת רופאים אחרים הטוענים שדווקא מסוכן לאכול, אז ההלכה היא שהולכים אחרי הרוב. כך נפסק בשולחן ערוך. כלומר הכלל, שבהלכה, אחרי רבים להטות, גם נכון לגבי רופאים. אף הרמב"ן בספר תורת האדם, שער הסכנה, כותב שיש ללכת על פי הזרם המרכזי ברפואה. ובנדון דידן, רוב הרופאים והזרם המרכזי ברפואה, אומרים בתוקף ללכת על פי ההוראות של משרד הבריות.

לחיצת יד

ש: משרד הבריות הורה להימנע מלחיצת יד. האם גם לשמוע?

ת: ודאי אין ללחוץ יד. ובכלל, אין לזה מקור ביהדות. לא ברור מה המקור. יש אומרים תימני טרום אסלמי, יש אומרים בברית החדשה, יש אומרים פולחן חברתי של הבריטים לפני 500 שנה, יש אומרים קוויקרים אנגלים לפני 400 שנה, יש אומרים נשיא ארה"ב ג'פרסון כחלופה לקידה, יש אומרים מנהג קדום לוודא שאינו מחביא נשק ביד, או כדי לתפוס ידו כדי שלא ישלוף חרבו מן הנדן, יש אומרים טכס של הבונים החופשיים. מה שבטוח הוא שזו דרך נפוצה להעביר שפעת...

ובספר דברי תורה לאדמו"ר ממונקאטש (ח"ט אות יד) כתב שהסבא קדישא, הגאון מהרש"א אלפנדארי, לא היה נותן שלום כדרך העולם, רק היה אומר בפיו שלום, ואמר שנתנית היד היא מנהג חדש שהנהיגו באירופה, ומקדמת דנא לא ידעו מזה, ושמה יש בזה משום חשש של חוקות הגויים. והעיר האדמו"ר ממונקאטש על זה שם מהמשה בפרקי אבות (ו ט): "אמר רבי יוסי בן קסמא: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד, ונתן לי שלום, והחזרתי לו שלום. אמר לי: רבי, מאיזה מקום אתה?", ומשמע שנתנית השלום היתה מיד ליד, מדאמר ונתן ורק אח"כ התחיל האמירה, "אמר לי: רבי" וכו'. וכן בזוה"ק (פ' מקץ דר"ה ע"א) קריב לגבייהו ויהיב לון שלם, משמע ג"כ דיהיב בידיה, ע"ש. ומצינו לחכמים וסופרים שלא חששו לזה כלל (כה"ח רב פלאג'י סי' כח אות ל). ושמה י"ל שמה שהסבא קדישא לא לחץ ידי האנשים, הוא משום שחשש שמא לא נטלו ידיהם שחרית (וע"ע בס' לב חיים א סה. מובא במנהגי הראש"ל ח"ב עמ' 172-173).

ביקור חולים בטלפון

ש: האם יוצאים ידי חובת ביקור חולים בטלפון?

ת: תלוי במציאות מה הכי טוב לחולה. במקרה שלנו, כן. כי אסור להיות בסביבו (שו"ת ציץ אליעזר ח, ה. שו"ת אגרות משה יו"ד א, רכג).

מנין

ש: האם הנמצא בבידוד חייב להגיע למנין?

ת: לא. אין לו להגיע, כהוראת הרופאים. הוא אנוס.

ש: אבל שמעתי שמי שלא רוצה שהקורונה תפגע שדווקא יקפיד להתפלל במנין ומי שמתפלל במנין זה חדר הגנה?

ת: צריך לשמוע להוראות משרד הבריאות. מי שצריך להיות בבידוד, אסור לו להתפלל במנין. מי שלא בבידוד, צריך להתפלל במנין. לא שמענו סגולה כזו.

[אחרי שהמשרד הבריאות צמצמו מספר נפשות שמותא להם להתאסף לעשר, הג"ר אשר וייס מורה כי אסור לחזן לגשת לפני העמוד אם יש בבית הכנסת יותר מעשרה מתפללים].

נשיקת מזוזות

ש: האם יש להימנע מנשיקת מזוזות?

ת: אין דין גמור לנשק מזוזה, זה חיבוב מצווה. לא מוזכר בשולחן ערוך שיש לנשק מזוזה, רק מוזכר שישים אדם את ידו על המזוזה (יו"ד רפה, ב ברמ"א). ככלל, העיקר הינו לקיים את מה שכתוב במזוזה, כמו שכתוב ברמב"ם בסוף הלכות מזוזה (ו, יג) שמטרתה הינה להרחיק את האדם מהבלי הזמן ולדבקו בריבונו של עולם. לכן יש להימנע לגעת או לנשק מזוזות. וכן פסק הרב הראשי הג"ר דוד לאו.

ש: כמו שאין שייך לנשק מזוזה, האם כך אין לנשק סידורים של הכותל ושל בתי כנסת?
ת: כן.

קריאת המגילה

ש: האם מישוהו בבידוד יכול לצאת ידי חובת קריאת המגילה דרך הטלפון או בוידאו?

ת: בשו"ת אגרות משה (או"ח ד, צא), הג"ר משה פיינשטיין פסק שלכתחילה אין לצאת ידי חובתו דרך טלפון או מיקרופון. אמנם בדיעבד, משום שמצוה מקרא מגילה היא דרבנן, מותר. ובשו"ת מנחת שלמה (א, ט), הגרש"ז אורבך חולק עליו (וכן שו"ת יחוה דעת ג, נד. שו"ת מנחת יצחק ג, לח. והחזו"א הסתפק בזה כמובא בשו"ת מנחת שלמה שם בהערה). במקרה שאי אפשר לאדם להיות במקרא מגילה משום פיקוח נפש של נגיף קורונה, אפשר לסמוך על דברי הגר"מ פיינשטיין, ולשמוע את המגילה דרך טלפון או וידאו. אנו אומרים שעת הדחק כדיעבד דמי, ובשעת הדחק מתירים לכתחילה מה שבדרך כלל מותר רק דיעבד. וכן פסק הג"ר צבי שכטר, גדול באמריקה, כששאלוהו השבוע (אמנם הרה"ר הג"ר דוד לאו פסק שאדם לא יוצאים בשמיעה כזו).

ש: האם יש לענות אמן על הברכות?

ת: כן. כמו בבית כנסת באלכסנדריה שענו אמן על פי סימון הגבאי (סוכה נב, א). ואין לברך הברכה אחרי קריאת המגילה 'הרב את ריבנו' אם אין מנין במקום הקריאה. גם אפשר לקרוא בבית ביחידות מתוך מגילה כשרה. אינו חייב לקרוא בטעמים, אך עליו לקרוא בלי טעויות, וכן להקפיד על סוף פסוק.

מבודד שיוצא לשמוע קריאת מגילה

ש: האם מבודד שיוצא לשמוע קריאת מגילה יוצא ידי חובתו?
ת: לא. כתוב בשו"ת מהר"ם שיק (סי' רס), אבל כשהרופא הזהיר אדם שע"י אכילת מצה ומרור ושתיית ד' כוסות סכנה לו, - בודאי אסור להחמיר על עצמו, וכמש"כ באליה רבה (תריח סק"ב) שחולה ביוה"כ שהרופא אמר שהוא צריך לאכול, מאכילים אותו בעל כרחו, שעל זה נאמר ואך דמכם לנפשותכם אדרוש כו', ואם אמרין זה ב"קום עשה" כש"כ ב"שב ואל תעשה". ובשו"ת מהרי"א אסאד (סי' קס) כתוב נמי שאם אינו שומע בקול הרופא, הוא מצוה הבאה בעבירה (מובא בשערים מצויינים בהלכה קיט אות יח). וכבר כתבו התוספות בבא קמא שיותר ממה שיש לאדם להיזהר שלא להינזק, עליו להיזהר מלהזיק לאחרים (ב"ק כג, א).

"שלוחי מצוה אינן ניזוקין"

ש: איך אפשר להבין שאחד נידבק בוירוס קורונה בקריאת המגילה, הרי "שלוחי מצוה אינן ניזוקין"?

ת: עיין מסכת פסחים ח, ב ש"שלוחי מצווה אינן ניזוקין" נאמר בדלא שכיח היזיקא - נזק לא שכיח. הדוגמה שם שיש אדם שבדוק חמץ ואולי הוא צריך לבדוק תחת האבנים. אל יבדוק! שמא יש שם נחשים ועקרבים. אבל שלוחי מצוה אינן ניזוקין? אבל פה שכיח היזיקא. זה שכיח שיש נחשים ועקרבים, ולכן הוא עלול להינזק. עוד דוגמה נוספת: יש קיר משותף לי ולשכן הגוי, אז אדם דוחף את אצבעות בחורים בקיר לבדוק את החמץ. אל תבדוק, כי השכן יאשים אותך בכישוף ויעשה לך צרות גדולות. אבל שלוחי מצוה אינן ניזוקין? אבל פה שכיח היזיקא. השכן הזה הוא שכן מרושע. כאשר יש שכיח היזיקא אנחנו לא אומרים "שלוחי מצוה אינן ניזוקין". במסילת ישרים (סוף פרק ט) זה מבואר באריכות. ברור שכשיש וירוס מדבק זה נקרא "שכיח היזיקא" ובזה גם שלוחי מצוה ניזוקין.

מה ד' מוסר לנו?

ש: מה אנחנו יכולים ללמוד ממגפת הקורונה בעולם?
ת: ענווה. אדם מתגאה בגלל הישגיו הטכנולוגיים האדירים שבעזרתם הוא משתלט על העולם וחושב שהוא אלהים. והנה רבונו של עולם שולח יצור קטן מיקרוסקופי והאדם עם כל חכמתו אינו יכול לעשות מאומה נגדו.

ש: הרבה רבנים אומרים שקורונה זה משיח. האמנם?
ת: לא שייך.

[והגר"ח"ק קניבסקי כתב מכתב באותו זמן:

בס"ד אדר תש"פ

בדבר החשש התדבקות ממחלת הקורונה

על כל אחד להתחזק, ולהיזהר מלשון הרע ורכילות, כמו שכתוב בערכין ט"ו (גמרא).

הוא הבדיל בין איש לאשתו אמרה תורה בדד ישב.

ולהתחזק במידת הענווה, ולהעביר על מידותיו, כמו שכתב הרא"ש בפירוש ב'שלהי הוריות'.

וכל המתחזק (בדברים אלו), תגן הזכות עליו ועל בני ביתו שלא יחלה אחד מהם חיים קנייבסקי.]

ובעז"ה יקויים בנו: רפאנו ד' ונרפא, הושיענו ונושעה.

מא. שו"ת קורונה #2

ש: האם על פי ההלכה חייבים להישמע להוראות משרד הבריאות?
ת: ודאי. ד' ציוה לציית לרופא, ואם יש מחלוקת ביניהם, אז לרוב, כלומר הזרם המרכזי ברפואה. תורת האדם לרמב"ן, שער הסכנה.

ש: כמו איסור ממש?

ת: יותר מאיסור, שהרי חמירא סכנתא מאיסורא.

ש: האם יש מקום להחמיר יותר ממשרד הבריאות?

ת: לא. אין מתחשבים בסיכון אפסי, שאם כן, נשבית את כל החיים. עיין מסילת ישרים סוף פרק ט על הפחד המופרז.

ש: האמור להיות בבידוד מחשש קורונה ומסתובב בחוץ, האם יש לו דין רודף? האם לדווח לרשויות?

ת: כן. אך קודם, לדבר אל לבו. ואם אין זה עוזר, אז לדווח. לא תעמוד על דם רעך. וכן פסק הג"ר יצחק זילברשטיין.

ש: מי שאמור להיות בבידוד, מותר לו ללכת לבית הכנסת?

ת: לא. וכבר כתבו התוספות בבא קמא שיותר ממה שיש לאדם להיזהר שלא להינזק, עליו להיזהר מלהזיק לאחרים.

ש: ופרשת זכור, שהיא מדאורייתא?

ת: הוא פטור כי אנוס. זו גם מחלוקת ויש אומרים שזה מדרבנן. יקרא בבית מתוך חומש. גם יכוון לצאת ידי חובה בפרשת כי תצא ויאמר לבעל הקריאה.

ש: ומגילת אסתר?

ת: גם אנוס ולא ילך לבית הכנסת. יקרא בבית ביחידות מתוך מגילה כשרה. אינו חייב לקרוא בטעמים, אך עליו לקרוא בלי טעויות, וכן להקפיד על סוף פסוק.

ש: כיצד יקיים משלוח מנות?

ת: יבקש מבן בית להיות שליח שלו בכסף שלו. כמובן אפשר לשלוח לו.

ש: האם אפשר להשתתף בהרקדות המוניות בפורים ולסמוך על עצמו של יום שלא ייפגע?

ת: לא. כי ד' לא הבטיח שפורים שומר מקורונה.

ש: אני לומד בישיבה בעיר העתיקה, אני בלחץ ואיני מצליח להתרכז בלימוד, כי האזור יותר חשוף לקורונה. מה לעשות?

ת: אין הוראות משרד הבריאות שיש שם סכנת יתר. באשר ללחץ, דבר ישירות עם הר"מ שלך.

ש: האם לנסוע לבקר את ההורים שלי בתל אביב, עקב התפרצות הקורונה שם?

ת: כן לנסוע. מצוה גדולה. אין שם התפרצות קורונה.

ש: מי שנמצא בבידוד בבית, האם שאר בני ביתו צריכים להתרחק ממנו?

ת: על פי משרד הבריאות, אין צורך, אלא אם כן זה אדם יותר פגיע למחלות: זקן, בעל מחלות לב, סכרת, לחץ דם, דיכוי חיסוני.

ש: אם אדם נמצא בבידוד בבית, שאר בני הבית יכולים ללכת לעבודה ולכל מקום?

ת: כן. כרגיל.

ש: אם יש לאדם חשש קל שנדבק, האם מותר לחלל שבת כדי לבצע כל הבדיקות?

ת: כן. ונשמרתם מאוד לנשפותיכם (הג"ר יצחק זילברשטיין הורה שאדם שנלקחה ממנו בדיקה לקורונה, חייב להיות זמין בשבת ולענות לטלפון בשינו" כדי לקבל את התוצאות, הרי מדובר בפיקוח נפש).

ש: וכדי לבצע בידוד?

ת: כנ"ל.

ש: האם להישמע להוראות משרד הבריאות לא ללחוץ ידיים?

ת: כן. אגב, אין על פי תורה שום הלכה או מנהג ללחוץ ידיים, אלא אם כן, זה לשם פעולה קניינית. אלא יש לומר שלום באהבה.

ש: אני מורה ואמור להיפגש עם בוגרים. האם להימנע מלחיצת יד וחיבוק?

ת: כן. רק לחייך באהבה. ומי שבטעות לחץ ידיים, ירחץ עם סבון.

ש: נטלתי ידיים בנטלה במקום ציבורי, האם מותר לי לשטוף אותן עם סבון, לפני הברכה, כי אולי הנטלה מזוהמת בקורונה?

ת: כן.

ש: לא לנשק מזוזה?

ת: גם לא. אגב, המנהג העיקרי אינו לנשק, אלא לגעת. זה אפשרי כמו ידית של דלת. כמובן, לפני כל אכילה לרחוץ ידיים.

ש: האם הקורונה מהווה סכנה למין האנושי, הרי בחודשים מתו כשלושת אלפים?

ת: לא. אגב, יש הרבה יותר חמור: איידס - מאה אלף מתים כל חודש, אלכוהול - מאתיים אלף כל חודש, עישון - ארבע מאות אלף כל חודש. אך גם מאלה אין סכנה לאנושות.

מב. שו"ת קורונה #3

ש: אני עומד להתחתן, ואני וארוסתי קצת מתוסכלים מזה שהחתונה תהיה מצומצמת בגלל הקורונה. איך להסתכל על כך בעין אמונית?

ת: חתונה היא שמחה שלכם ולכן לכתחילה עדיף שתהיה מצומצמת ואינטימית.

ש: האם מותר לדחות חתונה בגלל מגבלה על כמות המוזמנים?

ת: לא. א. זו לא סיבה לדחות. ב. יש מעלה לחתונה קטנה אינטימית. ג. אינינו יודעים כמה זמן יקח המצב העכשיו.

ש: כיון שמותר ללמוד בישיבה על אף שיש יותר ממאה נוכחים, האם כך יהיה לגבי בית הכנסת?

ת: כן. הוא הדין בית מדרש, הוא הדין בית כנסת. אדרבה, בבית כנסת החשיפה היא פחות זמן. לחכות להוראות.

ש: האם אדם מבוגר עם סיכון גבוה לחלות, צריך יותר להקפיד על ההגבלות?

ת: כן. זה חשבון של שכיח היקף.

ש: האם אפשר לדבר בהומור על קורונה?

ת: כן, אם זה בא להוסיף קצת שמחה, קצת קלות, קצת רכות על הצרה. כמובן, לא להגזים. ובפרקי אבות: מעט שחוק.

ש: אדם שחייב בידוד ואינו רוצה להתבודד, האם אפשר לבודדו נגד רצונו?

ת: ודאי. הוא מסכן את הרבים.

ש: זה נכון שנגיף קורונה עומד להתפשט במדינת ישראל במימדים מחרידים?

ת: לא. בזכות האמצעים התקיפים בהם נוקט משרד הבריאות.

ש: האם יתכן שנס יעצור את המגפה?

ת: ודאי. יד ד' לא תקצר. אך אין סומכים על הנס. גם יתכן נס טבעי, שחום הקיץ יאט מאוד את התפשטות הנגיף.

ש: נגיף הקורונה, רבים עושים צעדי בידוד ושוכחים שיד ד' בזה. מה נכון לעשות?

ת: גם וגם. יש גם להתפלל לד' וגם ללכת לרופא. עיין פירוש המשניות לרמב"ם על פסחים על ששה דברים שעשה חזקיהו מלך יהודה.

מג. שו"ת קורונה #4

[שאל: הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך]

ש: אדם שנמצא בבידוד בביתו, ויש לו אב זקן בבית, אביו מבקש ממנו עזרה בבית, ורק הוא שנמצא בבידוד יכול לעזור לו, האם יעזור לו, או יימנע מלעזור לו, פן ידביק אותו חלילה וחס בקורונה, כי אולי יש לו קורונה?

ת: אכן הוראות משרד הבריאות, שגם בתוך הבית יש להיזהר ממגע קרוב, וקל וחומר אנשים זקנים או עם בריאות רופפת, שיותר מועדים לחלות, אך כאן אין ברירה, אין חלופה, לכן מותר, כיון שהסיכון נמוך, וזו גם מצוה, אך ינקוט בכל אמצעי הזהירות האפשריים כגון מסכה על הפנים.

ש: האם יימנע מללכת למקוה טהרה, שלא יידבק בקורונה, גם על טבילת עזרא, וגם על תוספת טהרה?

ת: כיון שטבילת עזרא היא חומרה, וטבילה של תוספת טהרה היא חומרה על גבי חומרה, עליו להימנע. כי אמנם לוקחים סיכון קטן עבור מצוה, אך לא עבור חומרה. אבל בנדון שלנו, אין בעיה כיון שבמקוואות יש כלור, והוא מחטא מפני קורונה (והגר"ח קניבסקי שלל ופסק: סכנתא חמירא מאיסורא).

ש: מי שביטל טיסה, כי אינו רוצה להיות אחר כך בבידוד, האם צריך לשלם על הביטול הטיסה?

ת: עליו לשלם, כי התחייב, ואין להחשיב זאת כאונס, שהרי מבחינת החברה שייסע, וישב אחר כך בבידוד. ואכן יש אנשים שהיו חייבים לנסוע לחו"ל עבור משימה לאומית חשובה, על דעת לשבת בבידוד אחר כך. יתר על כן, אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון.

ש: האם מותר להלשין על אדם שצריך להיות בבידוד, ויוצא להתפלל בבית הכנסת, או שיוצא לשמחה משפחתית?

ת: כן. יש לו מעין דין רודף, ולכן יש לדווח עליו, שהרי לא תעמוד על דם רעך.
ש: האם מותר לנשק המזוזה במצבנו עתה, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, או שיש חשש שידבק מקורונה?

ת: שומר מצוה לא ידע דבר רע, זה כאשר לא שכיח היזקא, אך כאן שכיח היזקא, לכן עליו להימנע ולא לנשק מזוזה, במיוחד שאין זה דין ולא מנהג קבוע, אלא רק יגע בידו אם ירצה, וישמור הרבה על הגיינה של רחיצת ידיים, וכן לגבי נשיקת ספר תורה או סידורים ושאר ספרי קודש בבית הכנסת.

ש: האם מותר לתת שלום לרבו ולנשק ידי רבו במצב כזה, או שיש חשש שידביק רבו בקורונה?

ת: כנ"ל, אין לו לנשק ידו, ואף לא ללחוץ ידו, אלא יאמר שלום בחרדת קודש, ואם לחץ, ירחץ.

ש: האם מותר למוהל לעשות מציצה לתינוק, או שיש חשש שידביק התינוק בקורונה?
ת: יעשה מציצה בעזרת שפופרת. אמנם, באופן כללי יש להימנע משימוש בשפופרת ויש לעשות מציצה בפה, כמבואר בשו"ת דעת כהן של מרן הרב קוק. אך כאן, זה מיוחד.
ש: האם מותר לתת מחצית השקל או מתנות לאביונים לאדם שנמצא בבידוד, כי כרגע הוא בגדר אביון שלא יכול לנהל עסקיו?

ת: הוא אינו אביון, שהרי יש לו פרנסה קבועה, והמחלה היא זמנית, וכן יש לו חסכוניות. אבל מחצית השקל, אפשר לתת לכל מצוה, אם באמת זקוק עתה לכסף זה.

ש: האם יש עדיפות לתת משלוח מנות לאדם שנמצא בבידוד, כדי לשמחו?
ת: כן ודאי, כי לפי ספר מנות הלוי, משלוח מנות הוא כדי להרבות אהבה, וכאן זה המקום.

ש: האם ינשק ספר התורה כשעולה לתורה?
ת: כנ"ל, לא לנשק, ואין חובה לנשק, אלא יכול לקרב את הציצית בלי לגעת בספר ולנשק הציצית, וכן מזוזה, רק לקרב את היד ולנשק.

ש: האם חייב האב לחנך בנו כשאחד מהם בבידוד?
ת: אינו חייב, ואפשר לחכות שבועיים, ואם יש אילוץ שאינו סובל דיחוי, אז מרחוק, ונקיטת אמצעי זהירות מירביים.

ש: כהן שצריך לבוא לראות נגע אם לטהר או לטמא, ויש לחולה חשש קורונה, האם יבוא הכהן לבדקו?

ת: כנ"ל, אין זה דחוף, ואפשר לחכות שבועיים. אמנם זו מצוה, אך כנ"ל שכיח היזקא.
ש: האם מותר לאשה ללכת למקוה בימים אלו?

ת: כנ"ל, יכולה ללכת, כיון שיש שם כלור, ואם היא בכל זאת חוששת, תוכל ללכת אחרונה בלילה כאשר אין שם אף אחת, ותשתדל לא לנגוע בשום דבר.

ש: האם תפילה בבידוד קורונה דוחה תפילה במנין?

ת: לא ילך כדי לא להדביק אחרים, וכשם שיש מצוה להתפלל במנין, עתה יש מצוה להתפלל בלי מנין, וכשם שיקבל שכר על הדרישה, יקבל עתה על הפרישה.

מד. שו"ת קורונה #5

ש: האם לקיים חוג תלמוד תורה או לבטל?
ת: לקיים. מה שמשרד הבריאות לא אסר, אין להחמיר יותר ממנו.
ש: בבית הכנסת בו אני מתפלל, אנשים משתעלים, ללכת לשם?
ת: כן. אם הם רחוקים, אין בעיה. אם הם קרובים, להתפלל עם ממחטה על פה.
ש: יש אומרים שאנחנו הולכים לקטסטרופה ויש אומרים שהכל יסתדר. מי צודק?
ת: שניהם. אם לא נעשה כלום, קטסטרופה. בזכות הוראות משרד הבריאות, הכל יסתדר.
ש: אני אמורה להתחתן עוד חודש ולחוצה מאוד בגלל הקורונה. אמונתי בד' נפגמה. אני בסערת רגשות אדירה. חושבת לבטל האירוסין, אולי זה סימן מן השמים. עד שאני מתחתנת, זה מה שמגיע לי?! איך אוכל להתעודד?
ת: בעולם הזה יש צרות רבות. אשריך שאת מתחתנת. נישואים נותנים כח להחזיק מעמד בבעיות.
ש: לאור המצב בעולם, יש להמשיך לצאת לשידוכין?
ת: ודאי.
ש: האם בגלל מגפת קורונה, יש לדחות בר מצוה?
ת: לא. סעודת מצוה צריכה להיות באותו יום שהוא בר מצוה. אלא יש לצמצם מספר האורחים, ויש מעלה לדבר קטן ואינטימי.
ש: האם יש בעיה לקיים ערב מורות עם 10 מורות?
ת: לא. הכל כפי הוראות משרד הבריאות לא להקל עליהן ולא להחמיר עליהן.
ש: האם ההנחיות לרחוץ ידיים של משרד הבריאות הן חובה הלכתית?
ת: כן. מצוה לשמוע לרופאים.
ש: מותר לצאת לנופש וטיול בימינו, או לא, מפני שזו עת צרה?
ת: מותר לחלוטין. כמובן עם שמירות היגיינה.
ש: יש הודעה הרצה ברשת שמשיח אמור להגיע, ומי שישלח הלאה, יינצל מכל מחלה. להאמין?
ת: אף אחד אינו יודע מתי יבוא משיח.
ש: אנו בשלחות במדינה רחוקה בה אין מוהל, ורגילים להביא ממדינה אחרת, אבל עכשיו אי אפשר. האם למול על ידי מנתח גוי או לחכות?
ת: לחכות. מילה חייבת להיות על ידי יהודי.
ש: אנו חיילים ואמורים לסגור 28 יום בבסיס. האם מותר לשנות מן אמת ולהמציא תירוצים רפואיים בשביל שלום בית?
ת: אסור לשקר ולרמות, קל וחומר בצבא.
ש: מותר בגלל הקורונה להשתמש באלכוה'ל בשבת?
ת: כן. אין זה נחשב משחה ואין איסור ממרח.
ש: אני בחו"ל וביום ראשון תיסגרנה כל הטיסות למשך חודש. מותר לי לטוס בשבת?

ת: אי אפשר.

ש: יש הוראה לא לנגוע עם הידיים בעיניים, אז איך אגיד פסוק ראשון של קריאת שמע?

ת: לסגור עיניים ולא להצמיד את היד. פתרון יותר טוב: לרחוץ ידיים היטב עם סבון לפני התפילה ולא לגעת בכל במיני חפצים בבית הכנסת.

ש: אני מאוד אוהבת להתחבק עם חברות. מה אעשה עתה?

ת: זה טוב מאוד, אך עתה לא להתחבק. להתחבק במבט עיניים.

ש: מה לעשות אם אדם משתעל או מתעטש? אם אתרחק, הוא עלול להיפגע?

ת: להתרחק 2 מטר ולבקש סליחה.

ש: אני בבידוד, ויש הוראה לאוורר היטב, אבל קר לי, מה לעשות?

ת: ללבוש בגדים חמים או להדליק חימום.

ש: אני בבידוד, האם מותר לי לצאת לגינה ציבורית, כשאין אף אחד?

ת: לא. יש לפעול כפי ההוראות.

ש: אדם האמור להיות בבידוד ומגיע לאירוע משפחתי, מה לעשות? אם לא נאפשר לו להיכנס, הוא עלול להיפגע?

ת: לומר לו בעדינות, ולבקש ממנו סליחה.

ש: אני איש מד"א. יתכן שבקרוב תהיה הוראה לגלח זקן כדי שמסכה נגד קורונה תהיה מועילה. מותר?

ת: כן. זה פיקוח נפש שלך. ואם תפרוש ממד"א, זה פיקוח נפש של אחרים. לכן יש להוריד זקן עד הזיפים עם מכונת תספורת, ואת הזיפים עצמם עם משחה.

מה. שו"ת קורונה #6

ש: בתוספתא תענית ב יג כתוב: "מבול של דבר לאומות העולם לימות המשיח יש". אם כן, עוד מעט יבוא המשיח?

ת: אף אחד אינו יודע מתי יבוא משיח. רמב"ם מלכים יב ב. היה פעמים רבות דבר יותר חמור לאין ערוך, כגון המות השחור שהרג שליש אירופה, או השפעת הספרדית עם 40 מיליון מתים ולא בא המשיח. גם יתכן שדברי התוספתא הם משל. עיין רמב"ם שם פרקים יא-יב.

ש: אני בחור ישיבה קטנה, אין לימודים, אז אני לומד בישוב שלי, אבל אין לי סדר יום, ואיני מצליח ללמוד. מה לעשות?

ת: לחפש חברות.

ש: כיצד נתעודד כאשר כל המשק מושבת. אני אישית לא עובד ואיני יודע מתי ייגמר?

ת: אכן זו באמת צרה. אך היא מצילה אותנו מצרה יותר גדולה לאין ערוך. אז יש להודות לד' ולשמוח על מה שיש.

ש: האם השנה ראוי ומצוה לאפות מצות יד?

ת: כן, אם נשמרים כל כללי ההיגיינה.

ש: האם מותר להתפלל בחצר בית הכנסת עם תפילין, כי אולי יעבור חתול?

ת: אין איסור להיות עם תפילין מול חתול או בעל חיים אחר, אם אינו מסריח.

ש: אם מתפללים בחצר בית כנסת, יש נפילת אפים?

ת: כן. מצטרפים לספר התורה שבבית הכנסת עצמו.

ש: מותר להקדים חתונה?

ת: ודאי.

ש: הגעתי לבית הכנסת ויש כבר 10 מתפללים. האם להישאר בחוץ? או אם אני מעשרה ראשונים ונכנס עוד אחד, אז לצאת?

ת: אין בעיה ב-11 אם אין שם צפיפות אלא מרחק של 2 מטר, וכן לפתוח חלונות.

ש: איך אדם עם חרדות מתמודד עם המצב?

ת: זה לא למסרון. אולי עם חברים טובים. ואם אין זה די, אז עזרה מקצועית. חבל לסבול.

ש: מותר להתחיל עתה פגישות שידוכים?

ת: כמובן לא להתקרב יתר על המידה, וגם מהלכות צניעות.

ש: האם מותר לנחם אבלים?

ת: כן. עד 10 אנשים, ולא לשבת צפוף.

ש: האם אפשר לארגן בכל מקום שיעורים לקבוצות של 9 תלמידים שלא נמצאים עתה בישיבה, או עדיף ונשמרתם?

ת: זה טוב מאוד. אין להחמיר יותר ממשדד הבריאות.

ש: עברתי ליד בית כנסת וראיתי שם יותר מעשרה אנשים, האם לדווח למשטרה?

ת: בדוק אם יש חובת דיווח על פי חוק.

ש: מותר לבני זוג נשואים להתחבק ולהתנשק?

ת: ודאי.

ש: האם הדין של שו"ע או"ח רמ"ב לגבי רעב קיים עכשיו?

ת: לא. אין זה נחשב צרה יותר מכל צרה אחרת רגילה.

ש: האם בגלל הקורונה מותר לדחות חתונה שנקבע תאריכה?

ת: כן. זו סיבה אמיתית, שיהיו נוכחים כל האורחים. אבל אפשר גם חתונה מצומצמת, עשרה גברים בחופה בשביל שבע ברכות, ואחר כך ארוחה מצומצמת. אפשר עשרה בכל חדר. עליכם לבחור בין שתי האפשרויות. אם אתם מתלבטים, אז עדיף לא לדחות אלא לעשות מצומצם.

[והגר"א נבצל השיב שאם הכלה מוכנה יש להתחתן, לא לדחות. אם היא רוצה לחכות, יש לעשות כרצונו.]

ונשאל הראשון לציון, הג"ר שלמה משה עמאר, רבה של ירושלים, האם ראוי ואפשר לדחות את החתונה או לקיימה במתכונת מצומצמת בתנאים האפשריים? והשיב שראוי מאד שלא לדחות כלל את החתונה כשהוא מציע פתרונות כיצד ואיך לקיים את החופה במצב האפשרי. ובחתונה בבית מדרשו של הגר"ש עמאר, "אהבת שלום", בשכונת גבעת המבשר בירושלים שם ערך חופה ועודד את החתן והכלה לשמוח בשמחתם למרות התנאים הקשים, ואמר:

"חופה הזאת שהיא נעשית בתנאים לא קלים אבל עושים אותה. ויאמר אלוקים נעשה אדם. לפעמים צריך לעשות דבר. לעשות חופה באולם בימים רגילים כל אחד עושה. אבל לעשות כאן צריך כאן גבורה אמיתית מצד החתן וגבורה עוד יותר מצד הכלה. אתם שני גיבורים ממש, גיבורים הכובשים את כל היצרים. גיבורים ששולטים על רצונותיהם ומאוויהם. גבורת הנפש. ולא רק הם גיבורים גם ההורים. אני מתרגש מאד. חופות כאלה היו בזמן מלחמת המפרץ. אז עשינו חופות ביום, השתנה העולם, אותם שאלות באים היום".

והרב הראשי לישראל, הג"ר דוד לאו, פסק בענין: "המאבק נגד נגיף הקורונה השפיע רבות על מהלך החיים הרגיל והתקין של כולם. הדבר פגע מאד בזוגות שאמורים להינשא

בימים אלו. הוריתי שלא נכון הדבר לדחות את טקס עריכת החופה ויש לקיים את זה גם במספר מצומצם של נוכחים. את מסיבת הנישואין ניתן לערוך בשלב מאוחר יותר, כשהדבר יתאפשר. עדיין אני מציע לזוגות להקדים את החופה ולקיימה טרם החג, ולעבור את התקופה ואת חג הפסח כזוג נשוי כדת משה וישראל. לצערי, יש כאלה שהחליטו כן לדחות את טקס עריכת החופה.

מתוך הנחה שתוך תקופה, בסייעתא דשמיא, נחזור לשיגרה, פנו אלי זוגות ובעלי אולמות ובפיהם בקשה שבשנה זו ננהג לקולא. היות שישנם מנהגים שונים באילו ימים מותר להתחתן בימי ספירת העומר, להתיר למי שנוהג כמנהג בני אשכנז להתחתן בימים שמותר להתחתן בהם לבני עדות המזרח, וכן להיפך...

ואציין שני פוסקים שכהנו כרבנים ראשיים לישראל שהתירו את הדבר בתנאים מסויימים. הראשון, הרב הראשי הגרי"א הרצוג זצ"ל בספרו היכל יצחק (או"ח סי' נג) התיר להינשא ביום י"ד באייר – פסח שני, וזאת בשל העובדה שמדובר במי שלא קיים מצוות פריה ורביה והיה זה זמן קצר אחרי השואה. כמו כן הראשון לציון הגר"ע יוסף זצ"ל בספרו יביע אומר (ח"ה סי' לח) הכריע וז"ל: 'אם יש צורך ושעת הדחק רשאי לערוך נישואין בחופה וקידושין בתוך ימי הספירה, אם עדיין החתן לא קיים פריה ורביה'.

אך הגר"ד לאו סיים כי "כהוראת שעה לשנה זו בלבד אני מאשר את הבקשה, רק לגבי ימי ספירת העומר הבעל"ט. אברך את הזוגות האמורים להינשא שיהא ביתם מלא ברכת ה'".

מ. שו"ת קורונה #7

ש: אפשר לקיים מנין וידיאו-קונפרנס?

ת: לא. יש להיות במקום אחד. וכן פסק הג"ר צבי שכטר, גדול באמריקה.

ש: אני מתנדב במד"א, ויש שם מחסור גדול, האם זה בסדר שאתנדב, עם סיכון להידבק, ולהדביק משפחתי?

ת: ודאי מצוה גדולה. לא תעמוד על דם רעך. כמובן, לשמור על כל הוראות ההיגיינה.

ש: מדברים על משבר כלכלי, כיצד נתעודד?

ת: אין מה לדאוג שלא יהיה לנו מה לאכול. גר צדק שאל רבו על הפסוק: אוהב גר לתת לו לחם ושמלה – זה הכל?! השיב לו רבו שלא יזלזל, כי יעקב אבינו ביקש: ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש.

ש: האם הקורונה הוא חבלי משיח? משיח בדרך?

ת: אף אחד לא יודע מתי יבוא משיח. רמב"ם הלכות מלכים יב ב. גם היו לנו צרות רבות יותר גדולות לאין ערוך כגון השואה ובכל זאת טרם הגיע משיח.

ש: האם מי ששהה בבידוד מחשש להדבקות בנגיף הקורונה יברך הגומל?

ת: אם הוא היה בבידוד משום חשש, לא יברך, כי תברר למפרע שלא היה בסכנה. אך יברך שהחיינו על הבשורה הטובה. אם היה חולה עם קורונה, יש לברך, ככל מחלה. וכן הגר"א נבנצל חילק בין מי שהיה בבידוד למי שהיה חולה קורונה, אבל גם מי שהיה חולה, הוא רק מברך הגומל אם היה בסכנה. וכן הג"ר צבי שכטר חילק בין מי שהיה בבידוד למי שהיה חולה.

ש: האם אפשר למכור חמץ בטלפון? ומה עם הקנין?

ת: מותר. לא חייבים קנין. זו חומרא, כי אינך מוכר לו אלא רק ממנה אותו שליח, ולא צריך קנין. הרמב"ם כתב: "יש דברים שאין צריכים קנין ואין לקנין בהם טעם, כגון... העושה שליח... והנוהגים להקנות באלו דברים אינו מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל, אלא הוא גמר בלבד... ולפיכך אם אמר בלב שלם אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אין צריך דבר אחר" (הלכות מכירה ה, יא-יג), "העושה שליח אין צריך קנין אלא באמרה בלבד בינו לבין חברו" (הלכות שלוחין א, א). והחזו"א והסטייפלר לא נהגו לעשות קנין סודר בשעת מינוי שליח למכירת חמץ, ע"פ דברי הרמב"ם (אורחות רבנו ב, יג). אך הגרי"ד סולוביצ'יק היה מדקדק מאוד במנהג זה, כי הרי הרמב"ם בעצמו הזכיר מנהג זה והסבירו, ובמיוחד שלא מראה שלמות הלב הלב למכור את החמץ. ואם אחד מתקשר לרב יעשה קנין עם יהודי שאיתו, אבל אי אפשר, אי אפשר (נפש הרב עמ' קעט. מפני הרב עמ' רכ. ועיין שערים מצויינים בהלכה קיד קו"א סק"ז. ועוד מתירים למכור בטלפון כולל שו"ת ישכיל עבדי ו, יז אות א. שו"ת אור לציון ג ט, ב. הגריש"א באשרי האיש שלד ובהגש"פ עם פסקיו עמ' 11. שו"ת רבבות אפרים א, רצג. יסודי ישורון ו, רצט. והגר"א נבצל אמר שאפשר גם לתלמיד חכם גדול יכול למכור את החמץ באינטרנט, כי כל סוגי הקנינים הם חומרות).

וכן במכתב או באינטרנט או במסרון, ויש לוודא שהגיע (פס"ת תמז אות יז).
ש: כיצד נקיים ליל הסדר?

ת: עשרה אנשים עם מרחקים. ואם יש יותר, אז בשני חדרים.
ש: זה נכון שאסור לאכול עתה שום ובצל?

ת: מותר.

ש: האם לאור המצב, יש להרבות בתפילה על חשבון לימוד התורה?

ת: זו החלטה של כל אחד. על כל פנים, אין זה ביטול תורה, שהרי זו עבודת ד'.

ש: האם כדאי להכין את הקטורת? וזה יעצור את המגפה?

ת: זה רק אם ד' מצוה לעשות כן.

ש: מה אוכל ללמוד עכשיו כדי להתחזק בבטחון?

ת: חובות הלבבות, שער בטחון.

ש: להסתגר בבית, זה לא פחד?

ת: זה פחד אינטליגנטי, ישר ונכון, כמו שאומר הנביא: "לך עמי באי חדרך וסגר דלתך בעדך, חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" (ישעיהו כו, כ).

ש: האם גם במכולת ובגני משחקים יש לשמור על מרחק?

ת: כן. אין הבדל. עכשיו אמרו לא לצאת לגני משחקים.

ש: האם לאסור לנשים לבוא לבית כנסת עתה, הרי אינן חייבות בתפילה בציבור?

ת: אינן חייבות, אבל זה מאוד חשוב להן, ובשביל דבר הכרחי, אפשר לצאת מן הבית.

ש: וילדים תחת גיל בר מצוה?

ת: כנ"ל. חינוך זה דבר חשוב.

ש: ב"ה, אני מרגיש טוב, אך אולי עדיף שלא אלך לבית הכנסת, כדי לא להידבק ולא להדביק?

ת: כן ללכת, אך על פי ההוראות, רק עד 10 אנשים ומרחק של 2 מטר. וכדאי לפתוח חלונות.

ש: האם יש להימנע מנשיקת אבני הכותל משום חשש קורונה?

ת: כן. וכך פסק הג"ר שמואל רבינוביץ, רב של הכותל המערבי (ובכלל, לגבי כל השנה, מובא בשו"ת דברי חכמים עמ' קסה בשם הגר"ח"פ שיינברג, הגרי"ש אלישיב, הג"ר העניך לייבוויטש והגר"י קמנצקי שאין צורך להחמיר לא לנגוע או לא לנשק הכותל

היום. אמנם אמר רבנו הרב צבי יהודה על מרן הרב קוק שנוהר מלנשק אבן שאינה בולטת. לשלשה באלול ח"א, עמ' נט, עא. עי' פסקי תשובות תקסא הערה 33).

מז. שו"ת קורונה #8

ש: שמעתי שהשמש מחלישה את הנגיף. האם אפשר לבקש על כך בתפילה?
ת: כן.

ש: אפשר לשנות ברכת השנים לנוסח על קיץ?
ת: לא.

ש: בספר הקדוש "שטף הסמבטיון" למקובל רבי ישועה חפוטא ה"חזוה מדמשק", נמצא בימים אלה בכתב יד, סוד נפלא בעל משמעות אקטואלית מצמררת וז"ל: "שנה שבן דוד בא תפרוץ המדינת טשעיינא והוא בפאתי מזרח מגיבה שמביאין היצורים הקטנים שקורין קוני"א. וכל חכמי אומות העולם נלאו מלמצוא מזור ומרפא. באותו היום ודע והבין שמלך המשיח כבר עומד בפתח וכו' וכו'. זה אמיתי?
ת: סתם המצאה.

ש: שמעתי על תרופת פלא של קינמון ועוד, המצילה מקורונה. יש לה מקור?
ת: אין מקור.

ש: יכול להיות שהקורונה הוא בגלל חילול שבת?
ת: א. אין לנו נביאים שיודיעונו. ב. כבר זמן רב יש לצערנו חילול שבת.
ש: האם זה נכון שתהילים כז ו-כג מצילים מקורונה?
ת: כל המזמורים הם ברכה והצלה.

ש: הוריי הזקנים נשארים לבד השבת. האם לנסוע אליהם?
ת: כן. מצוה.

ש: האם יש ענין של מסירות נפש לגברים למקוה?
ת: לא. אין זה עתה שעת גזירה של העברה על המצוות.

ש: האם מותר להטביל במקוה כלים?

ת: א. יש ללבוש כפפות חד פעמיות. ב. לרחוץ ידיים לפני ואחרי הטבילה. ג. יש לשטוף את השטח כמה שאפשרי. וכן פסק הג"ר מרדכי וויליג, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק.

ש: האם על ידי תעניות וסיגופים אוכל להינצל מקורונה ושאר צרות?

ת: כותב הגר"א באגרתו: "צריך האדם להתיישר, ולא בתעניות וסיגופים, רק ברסן פיו ובתאותו, וזהו התשובה... וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו, זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער... וזה יכופר לו כל עוון וינצל משאול תחתיות".

ש: האם זה נכון שבימינו אין צורך לאשה נשואה לטבול?

ת: חס וחלילה. ואשה לא מטהרת באמבטיה או מקלחת. היא חייבת לטבול במקוה והיא תעשה לפי ההנחיות שם.

ש: בתפילת-ועידה עשרה אנשים, אפשר לומר קדיש?

ת: לא. צריך עשרה במקום אחד.

ש: אפשר להצטרף לתפלה במנין המשודרת בשידור חי?

ת: לא, אבל אפשר לענות אמן.

ש: יש מחסור בטרומבוציטים, אבל זה כרוך בנגיעה של האח והאחות, האם לתרום?
 ת: כן. סיכון זעיר בשביל מצוה גדולה של הצלה.
 ש: האם מותר להתפלל עם כפפות ומסכת פנים?
 ת: אם הכרחי.
 ש: האם להוסיף באבינו מלכנו: וכתנו בספר חיים?
 ת: לא. די בבקשות בשמונה עשרה.
 ש: אין מנינים בישובנו. מותר בשבת לומר ברכת החודש בלי מנין?
 ת: כן.
 ש: אני בבידוד ומשתעמם. מותא לקבל מכשיר סלולרי מסונן?
 ת: בלית ברירה, אם זה סינון מירבי.
 ש: מדוע משביתים את כל המדינה, אם מדובר בפחות ממאית אחוז האוכלוסיה?
 ת: כדי שלא יתפשט.
 ש: כיצד ננצח את הקורונה גם במובן רוחני גם במובן מעשי?
 ת: מובן רוחני: א. תשובה. ב. תפילה. ג. צדקה. מובן מעשי: א. להישאר בבית כמה שאפשר. ב. אם נפגשים עם אנשים לשמור מרחק 2 מטר = 4 אמות. ג. היגיינה. לא ללחוץ ידיים, לא לגעת בזולת ובכל דבר. לרחוץ הרבה פעמיים ידיים עם סבון.
 ש: האם מותר לקנות קמח ופסטות ולכלול במכירת חמץ, על כל צרה שלא תבוא?
 ת: אין מה לדאוג. אין לקנות פסטה. אבל קמח, מותר, כי אינו חמץ אלא ספק (וראיתי שהרב אליקים לבנון התיר).
 ש: אני שוטר יס"מ וצריך לעלות להר הבית, האם לטבול?
 ת: לעלות בלי לטבול, סכנתא חמירא מאיסורא.

מח. שו"ת קורונה #9

ש: האם השנה לכלול חמץ במכירת חמץ?
 ת: ככל שנה. רק חמץ שהוא בעל ערך גבוה, או ספק חמץ.
 ש: האם אדם יכול להצטרף למנין בשידור חי?
 ת: כן. כמובן לא כאחד מן העשרה. אך אין זה נחשב תפילה במנין. גם רדיו, גם אינטרנט. גם מותר לענות אמן, גם קדושה. אך בתנאי שזה תוך כדי דיבור, כלומר 3 שניות. ברדיו זה 15 שניות.
 ש: בעלי בבית אבות, האם לבקרו על אף הסיכון?
 ת: כן. אתם אדם אחד. בדידות לא פחות מסוכנת ממחלה.
 ש: לא לבקר משפחה, האם זה לא אכזרי?
 ת: להיפך. זה אהבה ורחמים - לנקוט בכל האמצעים לא להדביק אותם.
 ש: אני עובדת במרכז חירום של ילדים. בשבת אנו נוסעים לשם במונית ערבית. עתה ביקשו מאיתנו לא לנסוע כך. מה לעשות?
 ת: נסעי ברכב שלך וכן תחזרי.
 ש: האם להתענות בגלל הצרה?
 ת: לא. להוסיף עוז וגבורה.
 ש: האם אפשר להשתמש באלכוהול-ג'ל במקום מים לנטילת ידיים?

ת: כן. איפה שיש דין ניקוי. אך לא איפה שיש דין נטילה: בבוקר, לברכת כהנים וללחם.
 ש: אפשר לנסוע על אופנים כדי להתאוור?
 ת: כן. על פי ההוראות העכשוויות.
 ש: היתה לי אמונה חזקה, אבל עתה בעת משבר, היא מאוד נחלשה. מה לעשות?
 ת: אדרבה, מבחן האמונה הוא בעת קשיים. זו הזדמנות מן השמים להתחזק.
 ש: איך משתחררים מפחד?
 ת: להבין בשכל שפחד גדול מהסכנה עצמה.
 ש: מותר לי ברפאנו להתפלל על עצמי?
 ת: כן. אך עדיף באלהי נצור.
 ש: יש הטוענים שסיבת הקורונה היא כל מיני עבירות באומה?
 ת: חס וחלילה להשתייך לועד למען חיפוש מומים אצל אחרים. אלא לחפש מומי עצמו, ועליהם לעשות תשובה.
 ש: מה עבודת ד' לעת כזאת שכל המשפחה בבית?
 ת: רוגע. סבלנות. אהבה. עזרה. חסד. גם חסד לבני המשפחה הזקוקים לכך, או שכנים – הכל לפי ההוראות.

מט. שו"ת קורונה #10

ש: אנו בני זוג עניים בלי אמצעים כספיים לחתונה גדולה, אז האם זו עתה הזדמנות לחתונה קטנה?
 ת: כן. מזל טוב.
 ש: האם זה נכון שחתונה בבית קברות מצילה ממגפה?
 ת: לא.
 ש: האם במצבנו, עלינו להיות שמחים ביסורים או לכאוב בפשטות?
 ת: תלוי במדרגת האדם. שמחה ביסורין היא מידת חסידות.
 ש: אפשר להצטרף למנין כאשר נמצאים במרפסות שונות או בגינות שונות של בתים?
 ת: כן בתנאי שרואים זה את זה. וכן פסק הג"ר אשר ווייס.
 ש: אדם עם חום בשבת שהיה בקשר עם חולה עם קורונה, האם עליו להתקשר למד"א לצורך בדיקה?
 ת: כן. גם בחילול שבת.
 ש: אדם שמגלה שהוא חולה קורונה בשבת, צריך להתקשר בשבת לכל אלה שהיו איתו במגע כדי שייכנסו לבידוד או ייבדקו?
 ת: כן. פיקוח נפש. וכן לקיים שאר הוראות הרופאים.
 ש: אני בר מצוה השבת. אפשר לקבל ברכה בטלפון?
 ת: כן. ב"ה, נשמת בר מצוה שתקבל, אינה מעוכבת על ידי הקורונה. תזכה לגדול במידות טובות, יראת שמים ותורה.
 ש: האם מי שלא מקשיב לכללים נגד קורונה עובר על דינא דמלכותא דינא?
 ת: כן. וכן מסכן חברו.
 ש: האם יש סגולות נגד קורונה?

ת: סגולות של רבותינו בגמרא ולא המצאות חדשות. מאה ברכות בכל יום שדוד תיקן נגד מגפה. אמירת פטום הקטורת שעצרה מגפה. אמירת עקידת יצחק. אבל העיקר: תשובה, תפילה וצדקה.

ש: אם רב העיר אמר לסגור בתי כנסת, האם מותר לו לקיים מנין פרטי?

ת: שאל ישירות את רב העיר. הגר"מ פיינשטיין נהג לומר: הרב של מינסק אינו פוסק בשביל פינסק.

ש: מי שנמצא בבידוד לבד בחדר, ידליק נרות שבת?

ת: כן. בברכה.

ש: מי שנגע בספר תורה, כיון שקיבל עליה או שאר כיבודים, האם ירחץ ידיו אחר כך עם סבון?

ת: כן. ואין זה בזיון התורה, כי התורה עצמה היא שציוותה ונשמרתם.

ג. שו"ת קורונה #11

ש: אם אני נכנס לבית כנסת ריק. יש בעיה?

ת: כן. כי הנגיף שורד זמן רב: באוויר 3 שעות, קרטון 24, מתכת 48, פסלטיק 72. לכן להיכנס עם מסכה. ואם נוגעים בדברים, לרחוץ עם מים וסבון, ולא די באלכוהול ג'ל.

ש: אני לא חייב בידוד. האם מותר לי להכניס את עצמי לבידוד כדי לעזור לסבא וסבתא בבידוד, על אף שאפסיד תפילה במנין?

ת: כן. העוסק במצוה פטור מן המצוה.

ש: מותר לבדוק חום במד חשמלי בשבת כשיש חשש לתסמינים לקורונה?

ת: כן.

ש: למה להתאמץ נגד קורונה, הרי ד' גזר מה יהיה?

ת: "הנימוק העצלני של התיאולוגיה הפטליסטית".

ש: האם אפשר לדעת מה יקרה?

ת: לא. אין לנו נביאים. אך יש מודלים מטמתיים של התפשטות אפידמיה או מגפה, כלומר המודל הפשוט SIR (עיין ויקיפדיה: Sir Model).

ש: מניני רחוב זה טוב?

ת: כן. עם המרחק שנקבע. וכן ראוי עם מסכה.

ש: תפילה במנין היא מדרבנן, האם לא נדחית מפני סכנת נפשות?

ת: גם מצוה מן התורה נדחית מפני פיקוח נפש. אבל לא מפני סכנה זעירה. עיין תפארת ישראל סוף פ"א ברכות. ופת"ש ריש יו"ד קנז. לכן מותר בתנאי שנוהגים על פי הוראות משרד הבריאות.

ש: אנו מתפללים מנין מצומצם בחניה לא מקורה, מנחה וערבית סמוכים. זה בסדר, לאשכנזים ולספרדים?

ת: כן. אך להשלים קריאת שמע אחרי צאת הכוכבים.

ש: איך נקריב השנה קרבן פסח אם ייבנה בית המקדש?

ת: אסור לרב לפסוק הלכה בפני מי שגדול ממנו בחכמה. והרי כדי לבנות בית המקדש צריך נביאים, שילמדונו כיצד.

ש: האם נוכח המצב היום מותר להעלות טרמפיסט ?

ת: זה חסד, וחסד הוא לפי הצורך והיכולת, לכן לקחת רק אם הוא ממש תקוע ללא פתרון כגון באמצע הלילה. ולפתוח חלונות. ומה טוב לחבוש מסכה.

ש: אני סופר סת"ם שנים רבות ומקפיד על טבילה לפני הכתיבה. בימים אלה, נאסרה טבילת גברים מחשש להידבקות בנגיף. כיצד לנהוג?

ת: לכתוב בלי טבילה, אלא עם ט' קבין. אם המזמין התנה עמך לכתחילה בפירוש שתלך למקוה בכל יום, חייב להודיע לו. וכן פסקו הג"ר יעקב מאיר שטרן, הג"ר משה שאול קליין והג"ר נפתלי נוסבוים (עלון 'וישמע משה' פרשת ויקהל-פקודי תש"ף. ויש מחלוקת אחרונים אם מקלחת נחשבת כטבילה. המתירים: שו"ת מנחת יצחק ד, כא. ט, לד. חזון עובדיה ימים נוראים עמ' נז-סא. ילקוט יוסף מועדים עמ' פב. ועי' שו"ת דברי יציב או"ח יג. שו"ת שבט הלוי ח, כד. שו"ת רבבות אפרים אף ס. פסקי תשובות שכו הערה 14. ועיין מה שאמר הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א שמקלחת לא מהני לט' קבין דהוי כג' כלים וצריך קב בפעם אחת. מעשה איש ז, לב. וכן הגרי"ש אלישיב אמר שמקלחת לא נחשב לט' קבין, כיון שאינו נותן המים על ידי כלי. וישמע משה ב, כט. וכן כתב הג"ר מנשה קליין שאין היתר לט' קבין ע"י מקלחת משום שצריך כח גברא ואין להקל בדבר כדי שלא יתרגל בזה. והוסיף שדיבר עם הג"ר לוי יצחק גרינולד, אב"ד ור"מ דישיבת ערוגת הבושם ובעל שו"ת מגדלות מרחקים, והסכים עימו להלכה. שו"ת משנה הלכות יח, סו).

ש: האם מותר לצאת בשבת עם המסכה של הקורונה במקום שאין עירוב?

ת: כללית לא, כי זה לא נחשב בגד ולא קישוט, אבל בימים אלה יש לומר שנחשב בגד, כמו קיטע והקב שלו, או איש חשוב עם המקל שלו, וכיון שרשות הרבים מדרבנן לרוב השיטות, יש להקל. ויש מחלוקת הפוסקים. הג"ר שמאי גרוס, הג"ר יעקב מאיר שטרן והג"ר נפתלי נוסבוים מתירים, והג"ר משה שאול קליין אוסר (עלון 'וישמע משה' פרשת ויקהל-פקודי תש"ף). וכאמור, אפשר להקל.

ש: מותר לטייל יחד חמישה אנשים מהמשפחה המצומצמת בשטח פתוח ריק מאנשים?

ת: נראה שכן. בתנאי שאין הוראה נגדית של משרד הבריאות.

נא. שו"ת קורונה #12

ש: סבתי תהיה לבדה בליל הסדר עקב הנגיף. האם מותר להתקין בביתנו, לפני החג, מצלמת וידאו, כדי שתוכל לראות במחשב שלה את הסדר שלנו?

ת: כן, רק בשעת הדחק גדולה של חשש מזק עקב בדידות.

ש: אנו זוג מבוגר וכל שנה אנו מזמינים צעיר לנקות את הבית לקראת פסח, להזיז מקרר ותנור ושאר דברים כבדים. מה נעשה השנה?

ת: חמץ שם נפסל לאכילה. וגם הוא כמו קבור. וגם די בביטול חמץ.

ש: זה נכון שבזמן קורונה, מותר חיבוק ונישוק בין איש לאשתו בלי טבילה?

ת: הבל.

ש: האם אפשר לעשות שבע ברכות כל אחד בביתו מחוברים ב-ZOOM?

ת: לא. יש להיות ביחד. וכן פסק הג"ר צבי שכטר.

ש: האם יש עתה חובה לעלות לבית העלמין ביום השנה?

ת: לא. אין זו חובה ולא מנהג קבוע. לכן עתה יש להימנע.

ש: נולדה לנו בת, אך איני מגיע לבית הכנסת. כיצד אתן לה שם?

ת: לומר מי שברך בבית, ודי בכך.
 ש: כמה להתאמץ למצוא מנין, כי בתי כנסת סגורים ויש רק ברחוב?
 ת: 20 דקות הלוך, 20 דקות חזור.
 ש: יחיד השווה בבידוד אומר אבינו מלכנו?
 ת: ודאי. הוא מלכנו, גם אם אנחנו בבידוד.
 ש: אני יכולה לטבול בים במקום מקוה?
 ת: ודאי לא. א. מי שאין לו נסיון, נדבק בכל מיני חציצה. ב. זה מסוכן, הרבה טבלו וטבעו בגלל זרמי המים.
 ש: אני בבית עם זמן פנוי. איזה ספר קודש כדאי לי ללמוד?
 ת: אין אדם לומד תורה אלא במה שליבו חפץ.
 ש: האם אלכוהול ג'ל הוא כשר לפסח?
 ת: כן. א. אמנם יש אלכוהול המיוצר מחיטה, אך כיון שאלכוהול נפסל לאכילה, כבר אינו אסור. ב. נעשה מעשה קונקרטי לייחד אותם לצרכיו, כלומר הוספת רכיבים נוספים לאלכוהול המקורי. מה שנקרא בהלכה "כופת שאור שייחדו לשיבה" (פסחים מה, ב. שו"ע או"ח תמב, י). וכן התיר הג"ר ניסים קרליץ להשתמש בדאודורנט, חומרי ניקוי וכדומה (מוריה, כרך 30 5-7, עמ' קעא). ג. אמנם יש סוברים שסיכה נחשבת לשתייה, עיין מ"ב שכו, אך זה רק לשם תענוג ולא לשם ריפוי או נקיון (שו"ת אגרות משה או"ח ג, סב) ורק לעינויים ביום הכיפורים ולא לענינים אחרים (הג"ר אשר ווייס בקובץ דרכי הוראה ח"א סי' יז).
 ש: האם כחבר של החתן, עלי לבוא לחתונתו כדי לשמחו?
 ת: לא. יש למעט כמה שאפשר. באשר לחתן, הוא מאוד שמח שהוא מתחתן.
 ש: אפשר להניח תפילין על כפפות?
 ת: כן. בכף היד אין איסור חציצה.
 ש: האם לבקר חולה קורונה?
 ת: ביקור חולים הוא חסד. חסד הוא לפי הצורך והיכולת. לכן כאן זה מעבר ליכולת מחשש הדבקה. לקיים את המצוה בטלפון.
 ש: יש לי יום השנה, אך בעירי אין בית כנסת פתוח, ולא שום מנין, כיצד אומר קדיש?
 ת: קדיש הוא לעילוי נשמת המת. בלית ברירה, אפשר לעשות דברים אחרים לעילוי נשמתו: צדקה, חסד, לימוד תורה.

נב. שו"ת קורונה #13

[שאל: הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס גם אני אודך]

ש: האם מותר לברך ברכת כהנים עם מסיכה על הפנים?
 ת: מותר שהרי אינה מפריעה לציבור לשמוע.
 ש: האם מותר להתפלל עם מסיכה על הפנים?
 ת: באופן כללי לא, שהרי כך אדם לא יעמוד בפני מלך, אך כאן כן, כי זה רצונו של המלך.
 ש: האם ראוי לעמוד לפני רבו עם מסיכה על הפנים?
 ת: כנ"ל, כללית לא, כי יש לעמוד בחרדת קודש, אך כאן, זה רצונו של רבו.

ש: בדרך צחות אם היה בחתונה, ואחר כך בשבע ברכות הוא מגיע עם מסיכה על הפנים, האם זה פנים חדשות?

ת: אלו חדשות, אלא אינם פנים.

ש: אם אדם נדבק בקורונה, ד' ישמרנו, ואביו קורא לו, ולא רוצה לספר לו, מה עדיף: האם

לספר לו ויהיה לאביו צער, או שיתחמק מלבוא לעזור לאביו, וזה גם צער לאביו?

ת: ממילא זה יתגלה לאביו, במוקדם או במאוחר, לכן עדיף שיספר. אך אם לא יתגלה לו, עדיף שלא יספר, ויתחמק בחכמה, על אף שמצער אותו, כעין מה שכתוב בגמרא קידושין על מטחין אביו ברחיים כדי להצילו מעבודת המלך.

ש: חתן שרוצה לדחות החתונה בגלל המצב, והוריו לא רוצים, הצדק עם מי? והאם מותר לחתן להתנגד להוריו בזה?

ת: הבן מחליט, כי אין זה נכנס בגדר של כיבוד אב ואם, שהוא מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא, מה שאין כן כאן, שזה שייך לחיי הבן. עיין שו"ת מהרי"ק קסו מובא ברמ"א בסוף הלכות כיבוד אב ואם.

ש: יש היחוד כשנותן צדקה לעני שיתן ליד העני ויכוון שם הוי"ה, שידו זה אות ו' והצדקה זה אותי י' וכו' האם יעשה כעת היחוד הזה או שיש לחוש שלא יידבק מהעני וכן הוא לא ידביק את העני, את המחלה הקורונה חס ושלום?

ת: היחוד היא מעלה בעלמא, ובריאות היא דין גמור, לכן יעשה יחוד במחשבה.

ש: הנה ע"פ הזהור אין לכסות האוזניים בתפילה, ויש לעיין אם את הפה והאף מותר לכסות עם מסיכה בשעת שמו"ע?

ת: הזהור לא דיבר על זה, וכיון שאלה רזי תורה, אי אפשר להוסיף על פי סברא. על כל פנים, מה שלא כתוב בגמרא, אלא בזהור, הוא חומרא, ולא שייך להחמיר על חשבון הבריאות.

ש: אדם שהובחן כחולה קורונה ובגלל כך הוצרך כעת בעל חנות לסגור החנות, כי זה החולה הסתובב בחנות שלו, לפני שנודע לו שהוא חולה קורונה וגרם הפסד גדול לבעל החנות, האם חייב לשלם לבעל החנות?

ת: לא. כי זה גרמא שלא בכוונה. זה לא גרמי כי לא בטוח שיגרם נזק, אלא ספק, לכן זה גרמא. אבל אם אז כבר היה חולה, חייב לשלם, או מדיני בית דין או מדיני שמים.

ש: הממשלה כאן מתירה להתפלל רק במנין עשרה ולא יותר אנשים, והיום הגיעה המשטרה לכמה בתי כנסיות שהיו שם יותר מעשרה מתפללים ונתנו לכל אחד מהמתפללים כולל לעשרה הראשונים קנס של 2000 ש"ח לכל אחד, והשאלה אם אלו שבאו אחרי העשרה, צריכים לשלם חזרה לעשרה הראשונים את הקנס שקיבלו, והם טוענים שלא ידעו שיקבלו קנס על זה?

ת: גם עשרה הראשונים אשמים, כי לא היו צריכים לתת להם להיכנס, וזה דומה לסוגיא בבא קמא על אנשים שישבו על ספסל ולא שברו אותו וישב עוד אחד ונשבר, שהיו צריכים לקום, ולא קמו.

ש: אדם שנמצא בבידוד, ויש חופה בחצר ביתו, האם יכול לברך ברכה בחופה ממרפסת ביתו מקומה שניה או שלישית?

ת: כן. אם תשעה רואים אותו והוא רואה אותם.

נג. שו"ת קורונה #14

ש: זה נכון שכדי להישמר מהמלאך המזיק, יש לחתוך בצל לשנים, לשים חציו בבית, וחציו מחוץ לדלת הכניסה?

ת: הבל.

ש: אם נגיף הקורונה ממשיך עד פסח, האם אפשר לבכור להצטרף לסיום מסכת בטלפון או בוידאו בשידור חי?

ת: לא נראה. יש שמועות סותרות בשם הגרש"ז אורבך אם להתיר בשעת הדחק (מתיר: מעדני ארץ. ב. אוסר: הליכות שלמה עמ' קפא. ועי' שו"ת רץ כצבי). לכן כל אחד יעשה סיום בעצמו במסכת משניות קלה (בשו"ת משנת יוסף ז, פג, מתיר סיום בטלפון. וכן פסק הג"ר צבי שכטר, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק, להתיר סיום בטלפון בלית ברירה).

ש: בגלל הקשיים הכלכליים העכשוויים, אפשר לקנות לליל הסדר מצה שמורה מכונה ולא עבודת יד?

ת: כן. זה בסדר גמור. יש לה אפילו מעלות.

ש: יצאתי לחופש ללא תשלום, האם מותר לי בכל זאת לעבוד כשליח פיצה לא כשרה?

ת: אסור. ואם היא כשרה שאל ישירות את הרשויות.

ש: בעבר התלוננו על הדוחק והצפיפות באוטובוס, על הפקקים בגלל האוטובוסים, ועכשיו אנו מתגעגעים להם...

ת: כן. החסרון מלמד להעריך מה שיש. מורה נבוכים לגבי ההליכה במדבר.

ש: אם משרד הבריאות אמרו לסגור ישיבות, למה יש רבנים חרדים שאמרו להיפך?

ת: שאל אותם ישירות. על כגון זה אמר הג"ר משה פיינשטיין: הרב של מינסק אינו פוסק עבור פינסק.

ש: מצאתי נחש ארסי, האם אפשר להרוג אותו? כי שמעתי שבימי קורונה אסור להרוג בעלי חיים?

ת: מותר ומצוה גדולה.

ש: האם לברך בראש חודש ברכת האילנות יחידי או לחכות שיתירו התקהלות?

ת: זריזים מקדימים.

ש: כדאי לי לצום בעת צרה?

ת: עדיף לשתות הרבה כי זה מגדיל את החסינות בפני הנגיף.

ש: ליל הסדר, להזמין סבא וסבתא שהם זקנים?

ת: ודאי לא. הם בקבוצת סיכון. אנו אוהבים אותם.

ש: האם כדאי לאגור מזון בבית?

ת: לא. לא יחסר מזון. ואם היה חסר, זה אגואיסטי לא להשאיר לאחרים. אך, כאמור, אין מחסור.

ש: אלו מזמורי תהילים כדאי לי לומר נגד קורונה?

ת: כ. מא. צא. קכא. קל. קמב. אבל כולם מתאימים.

ת: מה הדין אם הבעל הולך למנינים, ואשתו והילדים מאוד מפחדים, וזה פוגע באופן חמור בשלום בית?

ת: להרגיע אותם.

ש: אם יש אב בבידוד ונולד לו בן, האם האב יכול לברך להכניסו בבריתו של א"א דרך zoom?

ת: הגר"א ווייס התיר כי זו חובה על האב ולא על הציבור (מנחת אשר – תקופת קורונה. אמנם הגר"ר צבי שכתר, שאי אפשר לסבא לומר ברכת קדש ידיד מבטן בזום, כי הוא לא שם, אבל שאפשר לאדם כגון הסבא בזום לומר את שם התינוק בלי הברכה).

נד. שו"ת קורונה #15

ש: יש לנו פדיון הבן, אך אי אפשר להזמין רוב עם לסעודה. האם די בסעודה מצומצמת ולצרף אחרים בשידור חי?

ת: מן הדין לא צריך עשרה לפדיון הבן ולסעודה, אלא משום ברוב עם הדרת מלך, ובימינו יש לוותר על הידור זה.

ש: האם מי שמפר בידוד בעת קורונה פסול לעדות?

ת: אם הוא יודע שזה איסור גמור. בבא מציעא ה' סוע"א (האדמו"ר מסאסוב אמר: "מי שיש לו חום גבוה או תסמינים אחרים מתסמיני הקורונה, או כל מי שציוו עליו שעליו לשבת בבידוד והוא מפר את הצו, הרי הוא פסול לעדות. כי הוא חשוד על הרציחה בפועל ממש").

ש: אני דתי, ואשתי חילונית, אך קיבלה על עצמה לטבול, אבל עתה היא מפחדת ואיני מצליח לשכנעה. מה לעשות?

ת: להתאזר בסבלנות.

ש: האם זה נכון שאם קוראים לנגיף בשמו, זה מעצים את כוחו המזיק?
ת: הבל.

ש: בכל שנה, אני מקפיד על קניית מוצרים בהכשר מהודר לקראת חג הפסח. עתה, בהתאם להנחיות, לא יוצא מהבית, ועורך את כל הקניות באופן מקוון. אך, בקנייה באופן הזה, אני לא תמיד יכול לבדוק היטב את התווית שעל גבי המוצר, אלא להסתפק בכך שבאתר כתוב שהוא "כשר לפסח". האם ניתן להקל בכך, או שעדיף לצאת לסופרמרקט בעצמי, כדי לעיין בתוויות שעל גבי המוצרים?

ת: חמירא סכנתא מאיסורא. בהתאם להנחיות, עדיף לא לצאת מהבית לצורך ביצוע קניות, ולהעדיף קנייה מקוונת. המוצרים ברשתות השיווק הגדולות עומדים תחת השגחת הרבנות הראשית לישראל, וגם מי שבדרך כלל מעדיף להדר בבד"ץ פלוני או בבד"ץ אלמוני, מוטב לו שיסמוך השנה על הכשרות הבסיסית, ויימנע יציאה מיותרת מן הבית. עדיף להיות מהדרין ב"ונשמרתם" מאשר בפסח.

ש: ידוע שבאיטליה, יש כלי המקדש, ויש שם אחוזי תמותה גבוהים מאוד מהנגיף. אולי נדבר עם האפיפיור, לבקש את כלי המקדש, ואז אנחנו נתפלל לרפואתם שהמגפה תיעצר?

ת: לא שייך.

ש: האם מותר לכהן לברך ברכת כהנים ממרפסת כמו בקומה שלישית כשהציבור מתפללים למטה בחצר הבניין?

ת: אין בעיה. ויש מעלה בדוכן גבוה. עיין שו"ע או"ח קכח י. פס"ת שם.

ש: האם בגלל הקורונה, מותר לקבל כסף מקרן הידידות הנוצרית?

ת: לא. אין קשר.
 ש: שמעתי מי שאמר שהקורונה קרתה כי ד' לא רוצה יותר את תפילותינו, לכן בתי הכנסת נסגרו. זה נכון?
 ת: ודאי לא. חלילה. ד' אוהב תפילותינו.
 ש: אדם שיש לו קורונה ובא במגע עם אנשים, יש לו דין רודף?
 ת: אם הוא מתנהג בניגוד להוראות. וכן פסק הגר"ח קניבסקי.
 ש: ההוראות הן להתפלל בחוץ לא יותר מעשרה, ומרחק של 2 מטר. מה לעשות אם איפה שאני גר, לא מקפידים של ההוראות?
 ת: להתפלל ביחידות.
 ש: מי שמתפלל ליל שבת ברחבת בית הכנסת, בה מתפללים כל יום, האם אפשר לומר ברכת מעין שבע?
 ת: כן.
 ש: בתפילה בגינה, אני מתפלל מול עץ. מותר?
 ת: כן. טוב להתפלל שמונה עשרה מול קיר או כל דבר.
 ש: למה לא מותר להתפלל בבית כנסת, שהרי שומר מצוה לא ידע דבר רע. לא אומרים כשיש נזק ברור, שכיח היזקא. פסחים ח, ב.
 ש: הנה צריך להניח היכר בין מי שאוכל בשר למי שאוכל חלבי בשולחן אחד. וכן בעל שאוכל עם אשתו נידה, צריך להניח דבר היכר ביניהם. כעת בגלל חשש התדבקות מהקורונה, האם צריך בכלל היכר כי ממילא מתרחקים אחד מהשני?
 ת: א. חכמים לא גזרו ואין לנו להוסיף. ב. שמא זה דומה לגוי אוכל טרף שהיהודי בדיל.

נה. שו"ת קורונה #16

ש: אנו רוצים הריון נוסף, אך חוששים קצת, בגלל שאשתי תצטרך להגיע לקופת חולים. לחכות?
 ת: אין סיבה לחשוש.
 ש: מה הכי חשוב נגד הקורונה, הוראות רפואיות או הוראות רוחניות?
 ת: גם וגם. "לך עמי בא בחדרך וסגר דלתיך בעדך, חבי כמעט רגע, עד שיעבור זעם". ישעיה כו כ. "התבונן על מעשיך בחדרי לבך". רש"י.
 ש: כיון שאסור לעשות קיצור דרך בבית כנסת, ועתה הגינה מולו הפכה לבית הכנסת, האם אסור לעשות קפנדריא דרכה?
 ת: מותר, כי זה עראי.
 ש: הוריי הזקנים מתעקשים שנבוא אליהם עם המשפחה לליל הסדר. מה לעשות?
 ת: כפי ההוראות.
 ש: כיצד להתייחס לתופעה שאנשים דתיים וחרדים מתקהלים ברחוב ומדברים ביניהם, כאילו כלום לא קרה?
 ת: לצערנו הם מזלזלים בהוראות של הרופאים ושל כל גדולי הרבנים. יהי רצון שיחזרו בתשובה.
 ש: אין אפשרות להסתפר. האם להיכנס כך לחג?
 ת: כן. במצבנו, זה כבוד ד' וכבוד החג. או מישוהו בבית יספר אותך.
 ש: מנין רחוב מותר, איפה שיש פחי אשפה?

ת: כן. אם אין ריח רע מורגש.
 ש: זה נכון שסין אשמה במידה רבה בהתפשטות הקורונה?
 ת: כך אומרים המומחים. המגפה החלה שם לפני הרבה חודשים, אך המשטר הסתיר זאת, ופגע ברופאים ובפקידים שניסו לחשוף, ובינתיים היא התפשטה מאוד. זו שיטתו של המשטר הסיני הקומוניסטי להסתיר ולהשתיק, למשל רצח 80 מיליון סינים מתנגדי שלטון, וכן קצירת איברים מאנשים חיים כדי לבצע השתלות בתשלום. אכן, יש להילחם נגד עוולות אלה.
 ש: אני גרה ביישוב קטן, וחוששת ללכת למקוה. מה לעשות?
 ת: יש מקוואות בהן נמצאים כל תנאי הסטיריליות הנדרשות, ויש שלא. לבדוק מה המצב אצלכם, ואם לא מספק, אז במקום אחר.
 ש: האם בזמן קורונה, פטורים מטבילת כלים?
 ת: ודאי לא (הגר"א נבנצל אמר שיש לתת לאשתו ההולכת לטבול במקוה. אם לא מרשים, אז לתת כמתנה לגוי, ואז לשאול ממנו).
 ש: האם מותר לי להתוודות ולהתענות בימים אלה אף על פי שזה ניסן?
 ת: להתענות לא. להתוודות כן, ואפילו בשבת יש לעשות תשובה.
 ש: אמי בת שמונים. גרה לבד. בקושי מתפקדת. האם לנסוע אליה לליל הסדר?
 ת: כן. זה הכרחי, כמו הכרח רפואי. ולהיזהר מכל מגע מיותר.
 ש: יש לנו אזכרה ונעשה אותה כל אחד בביתו על פי תכנה חברתית. מה לומר?
 ת: הכל, מלבד קדיש.
 ש: האם גם על גוי יש למד"א לחלל שבת?
 ת: כן. ראה הנימוקים בפוסקים.
 ש: עשינו תיבה זמנית כדי לקרוא בתורה בחוץ. מה דינה עכשיו?
 ת: אין לה קדושה, כי היתה זמנית.
 ש: יש לי צער רב על כך שאיני יכול להתפלל במנין?
 ת: אשריך, שעל זה יש לך צער. על כל פנים, כך הוא עתה רצון ד'.
 ש: עכשיו אין להתפלל במנין אפילו במרחב פתוח?
 ת: כן. התורה ציוותה לשמוע לרופאים. ונשמרתם.
 ש: האם נכון מה שאומרים שקורונה באה מפני חטא זה או אחר של עם ישראל?
 ת: אף אחד אינו יודע את סודות הקדוש ברוך הוא. על כל פנים, אסור לקטרג על אחרים, אלא אדרבה, ללמד סגוריא בעת צרה. וכל אחד יעשה תשובה על העבירות של עצמו.

נו. שו"ת קורונה #17

ש: כיצד אפשר לומר כל דכפין, הרי אסור להזמין אורחים?
 ת: את הילדים שלו.
 ש: ומה עם אדם או זוג לבד?
 ת: נוסח כללי (והגר"ר צבי שכטר, מגדולי אמריקה, השיב: בתחילת הסדר מזמינים את העניים לאכול אתנו. ובמצב שלנו של סכנת מגפה, אף שבודאי לא נניח לעניים ליכנס אלינו, מסתברא שעדיין אומרים נוסח זה, דהמקובל הוא שזאת האמירה היא רק זכר למקדש ולא שבאמת אנחנו בזה"ז מזמינים אחרים לאכול אצלנו, והראיה, שאין אנו

פותחים את הדלת לקרוא כן בקול, שבזמן הבית היו מזמינים אחרים לאכול עמהם הק"פ, כל דצריך ייתי ויפסח, ורק לאחר החורבן הוסיפו השורות שלבסוף השתא הכא וכו', ואנו ממשיכים לומר הנוסח הזה של כל דכפין וכו' זכר למקדש. וכמה דברים עושים בליל הסדר זכר למקדש. ואולי כדאי להסביר כן לבני הבית מראש).

ש: אם אין תפילה בציבור בפסח, האם חייבים לקרוא שיר השירים?
ת: נהגו לקרוא אותו רק בציבור. אבל מי שרוצה, מותר לקרוא ביחידות. וכן פסק הג"ר צבי שכטר.

ש: האם בחילוץ ישראלים ממרוקו דרך מדריד, מותרת טיסה בחילול שבת?
ת: כן. פיקוח נפש.

ש: האם עדיף להתפלל ותיקין או בשעה שכולם מתפללים באותו זמן, כל אחד ביתו?
ת: ותיקין. כל אחד בביתו, אין זה נחשב שעה שהציבור מתפללים.

ש: מה עדיף, להתפלל ותיקין, או בקשר טלפון עם מנין מרפסות כדי לענות אמן?
ת: עדיף ותיקין שיש לו מקור בגמרא יותר מאשר לענות אמן בטלפון.

ש: ארגון צדקה פירסם ברדיו שמי שיתרום לו, לא יחלה בקורונה. האמנם?

ת: אכן תשובה, תפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזרה. כמוכן, לאו דווקא ארגון צדקה זה, אלא כל צדקה. במיוחד שבפירסום כזה, אחוז גדול מגיע לרדיו. וגם זה אינו קסם, אלא רבונו של עולם הוא המחליט, עלי פי חכמתו וחסדו. אבל, ודאי, וצדקה היא דבר גדול מאד.

ש: האם יש ענין להחמיר יותר ממשד הבריאות?

ת: כן. ככל חומרה. אך לבדוק שאין זו חומרה שבאה לידי קולא. מסילת ישרים פרק כ על משקל החסידות.

ש: האם להתפלל על אדם בבידוד שלא תהיה לו קורונה, אינה תפילת שוא, כי כבר קבוע אם יש לו או אין לו?

ת: לא. כי יש גם מצבי ביניים של מחלה קלה או חמורה.

ש: המקוה רחוק מביתי, אם אנו נוסעים למקוה, ועוצר אותנו שוטר, מה לומר לו?
ת: את האמת. אין בזה איסור לומר לו.

ש: האם מותר לאשה להתקלח לאחר טבילה במקוה מחשש קורונה?

ת: כללית לא. חכמים גזרו שלא להתרחץ אחרי המקווה. בזמנם לא היו מקוואות נקיות כמו שיש לנו, אלא הנשים טבלו באיזה בור מלא בוץ ויצאו מלוכלכות ולכן הן התרחצו אחר כך. כתוצאה, השרישה טעות לחשוב שאלה ואלה מטהרים. כלומר, שכדי להיטהר צריך גם לטבול וגם להתרחץ. לכן גזרו שאסור להתרחץ אחרי המקווה (שו"ע יו"ד רא, עג רמ"א). יש סוברים שרק אסור להתרחץ באותו בנין של המקוה, אבל בשו"ת אגרות משה (יו"ד ב, צו), הגרמ"פ כתב שיש להחמיר שלא תתקלח עד הערב שמש הבא. בכל זאת, כולי עלמא לא פליגי שזו חומרא, ובודאי בכל סכנה, אנחנו מחמירים על פיקוח נפש. לכן, היום כן, עם סבון ושמפו. וגם כשתגיע הביתה תרחוץ ידיה עם מים וסבון. וכן פסק הג"ר צבי שכטר, גדול באמריקה. והגרי"ש יוסף שלום אלישיב חידש שמקלחת לא נחשבת לרחיצת כל הגוף בבת אחת אלא היא בגדר רחיצת חלק חלק, אפילו אם המקלחת מקיפה את כל הגוף. כי המקלחת זורמת בטיפות נפרדות וכל טיפה נוגעת בחלק אחר של הגוף. החידוש נועד כדי לאפשר מקלחת לנשים שרוצות להתקלח אחר כך. ומספרים על הג"ר שלמה זלמן אוירבך שהיה מתרחץ לפני ואחרי טבילה במקווה. כששאלוהו על כך, אמר: אני מתרחץ לפני כן לקיים "ואהבת לרעך כמוך" – ולא ללכלך את המקווה. ואני מתרחץ אחר כך בגלל אלה שלא מקיימים "ואהבת לרעך כמוך" (ס' ועלהו לא יבול ח"ב עמ' רפו). אמנם זה היה לגבי טבילת עזרא, ולא טבילת אשה, אבל בנדון

דידן, ודאי אשה יכולה להתרחץ לקיים "ואהבת רעך כמוך" – "רעך" כדי שהיא לא תדביק אחרים, "כמוך" שהיא לא תידבק בעצמה.

ש: האם יש הידור מצוה לארגן מנין מרפסות?

ת: כן. חובה. כי עבור תפילה במנין יש להשתדל, כמו הליכה הלוך וחזור 20 דקות כל כיוון.

ש: למה להתפלל במנין מרפסות? אולי ד' מביא קשיים, כי אינו רוצה שנתפלל במנין?

ת: כי ד' רוצה שנתפלל במנין, והקשיים הם נסיונות, שיש להתגבר עליהם.

ש: אם לא קוראים בתורה, האם אפשר לקרוא את הפטרה בברכה?

ת: לא. הפטרה רק טפלה לקריאה ולא עצמאית.

ש: אם אני רואה אנשים שמתפללים במנין בשטח פתוח בניגוד להוראות החוק, האם לדווח למשטרה?

ת: כן. אחרי שדברת עמם, וכן שאר תנאים של לשון הרע לתועלת בספר חפץ חיים.

ש: מי שנמצא לבד, האם יחביא פתיתים לבדיקת חמץ?

ת: כן. זה מנהג קבוע.

ש: אני מסוגל ללמוד תורה רק עם חבר מסויים. מותר לי ללמוד איתו בשטח פתוח, במרחק 2 מטר, כי זה נחשב חיוני?

ת: לא. יש ללמוד איתו בטלפון וכדומה.

ש: אם אני לבד, האם יש ענין לקרוא בחומש בלי ברכה שבת שני וחמישי. וכן הפטרה?

ת: אין חובה אך יש ענין. וכמובן חייבים בשנים מקרא ואחד תרגום.

ש: איך לעשות ביעור חמץ?

ת: שריפת מעט מאוד חמץ סמוך לבית. או אפילו בבית בתוך כלי ברזל על הכיריים וכדומה.

ש: מטפלת שלא עבדה בגלל הקורונה, תקבל ממני שכר בכל זאת?

ת: לא. הרי לא עבדה. אך כיון שהיא שכירה היא תקבל דמי אבטלה חלקיים. ואם היא עצמאית, תקבל פיצוי מסויים. ואם עובדת לא רשמית, בניגוד לחוק, הפסידה. אך אם זה תשלום חודשי קבוע והתחייבו לשנה, תקבל גם על חופש פסח, פרופורציונלית לחודשים שעבדה לפני כן. ובכל ספק, יפנו יחד לדין תורה.

ש: האם אני יכול להביא דואר בשביל אמי?

ת: כן. אי אפשר לחיות חודשים בלי דואר. אך לחבוש מסכה. להתרחק מאנשים 2 מטר. לא לפטפט איתם. לקחת הדואר בעזרת טישו. וכאשר מגיעים הביתה, לרחות ידיים עם מים וסבון, או אלכוהול ג'ל.

ש: מתי להתפלל, כיון שאין עכשיו מנין?

ת: זריזים. שחרית ותיקין, ומנחה ומעריב, בדיוק בהתחלת הזמן.

ש: ניתן ליתן מעשר כספים לקניית מכוונות הנשמה?

ת: כן. הנצרכים להן מוגדרים כעניים, כלומר החסרים את החיוני.

##

ת: ברכות הריח.

ש: אפשר להעביר שיעורים לתלמידים שלי בזום, או יש לחשוש שמן המותר יימשכו לאיסור?

ת: אפשר, אך לא בסמרטפון אלא במחשב, ובתנאי שבגמר השיעור, סוגרים מיד.

ש: האם בימינו יש להימנע מלקנות מצות יד?

ת: מותר. יש פיקוח על כשרות ועל נקיות.

ש: האם מותר לעשות חסד עם זקנים, לקנות עבורם במכולת ולהביא להם?

ת: כן. זה נקרא חיוני. זה מצוה.

ש: האם חייבים לקבל את הפסק של הרבנות הראשית ולא להתפלל ברחבה פתוחה, או להמשיך להתעקש למצוא קומבינות?

ת: בודאי לציית. זה גם מותאם עם משרד הבריאות.

ש: איך לקיים ניחום אבלים?

ת: בטלפון או בדואר אלקטרוני.

ש: אם אי אפשר להטביל כלים, מה לעשות?

ת: להקנות לגוי ושוב לשאול ממנו. אם אין גוי, לעשות זאת דרך אתר הרבנות הראשית. ואחרי הקורונה, שוב לקנות מן הגוי ולהטביל בלי ברכה.

ש: אין היום הגעלת כלים ציבורית. מה לעשות?

ת: הגעלה בבית. בשעת הדחק לשים בתנור אפייה ביתי בחום המירבי חצי שעה. אם אין חלקים המתקלקלים בחום.

ש: חולה קורונה שאינו מרגיש טעם המאכל בפיו, האם יברך?

ת: כן. כי זה מזון מזין.

ש: איזה תירוץ טוב לתת לילדים שאמא יוצאת לטבילה ליל שבת, ואבא אפילו למנין לא הולך?

ת: הולכת. לעזור לחברה בדבר מאוד חשוב.

ש: והאם אפשר בשביל זה לדחות למוצאי שבת?

ת: אם שני הצדדים מסכימים.

ש: אני אוסף ומחלק מזון לעניים, נשאר אצלי הרבה מאוד בגלל הקורונה, האוכל למכור חמץ רב שיש ברשותי, כדי לחלק אותו אחרי הקורונה.

ת: כן.

ש: איך עושים השנה שריפת חמץ?

ת: שורפים חתיכה קטנה בתוך הבית. את השאר זורקים לפח מראש, לפני שמרוקנים את הפחים הציבוריים. אם החמיצו, אז פוסלים את החמץ עם אקונומיקה לפני שזורקים אותו, או שמפוררים אותו בשירותים.

ש: למה קורונה פוגעת דווקא ביהודים יראי שמים?

ת: פוגעת בכולם בשוה, אשכנזים ספרדים, דתיים חילונים, עשירים עניים, ימניים שמאלניים, חסידיים מתנגדים. כמובן, מי שאינו מציית להוראות הרופאים, נחשף יותר, בין שהוא ירא שמא או לא, עיין מסילת ישרים סוף פרק ט.

ש: אני סבתא בודדה, אם אעשה ליל הסדר לבדי בלי ילדים ונכדים, אהיה עצובה. בכל זאת לנהוג כן?

ת: כן. להיות חולה בקורונה, חלילה, זה יותר עצוב.

נח. שו"ת קורונה #19

ש: האם אפשר בליל הסדר להשאיר דלתות פתוחות כדי שגם בודדים יוכלו לשמוע משכנים, וכן לעשות "סדר מרפסות"?

ת: כן. טוב מאוד. כל דכפין ישמע.

ש: האם בימים אלה כדאי לצום?

ת: לא. לא צמים בניסן. גם אנו חלשים, וזה יחליש עבודת ד' שלנו. אלא לתת צדקה. ועיין אגרת התשובה לבעל התניא פ"ג.

ש: האם מותר לעשות מנין מרפסות עם רמקול אבל זה מפריע לשכנים?

ת: לא. אסור להפריע.

ש: שמעתי שיש תרופה מועילה מאוד לריפוי קורונה, בשם כלורוקין, Chloroquine, אבל אטימות הממסד הרפואי לא מאפשרת לקדם אותה.

ת: אנו סומכים על הזרם המרכזי ברפואה, שעדין במחקרים עליו, אנא מכל אדם לא לעסוק בריפוי עצמי, Self-medication.

ש: גננת שנפסקה עבודתה עקב קורונה, האם מגיע לה משכורת?

ת: לא. "האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא", מי ששכר פועלים להשקייה, "ופסק נהרא בפלגא דיומא", והנהר עלה ונכנס מעצמו בתעלות, "אי לא עביד דפסיק", אם זה לא מצוי שיקרה, "פסידיא דפועלים", ההפסד הוא לפועלים. בבא מציעא עז א. כיון שלא היה יכול להעלות זאת על דעתו, לכן אינו משלם, כי המוציא מחברו עליו הראיה. רא"ש שם. ונפסק בשו"ע חו"מ שלד א. "אם ברחו מחמת שינוי אויר, הוי כשאר אונס, והוי פסידיא דפועל או המלמד". הגה שם. וכן אם נופלים טילים לכל עבר, ומוסדות עזבו מקומם. שו"ת מנחת אשר ב קכ. ועיין עוד ס' דרכי חושן, הלכות שכירות פועלים סי' י. ותמיד אפשר לפנות יחד לרב ולחפש פשרה.

ש: אם אין תפילה במנין, אני יכול לעשות קבלת שבת בשירה עם אמי ואחיותי?

ת: לא. אי אפשר לשמוע קול אשה, אפילו אשתו, בזמן תפילה. שו"ע או"ח עה. זאת ועוד, גם בבית, אנשים ונשים צריכים להתפלל בנפרד. "ויעתר יצחק לד' לנוכח אשתו". בראשית כה כא. "זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת". רש"י שם (אמנם במנחת אשר – תקופת קורונה סי' טז אות ב, התיר וכותב שיש בכך אל כביר לא ימאס).

ש: האם אפשר להקדים את עריכת הסדר לפני כניסת החג כדי שכל המשפחה תוכל לראות ב-Zoom?

ת: לא. רק אחרי צאת הכוכבים.

[ובשנת תשס"ז, נשאל הרב: האם מותר בקהילת "עדת ישראל" בברלין להקדים ליל הסדר שמארגנים לאנשים לא דתיים? צאת הכוכבים הוא מאוד מאוד מאוחר, ואם נחכה עד אליו אנשים לא יבואו כלל. ראינו איגרת של הגאון הרב ירמיהו מנחם כהן (דיין ומו"צ דקהילת אנטוורפן ומח"ס שו"ת והרים כהן) לקהילתו באנטוורפן שאין להקדים ליל הסדר.

והנה תשובתו של הרב: בעניין האיגרת של הגרי"מ כהן מאנטוורפן, אנא אמור לקהילת עדת ישראל שבוודאי כל מה שהוא כתב הוא נכון ואמת וכך הדין, אך אנו מדברים על מקרה של שעת הדחק, שאם נתחיל את הסדר אחרי צאת הכוכבים, אנשים אלה לא יבואו ויפסידו את הכל, והשם "עדת ישראל" הוא אמנם מעורר חרדת קודש, אבל האנשים שעבורם מארגנים את הסדר אינם ברמה זו, ויש לחפש עבורם פתרונות של דיעבד ושעת

הדחק, שאם לא כן, לא יבואו כלל לסדר, ויפסידו את הכל וגם יפסידו את האפשרות הגדולה של השפעה עליהם. ובכגון זה אפשר לסמוך על מה שפסק הגר"מ אליהו עבור חיילים שיוצאים לפעילות מבצעית לפני השקיעה וחוזרים אחרי חצות, שיכולים לקיים כל מצוות הסדר אחר פלג המנחה עם ברכה מלבד אכילת מצה שצריכים לקיים אחרי השקיעה (ספר מקראי קודש לרב משה הררי פרק ד' הערה קמה), והוא הדין לענייננו. אמנם הגר"ש גורן והגר"ש מן ההר אינם סוברים כן, אך הם מציעים לחיילים פתרונות חילופיים, כלומר אחר חצות ותוך כדי פעילות, ואין זה שייך לענייננו. וכן הגר"ד ליאור אינו סובר כן, אלא שהחיילים פטורים מן המצווה. אך בנדון דידן, אנו דווקא רוצים שיקיימו את המצווה, הן עבור המצווה עצמה, הן מצד ההשלכה הברוכה הגדולה שיכולה להיות על חייהם. על כן, יש להקל שיוכלו להתחיל את הסדר עם פלג המנחה, ויגיעו לאכילת מצה אחרי השקיעה. והוא הדין ביום טוב שני של גלויות, מקל וחומר.]

נט. שו"ת קורונה #20

ש: לבי כואב על כך שאיני מתפלל במנין?
 ת: עתה זה רצון ד'. כיון שאתה אנוס, זה נחשב כתפילה במנין. "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". קידושין מ א.
 ש: מי שמתפלל ביחידות יכול לומר כגוונא, אב הרחמים, אנעים זמירות, תפילה לשלום המדינה?
 ת: כן.
 ש: תפילת הטל?
 ת: כן.
 ש: יש לומר הלל בברכה בליל פסח גם ביחידות?
 ת: כן. פס"ת תפז ה.
 ש: גם נשים?
 ת: כן.
 ש: האם עובד זר יכול להכשיר לפסח שיש ותנור עבור זקן?
 ת: כן. אם יש השגחה שעושה כדין.
 ש: כיצד אוכל לשמח אשתי בחג במתנה, אם כל החנויות סגורות?
 ת: אפשר להזמין בדואר.
 ש: יש קשר בין קורונה לבין ביאת המשיח?
 ת: לא. היו כבר הרבה מגפות, ולצערנו, עוד תהיינה.
 ש: המתפלל בבית, ראוי שזה יהיה במקום קבוע?
 ת: כן. יש מעלה לקבוע מקום לתפילתו.
 ש: למה לכל דבר הרבנים מצאו פתרון, ועבורינו הנשים, לא מצאו פתרון למקוואות?
 ת: להיפך. לשום דבר לא מצאו פתרון, לכן סגרו בתי כנסת, בתי מדרש, ישיבות, מקוואות גברים, מקוואות כלים, הגעלת כלים, אבלות, חתונה, ברית מילה, תענית

בכורות, שריפת חמץ ועוד. את הכל ביטלו או מאוד צמצמו. הדבר היחיד שנשאר שלם הוא טבילת נשים בזכות שמירת היגיינה וחיטוי שם. אך כמובן יש להיזהר. א. לעשות את כל ההכנות בבית, להיכנס עם כפפות – כמובן לטבול בלי, - לא לגעת בשום דבר שאינו נצרך, ובבית לעשות מקלחת טובה עם מים חמים וסבון ושמפו.

ש: ברור שאנו נמצאים במצב של סכנתא חמירא מאיסורא, ועל כן נדרשת זהירות ואחריות גדולה לשמור על עצמנו ולהקשיב להוראות. אך בהסטוריה שלנו היו מצבים שבהם דווקא, ולמרות המצב בו העמידו אותנו, לא ללמוד תורה ולא להקהיל קהילות ברבים, עשינו זאת ביתר שאת למרות הסכנה שבדבר. אם כן, איפה עובר הגבול של פיקוח נפש לעומת שמירה על נשמת חיינו, לימוד תורה ברבים, תפילה במנין וכדומה? וכן ברור שאם יגידו לנו שמסוכן לגור בארץ ישראל, לא נשמע לו.

ת: אין להסתכן כדי לקיים מצוה. הגדר הוא האם הנזק שכיח או לא. פסחים ח. ואין על זה מצות מסירות נפש. אבל בשעת הגזרה, יש מסירות נפש, אפילו על שרוך נעל. וכן על ארץ ישראל, יש מצות מסירות נפש.

ש: אני בבית, אחיי רבים כל הזמן, ומדברים לשון הרע, ואיני מצליח למנוע, מה לעשות כדי לא להיות מושפע?

ת: לקרוא הרבה מסילת ישרים.

ש: האם מותר לעבוד בחקלאות בחול המועד? אם לא יעבדו, אין מי שיעבד בגלל ההסגר?

ת: תלוי איזו עבודה. שאל ישירות רב של ישוב חקלאי.

ש: זה נכון שבגלל המצב, אשה יכולה לטבול באמבטיה ולא במקוה?

ת: חס וחלילה. גם במקוואות יש ניקיון וחיטוי בהתאם להוראות.

ש: איך נשרוף את הלולב שנותר לנו מסוכות, אם אי אפשר לקיים מדורה?

ת: זה מנהג בעלמא. אז לשרוף אותו אחרי הקורונה או לפני פסח בעוד שנה.

ש: יש לי חבר לא דתי שלא שומר על בידוד ואיני מצליח לשכנעו. מה אפשר לומר לו?

ת: מעשה העלול להפיץ מחלה [א/195] [1944] 218. העושה בהתרשלות מעשה העלול להפיץ מחלה שיש בה סכנת נפשות, דינו - מאסר שלוש שנים; עשה את המעשה במזיד, דינו - מאסר שבע שנים. חוק העונשין, תשל"ז-1977.

[ראה: https://www.nevo.co.il/law_html/law01/073_002.htm#Seif192]

ש: האם צריך להפריש מעשר כספים מהמענקים שהמדינה נותנת לקראת החג השנה? ת: כן. כמובן הכל כפי יכולת האדם.

ש: האם אין עלינו למסור נפשנו לעשות רצון ד' ולהתפלל במנין?

ת: עתה עלינו למסור נפשנו לעשות רצון ד' ולהתפלל ביחידות

[אלו דברי הרבי מאמשינוב, ר' יעקב מיליקובסקי, במוצאי שבת הגדול השנה:

"...זה עת חרון אף נורא. ברור כשמש שצריכים להחמיר בכל חומרה של ונשמרתם מאד לנפשותיכם ולהשמע לרופאים בלי התחכמות. הקב"ה רוצה מאתנו להתבודד כל אחד, לך עמי בוא בחדריך.

וברור שכאשר רצון השם הוא לא ללכת לביהמ"ד ולא ללכת להורים לסעודות חג, אסור ללכת נגד רצונו ית'.

כאשר יהודי הולך לביהמ"ד או לבית הוריו וחושב שעושה רצון ד' הקב"ה שואל: למה אתה כאן, עכשיו השראת השכינה הוא בבתי בני ישראל איפה שעובדים את ד' בלב

נשבר. אין השראת השכינה עכשיו במקומות התאספות. אין השראת השכינה במקום איסור!"]

ס. שו"ת קורונה #21

[שאל: הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך]

ש: חזן שמתפלל במרפסת שלו, וממול יש הרבה מרפסות, שבכל מרפסת יש אדם אחד, סך הכל הם מנין, האם אפשר להתפלל כך במנין ולומר קדיש וכו'?

ת: זו מחלוקת הפוסקים. ראה תשובתי הדלה שכתבתי. יש אומרים שמצטרפים, ויש אומרים שיש להתפלל ביחידות. לכן המקל להתפלל כך במנין, יש לו על מה לסמוך בשעת הדחק.

ש: אדם שנמצא בבידוד, ויש חופה בחצר ביתו, האם יכול לברך ברכה בחופה ממרפסת ביתו מקומה שניה או שלישית?

ת: אין כאן שעת הדחק, ואין זה דומה למנין, לכן אין להקל בזה.

ש: האם מותר לכהן לברך ברכת כהנים ממרפסת ביתו בקומה שלישית כשהציבור מתפללים למטה בחצר הבנין, בזמן הזה של הקורונה, ד' ישמרני לעד? וכן השאלה להיפך שהציבור מתפללים במרפסת, והכהן נמצא למטה בחצר, אם יכול לברך ברכת כהנים? וכן אם ברכת כהנים יכולים לעשות בצירוף מרפסות שלא רואים כלל הכהן, אלא שומעים אותו?

ת: גם זה שנוי במחלוקת גם בין הפוסקים שמתירים מנין מרפסות, יש אומרים שלא יברך אלא יצא ממקומו לפני כן. לכן, כיון שזו מצוה מן התורה, יש מקום להתיר, בין שהכהן למעלה או למטה, באותם התנאים שמתירים מנין מרפסות.

ש: האם יכולים לעשות זימון כעת, שהרי אחד מקפיד מאד לא לאכול מהשני בגלל הקורונה?

ת: אפשר לזמן, כי באופן תאורטי, יש אפשרות לשמור על כללי ההיגיינה. כמו שמצטרפים מי שאכל בשרי ומי שאכל חלבי, והמזמן הוא מי שאכל חלבי, כי יכול לאכול בשרי, ומי שאכל בשרי מצטרף.

ש: אדם שמתפלל שמונה עשרה כעת במצב של הקורונה, ובאמצע שמו"ע בא אדם ונעמד לידו פחות משני מטר, שמותר להיות אחד ליד השני, האם מותר לו ללכת באמצע שמו"ע למקום אחר?

ת: מותר לו ללכת, אין איסור הליכה באמצע ש"ע, רק איסור דיבור. לכן מותר למי שילד פתאום מפריע לו להתפלל, לזוז, או מי שלא זוכר יעלה ויבוא בעל פה, ללכת לקחת סידור.

ש: אדם שמתפלל שמו"ע והגיעה משטרה באמצע, לבדוק אם יש רק עשרה מתפללים כמו שהם מתירים להתפלל בגלל הקורונה, ויש יותר מעשרה. האם מותר לו לברוח באמצע שמו"ע, שלא יקבל קנס, או מאסר?

ת: אם זה היה שליט גוי אכזרי, היה מותר לו לברוח כנ"ל. אך כאן הוא עשה עבירה, ועתה כדי להיחלץ מעונש שמגיע לו, הוא יזוז באמצע שמונה עשרה? אתמהה. אם הוא בטוח שהוא צודק ויכול לעבור על הוראות הרופאים, ואינו מפחד מקורונה, מה פתאום נעשה עתה פחדן.

ש: אדם שמכר חמצו לגוי, והגוי נפטר מהקורונה מה יעשה?

ת: החמץ שייך לגוי, כלומר ליורשיו, אם הם מוכנים לשלם. אבל אם למחרת הפסח, הם לא משלמים, אז החמץ עובר לרשות היהודי.

ש: האם יימנע רב לענות כעת על עדי בדיקה של נשים מחשש התדבקות, כשנוגע בעד בדיקה?

ת: יכול לבדוק, יחבוש מסכה וכפפות. אי אפשר להעביר צילום של העד דרך אינטרנט, כי הצבעים משתנים, וכי אי אפשר כל כך לראות דקויות.

ש: האם ראוי ואפשר להביא ענף מאילן לאדם חולה קורונה, שיברך ברכת האילנות? ת: לא. לא די בענף, אלא צריך שני עצים ממש. יש מקילים בעץ אחד, ואפשר להקל בשעת הדחק. אך לא יצטער, כי אין מצוה חיובית לחפש עץ, אלא אם רואה עץ, עליו לברך. ומה שאנו מחפשים, זו מידת חסידות.

ש: ואם יבריא, האם יברך שוב על אילן שלם? ת: כנ"ל. אין מברכים על ענף.

ש: מה עדיף, ברכת האילנות ביחיד, או ברוב עם, ויש חשש שאולי ידבק בקורונה? ת: ודאי ביחיד, כי אין חובה ומצוה ומנהג קבוע של תפילה ברבים, אלא מידת חסידות. וממילא התקהלות אסורה.

ש: האם אדם שנמצא בבידוד, צריך ללכת לברכת האילנות? ת: ודאי לא ילך, כנ"ל.

ש: מה עדיף האם לברך על שני אילנות בסביבה שיש חשש קורונה שם, או לברך על אילן אחד בלבד במקום יותר בטוח?

ת: אילן אחד כי זה נחשב שעת הדחק. על המתירים עץ אחד, עיין חזון עובדיה פסח ח"ב ד"י, חזו"ע הל' ברכות ד' תנ"ח.

ש: אדם שרואה בתחילת ניסן ראייה ראשונה ביחיד את האילנות, האם יברך אז יחיד, או שיחכה שאולי יפסיק המגיפת הקורונה ויוכל לברך ברכת האילנות ברוב עם? וכן אם לא ראה האילנות האם יחכה לברך ברכת האילנות ברוב עם, או יברך בתחילת החודש? ת: יברך. זריזים מקדימים. וגם אי אפשר לברך עליהם אלא בפריחתם, ולא כאשר הכל פירות, ולא ידוע מתי ייגמר הקורונה.

ש: אדם שנמצא בבידוד בביתו, ויש לו אב זקן בבית, והאבא מבקש העזרה בבית, ורק הוא שנמצא בבידוד יכול לעזור לו, האם יעזור לו, או שימנע לעזור לו שלא ידביק אותו חלילה וחס בקורונה, אם יש לו קורונה, כי זה חשש שאולי יש לו קורונה?

ת: ודאי עליו לכבד את אביו הזקן, ואף לקחת סיכון זעיר בשביל זה, כאשר ישמור על כל הכללים כמה שאפשר, שהרי בשביל מצוה, לוקחים סיכון קטן, כמבואר בתפארת ישראל על סוף פרק א משנה ברכות, וכן פת"ש ריש יו"ד קנז. הבעיה היא שהוא עלול להדביק את אביו, ואצל זקן המחלה יותר מסוכנת, לכן במצב זה, כיבוד אב הוא דווקא לא להגיע, אלא אם כן אין ברירה, ובלא עזרה, אביו הזקן נמצא בסכנה.

ש: האם ימנע עצמו ללכת למקוה טהרה, שלא ידבק בקורונה, השאלה גם על חיוב טבילת עזרא, וגם על תוספת טהרה?

ת: לא ילך כי גם זה וגם זה חומרה בעלמא ולא מצוה. וגם בשביל מצוה לא לוקחים סיכון גבוה. אבל במקוואות נשים, מתמלאים כל תנאי היגיינה וחיטוי.

ש: אם ביטל טיסה כי לא רוצה אחר כך לחזור ולהיות בבידוד, האם צריך לשלם על הביטול הטיסה?

ת: כן. עליו לשלם. אין זה אונס. אם הנסיעה מאוד חשובה, היה עליו לנסוע, ואחר כך לשבת בבידוד, שזה לא דבר כה נורא.

ש: האם מותר להלשין על אדם שצריך להיות בבידוד, ויוצא להתפלל בבית הכנסת, או שיוצא לשמחה משפחתית?

ת: בודאי. הוא מסכן אחרים. אל תעמוד על דם רעך.

ש: האם מותר לנשק המזוזה במצב כזה, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, או שיש חשש שידבק מהקורונה?

ת: לא ינשק. שומר מצוה לא ידע דבר רע, לא נאמר כאשר שכיחא היזקא. פסחים ח. וגם אין דין או מנהג לנשק, אלא רק מנהג לשים יד, וגם מזה יימנע, אלא יקרב ידו וינשק ידו. ש: האם מותר לתת שלום לרבו ולנשק ידי רבו במצב כזה, או שיש חשש שידביק רבו בקורונה?

ת: כנ"ל. גם אין דין לנשק ידו של רבו. אלא יגלה כבודו ויראתו בדרך אחרת, והעיקר הוא לשמוע להוראותיו.

ש: האם מותר למוהל לעשות מציצה לתינוק במצב כזה, או שיש חשש שידביק אותו בקורונה?

ת: חייב לעשות. בגמרא כתוב שמניעת מציצה יש בה משום פיקוח נפש. אלא יעשה על פי ההוראות המפורטות של הרבנות הראשי. ויעשה מציצת שפופרת, ועל אף שכללית יש להימנע, כאן זה שונה.

ש: האם מותר לתת מחצית השקל או מתנות לאביונים לאדם שנמצא בבידוד, כי כרגע הוא בגדר אביון שלא יכול לנהל עסקיו?

ת: הוא לא בגדר אביון, אם יש לו כסף, ואם הוא לא יכול לנהל עניניו, יש לעזור לו לכך, וגם נתינת כסף לא תעזור.

ש: האם יש עדיפות לתת משלוח מנות לאדם שנמצא בבידוד, כדי לשמחו?

ת: כן, כי לפי מנות הלוי, טעם משלוח מנות, הוא להרבות אהבה, וכאן מאוד נצרך.

ש: האם ינשק הספר תורה כשעולה לתורה?

ת: לא ינשק. אלא מרחוק, כנ"ל, כמו מזוזה. ואם נגע, יטול ידיו אחר כך עם מים וסבון או אלכוהול ג'ל.

ש: האם מותר להתחפש לחולה קורונה, ולהלביש כובע על הראש שכתוב עליו, אני חולה קורונה, או שזה בגדר אל תפתח פה לשטן?

ת: אין בזה שום בעיה, כמובן בתנאי שאין זה מצער אחרים.

ש: האם חייב האב לחנך בנו כשאחד מהם בבידוד?

ת: דרך הדלת, במרחק, כמו שבכיתה יש מרחק בין מורה לתלמיד.

ש: כהן שצריך לבוא לראות נגע אם לטהר או לטמא, ויש לחולה חשש קורונה, האם יבוא הכהן לבית החולה לבדקו?

ת: אסור לפסוק הלכה בפני מי שגדול ממנו בחכמה, ואז יהיו חכמים גדולים מאוד.

ש: יש לעיין לגבי אשה, אם מותר לה או צריכה למנוע, מללכת במקוה בימים אלו, ודו"ק בכל האופנים והפרטים בזה?

ת: צריכה ללכת. יש שם תנאי חיטוי והיגיינה. אלא אם כן יתברר ההיפך. תעשה הכנות בבית. שם אל תיגע במה שלא נצרך. ובחזרתה תתקלח במים חמים וסבון ושמפו, על אף שבאופן כללי, אין להתרחץ אחרי מקוה, כאן זה שונה.

ש: האם מותר לפני הנטילה בבוקר מיד כשקם מהמיטה, למרוח על הידים חומר חיטוי, ומה הדין בשבת?

ת: כן, אם זה הכרח של היגיינה, אך לא נראה שיש הכרח.

ש: כשמצטרפים מניין מכמה מרפסות, האם יכול לעלות בתורה אדם שעומד במפרסת אחת, והספר תורה במרפסת אחרת, ויש לדון גם כשאינו רואה כתב הספר תורה, וכן

כשרואה כתב הספר תורה על ידי משקפת ? וכן חשבתי עוד שאלה ב"ה לגבי קריאת התורה, אם יכולים לעלות לתורה בכמה ספרי תורה, זאת אומרת שהכהן יעלה במרפסת אחד שיש שם ס"ת אחד, והלוי יעלה במרפסת אחרת עם ס"ת אחר, וכן הישראל בספר תורה שלישית במרפסת השלישית, או שצריך כל השלשה עולים שיעלו בספר תורה אחד?

ת: יש בזה דעות שונות בין חכמים.

ש: האם יכול לקחת תרופה או חיסון בשבת נגד קורונה?

ת: כן, זה כמו חולה שאין בו סכנה, שמותר.

ש: אם סיכם עם סופר סת"ם שיכתוב לו ספר תורה ויטבול כל יום במקוה קודם שכותב, האם כעת שלא יכול הסופר לטבול, כי סגרו המקוואות, זה מקח טעות?

ת: אפשר להקל בט' קבין במצב כזה. או יחכה שיכתוב לו אחרי הקורונה.

ש: אם יתברר שמגיפת הקורונה, זה בעצם נשק ביולוגי שזלג בטעות או בכוונה מהגויים, האם יהיה צריך לומר הי"ד [ה' יקום דמון], על כל מי שנפטר מהמגיפה רח"ל?

ת: לא, כי לא התכוונו להרוג אותו, והרי הם מעצמם נפגעו, ולא שייך לומר שיש כאן קונספירציה שעשו זאת כדי לפגוע ביהודים.

ש: מעשה היה שיהודי נפטר מהקורונה ל"ע במדינה בחוץ לארץ, ורצו לשרוף גופו, והשאלה אם מותר לקבור אותו מהר בשבת שלא ישרפו גופו?

ת: לא. זה איסור תורה. ולא עושים מצוה על ידי עבירה. אבל אפשר לצוות לגויים לעשות זאת.

ש: כעת שאסרו להתפלל במנין במקום אחד בגלל הקורונה, היה מעשה היום בבית כנסת אחד שעשו מנין, ומכרו העליות לספר תורה, ולפני קריאת התורה ממש, הגיעה משטרה, וברחו כולם, והשאלה אם צריכים לשלם על העליה שקנו, או לא, כיון שלא עלו לתורה כלל?

ת: לא צריך לשלם. מקח טעות. גם אסור היה לעבור על ההוראות.

ש: מה עדיף, האם לשרוף החמץ על ידי שליח, או לבער החמץ לבד, בלי שריפה, אלא ע"י שישפוך על החמץ אקונימקה, כמובן באפשרות שלא יכול בשום אופן לשרוף החמץ לבד? ת: את החמץ שלא יאכל, יזרוק לפח לפני הריקון האחרון שלפני פסח. אם חמץ נשאר, אז יפגום אותו באקונימקה או בנפט ויזרוק לפח, או יפורר בשירותים. וישאיר כמות זעירה מאוד, אותה ישרוף בבית.

ש: יש מנין שניגש אבל כל יום לפני העמוד, והוא גר בקומת קרקע, והוא החזן שעומד בחצר ביתו למטה בבנין עם כמה ילדיו שיחיו, ואחר כך מצטרפים אנשים שרואים אותו מהמרפסות, והשאלה כיון שהוא אבל בתוך השנה, האם מותר לו להתפלל לפני העמוד גם בשבת, כיון שהוא חזן טוב, ומתפלל בקול שישמעו כל הבנין שמתפללים במרפסות, ואם יהיה חזן אחר מתוך מרפסת, לא ישמעו כולם טוב את החזן, או שאין לו להתפלל לפני העמוד כיון שזה אבלות בפרהסיא?

ת: לא יתפלל. הרי מנין מרפסות שנוי במחלוקת, ויש להתיר בשעת הדחק, אך לא להוסיף.

ש: הנמצא בבידוד בתוך חדר אחד בביתו, האיך יעשה בדיקת חמץ בכל הבית?

ת: אחרים שגרים איתו באותו בית יעשו בשאר הבית. ואם הוא לבדו בכל הבית, אז אין שאלה.

ש: הנמצא בבידוד בערב פסח, ולכן לא יכול להסתפר בערב פסח, האם מותר לו להסתפר בחול המועד?

ת: כן. כי היה אנוס. ויותר טוב להסתפר אחרי פסח, כי ספירת העומר פחות חמורה מחול המועד.

ש: הנה בבנין אחד בחצר, יש חזן עם כמה ילדיו מעל גיל בר מצוה, והכהן יורד למטה לחצר בשעת ברכת כהנים, ומברך ברכת כהנים, ושומעים אותו עשרה אנשים, גם אלו שנמצאים בחצר, וגם אלו שנמצאים במרפסות, אולם השאלה שיש עוד כהן באחד המרפסות, שרואה החזן, ורוצה לברך ברכת כהנים, אולם לא ישמעו אותו הציבור, אלא ילדיו הקטנים בביתו, והוא רוצה להצטרף לעשות ברכת כהנים בשעה שהכהן בחצר מברך ברכת כהנים, האם יכול?

ת: יכול, כיון שקולו מובלע בקול הכהן שנשמע.

ש: יש לעיין כשמתפללים במרפסות, האין נחשבים העשרה הראשונים לתפילה, האם מי שקם ראשון מהמיטה ואמר ברכה, או מי שהתחיל להתפלל בביתו, או רק מי שיצא למרפסת להתפלל, או מי שהציץ החוצה לחלון לראות עוד מתפללים, ואז נחשב מעשרה הראשונים?

ת: אלו שבפועל יוצרים את המנין.

סא. שו"ת קורונה #22

ש: אני אחות בטיפול נמרץ. בשבת יש הסעה על ידי גוי. יש אחיות שנכנסו לבידוד, ובכל נסיעה אחות נמצאה עם בדיקה חיובית. מותר לי לנסוע ברכב שלי?

ת: כן.

ש: כיון שאי אפשר להטביל כלים, האם אפשר להקנות אותו לגוי ושוב לשאול אותו ממנו? ת: זה פתרון בלית ברירה לאדם שקנה כלי בערב שבת ולא יספיק להטבילו. שו"ע אור"ח שכג ז. יו"ד קכ טז. והוא הדין במקרה שלנו. אבל אחרי הקורונה עליו להטבילו בלי ברכה.

ש: והאם אפשר להפקיר את הכלי?

ת: גם זה פתרון של שעת הדחק. עיין שו"ע רמ"ג. מנחת שלמה ב סו טז. אורחות רבינו ח"ד עמ' נד. הגר"א ווייס כתב שאין זה מעשי, כי אסור לצאת מפתח ביתו, וגם גויים לא נמצאים בסביבתו. מנחת אשר – בתקופת קורונה סי' כז.

ש: אני במד"א ובקשו שאתגלח, שאם לא כן, המסכה אינה אטומה, ונורא קשה לי? ת: כמו שאתה מוסר נשפך להציל אנשים, כן תמסור נפשך להוריד זקן. כמובן, לא על ידי תער אלא בעזרת משחה. אין בזה איסור אלא הפסד מידת חסידות של פנים של יהודי. אך בזה שהנך מציל, הנך באמת יהודי (בשבת הקפיד כ"ק אדמו"ר רבי איציקל פשעווארסק שהבעל תפילה יהיה יהודי שלא מגלח את זקנו, אפילו בהיתר, כמובן. פעם א' רבי איציקל בעצמו הורה לאחד שלא היה מגדל את זקנו, להתפלל מוסף של שבת לפני העמוד, וגם לא היה לו אז יאהרצייט. כששאלוהו על כך, רבי איציקל השיב: "הר יש לו זקן מזהב". הוא היה בעל חסד גדול, ובעל צדקה גדול. בית פשעווארסק ח"א עמ' 239-237 והערה א).

ש: האם צריך להפריש מעשר כספים מהמענקים שהמדינה נותנת לקראת החג השנה? ת: כן. כמובן הכל כפי יכולת האדם.

ש: יש ענין להתפלל ביחידות בשעה שיש מנין בכותל שמתקיים גם עתה בהתאם להוראות?

ת: כן. יש להתפלל בשעה שהציבור מתפללים. ברכות ז ב. שו"ע או"ח צ. והרי זה בית הכנסת הכלל ישראלי הגדול בעולם. אפשר לראות את הכותל כל הזמן בשידור חי ואפשר גם לענות לקדיש, קדושה וברכו.

ש: אני מתנדב במד"א, אך לאשתי יש מחלה של סיכון גבוה, אז אני מפחד להדביקה. האם להשמך אן לפרוש?

ת: אדם צריך להסתכן כדי להציל חברו, שנאמר אל תעמוד על דם רעך, כגון ראה חברו טובע בנהר או באו עליו חיה רעה ולסטים, וקל וחומר להסתכן סיכון קטן כדי להציל חברו מסיכון גדול. אך אינו רשאי לסכן אדם אחד כדי להציל אדם שני. לכן עליך לוותר על מצוה גדולה זו, כדי לא לסכן את אשתך, והמצוה תיעשה על ידי אחרים, ואתה תוכל להמשיך לעבוד במד"א במקרים בהם אין חשש קורונה.

ש: בלילה יש עומס במקוה. האם אשה יכולה לטבול למחרת במשך היום, כאשר אין אף אחת.

ת: מותר כי זה נקרא מצב של אונס. שו"ע יו"ד קצז ד. כלומר אונס כללי. פת"ש סק"י. אבל הם מותרים רק בלילה של יום השמיני.

ש: הקמנו מנין מרפסות וגגות. שכן טוען ששחרית מוקדם מפריעה לילדים הקטנים שלו לישון. השכנים טוענים שהרוב קובע. מי צודק?

ת: הוא צודק. אין זה בית כנסת, ולא שייך לרוב להחליט. הרוב לא יכול להפריע, כמו שפסקו גדולי ישראל שאין להתפלל במנין במטוס או ברכבת או באוטובוס, אם זה מפריע לאחרים.

ש: האם במנין מרפסות, כל אחד יכול להתפלל לעצמו, ורק יתחברו לחזרת הש"ץ?

ת: לא. הגדר של תפילה בציבור, הוא שכל העשרה יתחילו שמונה עשרה בלחש יחד.

ש: איך יעשה ברכת כהנים במנין מרפסות?

ת: הכהן צריך לעמוד עם הפנים כנגד העם, שו"ע או"ח קעח. ולכן כל הכהנים יעמדו עם פניהם מול יתר המתפללים.

ש: איך יעשו קריאת התורה במנין מרפסות, הרי העולה צריך להיות סמוך לספר תורה?
ת: יש חמש פתרונות.

א. כל עולה יבוא לפני התורה ויברך, אך הוא יעמוד במרחק הראוי שזה 2 מטר.

ב. העולה יעמוד ממש מרחוק. הבעיה היא שאז, אינו רואה את הקריאה. וכן במקרה הקודם. והרי צריך לראות. לכן אי אפשר להעלות סומא. שו"ע או"ח קלט ג. אבל הרמ"א מתיר. וכן המ"ב ס"ק יב, שעה"צ סק"ו, מיקל.

ג. שכל עולה יקרא עצמו, והם יתחלפו לפי התור. זה ודאי טוב, אך בתנאי שבאמת יקפידו על ההוראות, ויתרחק מהקודם כאשר מתחלפים. וכן ירחץ ידיו באלכוהול ג'ל אחר כך.

ד. אחד יעלה ויקרא את כל הפרשה תחילה עד הסוף, כפי התקנה הראשונית של חז"ל. קושיא: למעשה חז"ל תיקנו שעל כל קריאה, יש לברך תחילה וסוף.

ה. אדם אחד יעלה ויקרא מתחילה עד הסוף שבע פעמים, ויברך כל פעם תחילה וסוף. נפסק בשו"ע או"ח קמג ה. זה נראה הפתרון הכי טוב (ולגבי מפטיר, יש לחלק בין מפטיר של יו"ט ושובת חוה"מ שהוא חיוב בפני עצמו של מוספי היום ולקרא מפטיר לחוד לבין שבת רגילה ששם לאחד מפטיר עם שביעי שמפטיר עולה למנין שבעה. וכן פסקו הרב מרדכי שטרנבורג והרב אריאל אדרי).

ש: מותר לצאת בשבת לרשות הרבים בלי עירוב עם כפפות?

ת: נפסק שמותר לצאת, רק ראוי להחמיר שהם תהיינה קשורות לבגד, גזרה שמא יוריד אותן. שו"ע או"ח שא לו. והוא הדין כפפות לשמירה על סטרליות, שמא יוריד אותן לזרוק לפח. פס"ת שם 335. אבל אין להחמיר לקשור, אם הקור גדול. ערוה"ש שם קה. והוא הדין לעניננו, שבודאי לא שייך להחמיר.

ש: ומה דין מסכה?

ת: אמנם אסור לצאת בתחפושת. שו"ע או"ח שא כ. כגון תחפושת פורים. פס"ת שם כט. אבל אם זו תחפושת של בעל מלאכה מסויים, כגון חלוק טבח או רופא, מותר. שם 196. מ"ב שם ס"ק עב. והוא הדין בעניננו.

ש: האם מותר לתפור מסכות בחול המועד?

ת: כן. מלאכת הדיוט לצורך המועד. וכן פיקוח נפש.

ש: בית חולים בחוץ לארץ, שלא מאפשרים לחולה קורונה להוציא אף חפץ, ושורפים הכל, כולל תפילין, האם להיכנס עם תפילין, או יוותר על מצוה?

ת: כבר פסקו גדולי ישראל שיוותר, עם כל הכאב (שו"ת אגרות משה או"ח א ד-ז. שו"ת מנחת יצחק ג, ג). ואמנם, מצות עשה להניח תפילין כל יום. עיין פס"ת כה א. אבל הוא אנוס (עיין ספר משה שפיר קאמרת עמ' ע-עא).

סב. שו"ת קורונה #23

ש: כעת שכולם בבית, והמון זמן נמצאים גם במרפסות, האם יהיה אסור לאכול במרפסת, כמו מי שאוכל בשוק?

ת: מותר. אין זה נקרא שוק, כי אין עוברים ושבים.

ש: כעת בגלל הקורונה, שהשוק ריק מאנשים, האם מותר לאכול בשוק?

ת: אסור. כי זה מקום המיועד לרבים. וממילא על פי ההוראות, אסור לשהות שם כך, כי אינו חיוני והכרחי לאכל שם.

ש: המשטרה רצתה לעצור אחד באמצע השבת שלא קיים ההוראות, ואמרו לו, או שהוא אומר להם פרטים שלו, והם יכתבו זאת בשבת, או שהם לוקחים אותו למאסר באמצע השבת, מה עדיף?

ת: לרשום את הפרטים, כי זה פחות חילול שבת.

ש: כתוב שהמתעטש מלעלה, סימן יפה לו. ויש לעיין כעת בגלל הקורונה, ד' ישמרני, שכל אחד שמתעטש זה מדאיג את כולם, האם זה סימן יפה לו?

ת: סימן טוב, כי לא די להתעטש כדי שיהיה קורונה (ארבע שאלות הראשונות מהג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: מי שיש לו תסמינים של קורונה, האם די שייכנס לבידוד, או חייב להיבדק ולדווח? ת: ודאי חייב. גם לעצמו. וגם שמא בינתיים הדביק אחרים.

ש: האם הנמצא בבידוד, יוצא ידי חובה בהדלקת נרות שבת בבית?

ת: כן. זו מצוה על הבית ולא על כל אחד, לכן לא חייב להדליק בחדרו.

ש: האם היושב בבידוד יכול להצטרף לזימון?

ת: כן, אם רואים זה את זה. שו"ע או"ח קצה.

ש: אני במד"א. האם להתפלל במנין בגינה או ביחידות (השאלה נשאלה כאשר עדיין היה אפשר להתפלל במנין מפוזר בגינה)?

ת: ביחידות, כי יש אצלך סיכון יותר גבוה של הדבקה.
 ש: האם יוצאים ידי חובת קידוש בחדר בידוד?
 ת: כן. אם שומעים, ומתכוונים לצאת ולהוציא, גם אם אין רואים.
 ש: האם חולה קורונה שלא מרגיש מזה יוצא ידי חובה?
 ת: כן. כדין בלע מזה בלי שלעס. שו"ע או"ח תעג.
 ש: ראיתי שהרב כתב סדר ליל פסח מקוצר בשביל זקן בודד שאינו מתמצא בזה. האם אין חשש שילמדו מזה לכל השנים לקצר?
 ת: יישר כח. מפורש שזה רק בשעת הדחק בגלל הקורונה, שהובא שם על ההגדה לשעת חירום בצה"ל.
 ש: מי שהיה בבידוד ונגמר לו הבידוד בחול המועד, האם מותר לו להסתפר?
 ת: כן. זה דומה למי שהיה בבית הסוהר וכדומה. שו"ע או"ח תקלא ג-ד. מי שהיה חולה, אין לו היתר. שם. אבל זה בגלל שאין זה אונס מפורסם וברור. מ"ב סק"ה. שעה"צ סק"ז. לכן כאן מותר.
 ש: האם בגלל קורונה, מותר לאשכנזים להקל בקטניות?
 ת: לא. ב"ה אין עתה מצב של רעב, אלא שפע של מזון.
 ש: מי שהודיעו לו בשבת שהוא נדבק במחלה, מותר לו לטלפן לאלו שהיו במגע איתו שייכנס לבידוד?
 ת: ודאי. והג"ר אשר ווייס אמר שאפשר לשלוח רכב כרוז שיודיע בעיר, על ידי נהג גוי, ואם אין, אפילו נהג יהודי.
 ש: מי שאשתו יולדת בשבת, יכול ללוות אותה לבית החולים, כי היא מאוד בלחץ, על אף שלא נותנים לו לשהות בבית חולים?
 ת: כן. ויחזור הביתה עם נהג גוי.

סג. שו"ת קורונה #24

ש: שמעתי שעקב קורונה, מותר לטבול באמבטיה?
 ת: חס וחלילה. והרבנים הראשים כתבו בתקיפות נגד זה, שזה איסור כרת.
 ש: האם מותר בשבת להשתמש במגבונים לחים כדי לנקות את כל המקוה אחרי טבילת אשה?
 ת: כן. שו"ת מנחת אשר א יד-יז. ועיין שמירת שבת כהלכתה יד לז. חזו"ע.
 ש: האם אפשר זבד בת ב zoom?
 ת: כן.
 ש: אפשר לברך ברכת הגומל ב zoom?
 ת: לא. צריך עשרה אנשים במקום אחד.
 ש: מותר לכבס בחוה"מ בגדים ללבוש, כיון שאי אפשר לקנות?
 ת: מותר.
 ש: אבי מבוגר אך אינו מקשיב להנחיות משרד הבריאות והרבנים הראשיים. מותר לשלוח לו את פסק ההלכה שלהם, על אף שהוא מכיל מילים קשות?
 ת: לשאול אותו אם הוא מסכים שתשלח לו.
 ש: זה נכון שיש סגולה לעצור מגפה לעשות חופה של יתום ויתומה בבית קברות.

ש: אין לזה מקור, מלבד שו"ת אור זרוע שכתב: "וזה שעושים אירוסין בבית הקברות ויש לדבר הזה עיקר מן התלמוד". או"ז תמ"ח. וכן הביא המהרש"ם שיש סגולה אצל ההמון להעמיד חופה של יתום ויתומה בבית הקברות. שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' מ. וכך יש שנהגו בזמן השואה כדי לעצור את מגפת הטיפוס וגם הרציחות ההמוניות. יומן גטו וורשא. אך לא שמענו שבימינו, גדולי הדור הורו לעשות כן, במיוחד שיש הוראות שלא לצאת מן הבית, אם אין זה לצורך חיוני ממש, ובדאי לא להתקהל.

ש: האם עקב המצב הקשה שנוצר עקב הקורונה, יהיה מותר לאשכנזים לאכול קטניות? ת: כן אם נוצר מצב של רעב. אך לא כך המציאות. ובזמן השואה נשאל הג"ר יהושע גרינוולד אם יהיה מותר כיון שהמצות הן בצמצום ותפוחי האדמה יקרים, והשיב: "חלילה לנו להתיר ולפרוץ גדרן של ראשונים". שו"ת חסד יהושע ח"א סי' יז.

ש: המדביק חבירו בקורונה, האם חייב לשלם לו על רפואתו? ת: זה היזק שאינו ניכר לא נחשב נזק מן התורה, לכן פטור, מכל מקום חכמים קנסו מי שהזיק בכוונה שישלם (בבא קמא ה, א). אבל אם זה היה בשוגג, נשאר דין תורה, ופטור (גיטין נג, א. שו"ע חו"מ שפה, א. פת"ש שם סק"א). נגיף הוא היזק שאינו ניכר, לכן פטור. אבל מי שיודע שיש לו קורונה, ובכל זאת נגע בחבירו או התקרב אליו, דינו כמזיד וחייב לשלם מדין קנס. וקנס זה נוהג גם בדין הזה, על אף שאין בית דין סמוכים (שו"ע שם). אבל כל זה שיטת הרמב"ם לקנוס כל סוג מזיד (הלכות חובל וחזיק ז, ד) וכן טור ושו"ע (שם) ושו"ך (סק"א). אבל הראב"ד סובר שקנס זה הוא רק אם התכוון להזיק, אבל אם התכוון להנות לא קנסו. וכן מל"מ (שם) ושו"ך (שם) בשם רה"ג ריף ורמב"ן שקנסו במזיד בהזיק שאינו ניכר רק מטמא, מדמע ומנסך, אבל לא בשאר דברים, כי לא לומדים קנס מקנס. לכן למעשה, חייב לשלם כשו"ע ושו"ך שהם בתראי, אבל אם אינו רוצה לשלם וטוען קים לי כרה"ג ריף ורמב"ן אי אפשר להוציא ממנו ממון בעל כרחו. אבל ודאי חייב בדיני שמים. ועוד יש להאריך אם אכן נחשב היזק שאינו ניכר ואכמ"ל.

ש: יש לי אפשרות להתפלל יחיד בבית הכנסת. האם לחשוש לגמרא: "דבר בעיר, אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת, שמלאך המות מפקיד בו כליו" (ב"ק ס, ב)? ת: א. בהמשך כתוב: "והני מילי היכא דלא קרו ביה דרדקי", דברים אלה, במקום שאין לומדים בו תינוקות מקרא, "ולא מצלו ביה", מתפללים, "ביה עשרה". וזה לא שייך עתה. וכתב הרשב"ש שזה בגלל שאין לימוד תורה של הילדים (שו"ת רשב"ש קצה). ב. זה לא נפסק בשולחן ערוך ואף לא מובא בכף החיים. ג. למעשה יש לברר אם מותר או אסור על פי ההוראות.

ש: בגלל המצב, לא הספקנו לעשות חנוכת בית. האם לחכות או לקבוע מזוזה בלי מנין? ת: לקבוע מיד מזוזה. א. אין צריך מנין בשביל מזוזה. ב. אין חובה ולא מנהג קבוע של חנוכת בית, אלא השימוש הראשון, יהיה קדוש, כגון לימוד תורה או אמירת תהילים על ידי איש ואשתו.

ש: האם יולדת יכולה לברך ברכת הגומל ביחידות?

ת: לא. תחכה.

ש: איך להסתכל על מות אלפים בעולם מקורונה? בצער?

ת: ודאי צער. רחמיו על כל מעשיו. אגב, במדינות עניות יש כל הזמן מיליונים שמתים מכל כל מיני סיבות, וגם עליהם יש צער.

ש: אנחנו צריכים לקנות מוצרי מזון לחול המועד. האם אפשר לקנות יותר גם עבור אחרי המועד, כדי להמעיט יציאות מן הבית?

ת: כן. כמובן אפשר לקנות רק מזון כשר לפסח.

ש: אדם שנפטר מקורונה בחו"ל ויקבר בארץ, אבל משום המצב, אי אפשר להביאו, אלא יוכנס להקפאה לצורך הטסה לקבורה בארץ ישראל, והקבורה תהיה רק לאחר חלוף סכנת הקורונה, כלומר בעוד ימים רבים. מתי יש לשבת שבעה?
ת: יש לשבת שבעה מיד (ואם זה בפסח אחרי שנגמר החג), כדין עיר במצור ואי אפשר לקבור את המת, שמים בארון עד סוף המצור, וסתימת ארון הוי כקבורה וחל עליהם אבלות מיד. שו"ע יו"ד שעה, ד. ואעפ"י שאין אבלות חל אלא משנקבר ונגמר סתימת הקבר בעפר, אבל משום שאי אפשר לקבורו במצור, סתימץ ארון הוי כקבורה. ש"ך שם סק"ה. והוא הדין בנדון דידן.

סד. שו"ת קורונה #25

ש: כעת שמתפללים במרפסות, האם ביום טוב, מי שאין לו אב או אם, יאמרו "זכור" במרפסת, ובעצם הילדים מסתובבים גם בבית וגם במרפסת?
ת: אין בעיה מעיקר הדין.
ש: כשהיה מותר להתפלל בדיוק עשרה אנשים במקום פתוח, האם יש מעלה של עשרה הראשונים, או באופן שיש תמיד רק עשרה מתפללים בדיוק, אין המעלה של עשרה הראשונים?
ת: יש תמיד מעלה.
ש: אם יהיה מצב שכל הרבנים יאמרו שמותר להתפלל בציבור עשרה אנשים במרחק שני מטר אחד מהשני, והמשטרה בכל זאת תתן קנס על זה, עד כמה כסף צריך האדם להקריב עצמו שיקבל קנס, והעיקר שיתפלל בציבור? ומה הדין אם יתנו מאסר על זה, האם חייב להתפלל בציבור?
ת: זה לא יהיה. אך באופן כללי, מצות עשה עד חמישית נכסיו. שו"ע או"ח תרנו.
ש: אדם שנולדה לו בת, מה יעשה כעת בגלל הקורונה, שלא יכול לתת קידוש, האם יתן שם לבת במרפסת, והספר תורה רחוק ממנו, והקידוש יתן בהזדמנות אחרת? או שיש רעיון אחר מה לעשות?
ת: אין חובה ולא מנהג קבוע, לא בקידוש ולא בעליה לתורה.
ש: אדם שנולד לו בן, מה יעשה עם ה"שלוש זכר" בליל שבת, האם ישלים אחרי הקורונה?
ת: יעשה בליל שבת ביחידות.
ש: אדם שלא רוצה שידעו שהוא חולה קורונה ל"ע, האם מי שמספר זאת, עובר על לשון הרע?
ת: כן. גורם צער.
ש: האם אפשר לצאת לכתחילה בקבלת פני רבו בטלפון, כעת בגלל המצב הקורונה?
ת: כן. בלית ברירה.
ש: האם שכנים יכולים לעכב שמפריע להם שמתפללים במרפסת?
ת: אם אלו שעות של שקט.
ש: כשיש כהן שיכול לקבל עלייה לתורה, רק מרחוק מפני שעומד במרפסת, אולם הישראל נמצא ממש במקום שיש הספר תורה, האם יכבדו את הכהן בעלייה הראשונה משום וקדשתו, או שיעדיפו באופן כזה להביא העלייה לישראל?

ת: נראה הישראל.

ש: אם אחד התפלל נגד הנחיות של משרד הבריאות האם זה מצוה הבאה בעבירה?

ת: כן.

ש: האם אפשר להקל לכתחילה לשמוע הבדלה דרך הטלפון למי שחושש שלא ידבק מהקורונה או שנמצא בבידוד וכדומה?

ת: אי אפשר.

ש: האם חתן יכול להקל לצאת לבד לרחוב, בלי שומר, שלא יידבק בקורונה חס ושלום?

ת: כן (השאלות למעלה נשאלו ע"י הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: האם יש תועלת באמירת פיטום הקטורת נגד קורונה?

ת: כן. אבל יש מצוות יותר ברורות: תשובה, תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה.

ש: מי שלא ראה חבר טוב שלוש ימים בגלל הקורונה יברך שהחינו?

ת: כן.

ש: ומה הדין אם ראה אותו בזום?

ת: אין לברך.

ש: האם יש מעלה לשיעור חי בזום על פני שיעור מוקלט בעבר?

ת: לא. אבל יש מעלה לראות את הרב שנותן את השיעור, בין חי, בין מוקלט (כדומה, הג"ר יצחק זילברשטיין פסק שעדיף להתאמץ ולהגיע לשיעור החכם, מאשר לשמוע בטלפון ע"מ לחסוך בזמן, כדי לחזק את השיעור ולזכות לראות את פני הרב בשעת השיעור. ספר ופריו מתוק – דברים עמ' 11-15).

ש: אני בחל"ת ואמור לקבל דמי אבטלה, אבל המעביד שלי לוחץ שבכל זאת אבוא לעבוד אצלו כמה ימים כדי להשלים דברים. מותר?

ת: לא נראה. שהרי אתה מקבל דמי אבטלה. לכן שאל ישירות בטלפון את בית הדין לעבודה.

ש: האם יש לאמר יזכור גם ביחידות? האם בני הבית שמתפללים איתו ביחד צריכים לצאת מהחדר?

ת: כן. יזכור אינו דבר שבקדושה. ובני ביתו יוצאים מהחדר (וכן פסק הג"ר משה בראנסדארפער).

ש: האם בגלל הקורונה, אפשר לשמוע מוזיקה בספירת העומר?

ת: באופן פשוט, לא. אך אפשר להקל במוזיקה ווקאלית. אלא אם כן, זו הוראת רפואית. והראשון לציון, הג"ר יצחק יוסף, פירסם שאפשר להקל לילדים שמאד צריכים. וכמובן אפשר לסמוך עליו.

סה. השלמת פרשיות שהפסידו בקריאת התורה משום קורונה

שאלה: משום הנחיות משרד הבריאות, אין מנינים בישובנו ומלבד הפסד תפילה בציבור, אנו מפסידים את קריאת התורה. כשהמנינים יחזרו בע"ה, האם נהיה חייבים להשלים את הפרשיות שהפסדנו?

תשובה:

הרמ"א (או"ח קלה, ב) כותב שאם בטלו קריאה בשבת אחת, שלימו בשבת הבאה. ובדגול מרבבה שם כתוב דאם אפשר לקרות בשבת במנחה יקראו אז. ובשו"ת

חיים שאל (א, עא. ב, טז) כתב שלא לקרות במנחה, דלא תיקנו פרשה שלמה עם ז' קרואים במנחה אלא ישרימו בשבת הבאה. ובשו"ת מהרי"א אסאד (ס' נא) כתב שיקראו במנחה. והוא עשה כן פעם אחת.

וכתב בספר שולחן עצי שטים שהנוהג כן אין מוחין בידו. כתב במשנה ברורה (קלה סק"ז) בשם ספר שערי אפרים: אם בטלו הקריאה בביהכ"נ אחת ורוב הציבור מביהכ"נ זה שמעו קרה"ת בביהכ"נ אחרת, א"צ להשלים. אבל אם רוב הציבור לא שמעו כלל, אף על פי שיש שם בתי כנסיות אחרות שקראו שמה כדין, מ"מ אותן שלא שמעו הקריאה והם רוב הציבור של ביהכ"נ זה צריכין להשלים הקריאה (מובא בשערים מצויינים בהלכה עח אות ז. וע"ע בפסקי תשובות קלה אות ד-ו).

ועוד כתב במשנה ברורה שם שיש כמה מחלוקות אם ביטלו קריאת התורה: א. אם היו שתי פרשיות מחוברות באותו שבת שבטלו, יש אומרים שאין משלימים אותן כלל, דלא מצינו לעולם שקורין ג' סדרות בשבת אחת, ולקרות פרשה אחת מהן נמי לא אמרינן, דאין תקנה לחצאין, ויש סוברים שלעולם צריך להשלים. ב. יש אומרים שאם בטלו פרשת ויחי אין לקרותה עם פרשת שמות, כי כשקוראים ב' סדרות צריך לקרות חד גברא מסוף סדרא ראשונה לתחלת סדרא שניה, כדי שיהיו מחוברים, וזה אין נכון לעשותו בשני ספרים. וה"ה בפקודי ויקרא וכדומה. ויש חולקים שלעולם משלימים.

ובנדון דידן, נשאל הג"ר צבי שכטר, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק, האם צריך להשלים את הפרשיות, והשיב שאם בית הכנסת סגור לכמה שבועות, אין חובה להשלים משום טירחא דציבורא. אמנם הוסיף שמובא בשם החזו"א בספר פאר הדור, שאם הציבור מוחל על הטירחא, מותר להשלים את הפרשיות החסרות (מעשה ועקב מחלתו החזו"א לא שמע במשך שתי שבתות קריאת התורה בהיותו רתוק לערש דוי על כן ביקש שיקראו לפניו בשבת השלישית גם את שתי הסדרות הקודמות שהחסיר. פאר הדור ח"ג עמ' לד. וכן בדינים והנהגות למרן החזו"א יא, ז. מעשה איש ח"ג עמ' קכא-קכב. ח"ה עמ' יד).

ובכל זאת, הגר"צ שכטר פסק שאין חובה להשלים את הפרשיות על פי דברי שערי אפרים (שער ז סעי' לט) שכל החיוב להשלים הוא דווקא באופן שהיו בבית הכנסת בעת התפילה אלא שמחמת סיבה ואונס לא קראו את קריאת התורה, כי אז חלה עליהם חובת קריאת התורה, אבל במצב שבית הכנסת היה סגור, לא חלה החובה על הציבור, לכן אין צורך להשלים את הפרשיות החסרות.

סו. ניקוי פסח בעת קורונה

שאלה: איך השנה נספיק לנקות לפסח, כאשר עלינו לטפל בילדים בבית?
תשובה: אם רוצים לנקות את הבית ניקוי יסודי - מה טוב. אבל בשנה זו, אין זה הזמן. עתה הוא זמן בשביל ללמד קצת את הילדים, לשחק עם הילדים, לשמוח, לרקוד, להכין סיפורים להגדת ליל פסח.

כל השנה האשה עובדת קשה, "העבירו את בנות ישראל בפרך". עכשיו יש מעין חופש, - לא בשביל לעבוד ולקצץ רצפות. אלא, נהנים, ומגיעים לליל הסדר נינוחים, כדי לערוך סדר יפה ולרומם את רוחם של הילדים.

אם האמא רוצה לעבוד בפרך ולהיות שפחה נחרפת - זה ניתן. אך חינוכית - אין זה טוב. עליה להיות פנויה כדי להיות עם הילדים. וכן האבא. יצאנו מעבדות מצרים, לא כדי להיכנס לעבדות עצמנו. אין לנו דבר נגד ניקיון הבית, אבל יש לפרוס אותו למשך השנה. כל כמה חדשים חדר אחד. לא עתה הזמן למבצעים של ניקוי הכל וסידור הכל, וכשמגיע ליל הסדר יש עדיין אי סדר גדול ועבודות שטרם הושלמו.

*

לאור הדברים שכתבתי בעבר בחוברת שלי הקטנה "מה לנקות לפסח", ניקוי כל החדרים אינו צריך לקחת יותר משעה, חדר אוכל שעה נוספת, המטבח - שתיים, שלוש. חצי יום צריך להספיק.

כל השאר אלו חומרות, או אפילו סתם המצאות, עובדים קשה, מכלים את הכוחות, וכועסים על הילדים. צריך לחנך ילדים, ולא לחנך לעצבנות: "אמרתי לך לא להיכנס יותר לחדר הזה, למה נכנסת"? "תאכל במרפסת", "תאכל בעמידה", "אל תיגע". כל המטבח נראה מהפכת זרים. הבעל והילדים רועדים מפחד באיזו פינה ואוכלים. האימא מסתכלת אליהם כמין רס"רית. בין איש לאשתו יש כעסים. זאת הכנה לפסח?! זה חינוך לילדים!?

אם מנקים יחד עם הילדים מה טוב. אבל הניקוי חייב להיות הרפתקה מאושרת. קודם כל צריך לנקות מה שחייבים, במשך חצי יום, אח"כ, אם רוצים לעשות עוד דברים - אפשר לנקות בששון ובשמחה. מנקים, שרים, שופכים מים. וניקיתם בששון ממעיני הישועה. ראה החוברת כאן: http://www.havabooks.co.il/article_ID.asp?id=75.

*

וכאן מקום להוסיף מתוך דברי הגאון האדמו"ר מצאנז מנתינה: "במצב הזה כאשר הילדים בבית, כולם בבית, ועוד כעת לפני פסח שגם ככה אנשים לחוצים, הדבר הראשון שצריך לקבל על עצמנו, זה להיות בשמחה, להיות רגועים בעצמנו, להיות רגועים עם הילדים, להקדיש זמן לילדים, לבנים ולבנות, ועוד יותר מבזמנים רגילים.

אני חייב לומר - זה העיקר מה שגרם לי לדבר כעת - שלמרות שנהגו נשים צדקניות להקדיש את כל מרצן להכין את הבית לפסח. הרי שאני קבלתי כמה פעמים מאבי [האדמו"ר שפע חיים מצאנז-קלויזנבורג] זי"ע, שחג הפסח לא נועד כדי לחדש את הבית ולא כדי לנקות את הבית, מכל מיני הלכלוך וכדומה. לכבוד פסח צריך רק להוציא את החמץ. ועל פי הלכה בביטול בעלמא סגי. אבי היה מספר שאצל זקנו בעל ה"בני יששכר", היו מנקים את הבית בזמן של בדיקת חמץ וזה היה כל ההכנה לפסח.

אבי בעצמו היה מזהיר את ילדיו בתקופות שהיו מטופלים בילדים קטנים, שלא יטרחו מעל החובה ולא יהפכו את הבית כדי לנקות. היצר הרע מוכן שיכניסו הביתה מתח, לחץ, עצבים על הילדים, ושיהיה מתח בין בני הזוג כי צריך לעשות פסח. צריך לדעת שנקודה אחת של כעס, רגע אחד של מתח, יותר גרוע מחמץ בבית!

החובה המוטלת עלינו, על ההורים על הנשים הצדקניות היא, להכניס רוגע בבית - הפסח היה כשר גם ככה - עושים כמה שאפשר באופן רגוע, ותו לא".

ס.ז. אין לילה סדר ב-ZOOM

שאלה: האם מותר להתקין מערכת זום לפני כניסת החג, כדי שסבא וסבתא זקנים הבודדים בביתם משום קורונה, יוכלו להיות שותפים?
תשובה: ודאי לא.

א', כי על ידי דיבוראו תנועה, משפיעים על מערכת החשמל, דבר האסור גם בשבת, גם ביום טוב, בין לסוברים שחשמל הוא איסור תורה, בין לסוברים שהוא איסור מדרבנן. וכמה טרחו הפוסקים להתיר להיכנס לבית בו ישמצלמות בטחון והתירו רק בשעת הדחק בלית ברירה, משום שזה גרמא, או דבר שאינו מתכוון וכלאחר יד, או ממתעסק (עיין פסקי תשובות רעז 84). וכל זה לא שייך בנדון שלנו שהכל הוא בכוונה תחילה.

ב', איסור השמעתקול, כגון שעון שמשמיע קול שיר (שו"ע או"ח רנב, ה) והוא הדין בימינו בשעון מעורר אלקטרוני (פסקי תשובות שם ז).

ג', איסור שמאיטה. כידוע אסור לקרוא לאור הנר, שמא יטהאת הפתילה כדי לשפר את השלהבת (שו"ע או"ח רעה, א), ויש מקום להבין שהואהדין במחשב שרגילים באופן טבעי לגעת בו כדי לשפר שמיעה או ראייה. כמו שנחלקו הפוסקים אם מותר לקרוא לאור מנורתחשמל שניתן להגביר את עוצמתה בעזרת עמעם, דימר.

ד', זילותא דשבתווי"ט, אוושא מילתא, עובדין דחול. אמנם אלה מושגים כללים, אך בודאי שאין להפוך שבת ויום טוב לימי חול.

כמובן אם מדוברבסבים במצב רפואי ונפשי קשה, והדבר הכרחי להם בריאותית, נעשה כפי הוראת רופא ירא שמים.

אך, אם לא כן, איןלחפש קולות מפליגות, ובכגון זה נהג הגרי"ש אלישיב לומר: חשמל אינו עגונה.

פסח כשר ושמח.

ס.ח.האם מותרת תפילה מחוץ לבית הכנסת

ש: בתי כנסת ממשיכים להפיץ קורונה גם אם מתפללים בחוץ. הסידורים ובחומשים נגועים. וכן כסאות הפלסטי. בסוף התפילה מדברים במרחק פחות מ-2 מטר וחלק הולכים הביתה בזוגות. ואולי בחוץ הרוחות מפיצות הנגיף מאחד לשני. האם מותר להתפלל בחוץ?

ת: יש להביא סידור וכסא מהבית. אם לא מביאים כסא ונוגעים באלו של בית הכנסת, יש לרחוץ את הידיים בסוף התפילה עם מים וסבון ולפחות עם אלכוהול ג'ל, ולפני כן לא לגעת בפנים. וכן מי שנוגע בספר תורה. יש ללבוש מסכה. מי שאין לו מסכה, אז צעיף כיסוי ראש של אשה מכותנה או ממשי, ולאחר מכן לשם במייבש כביסה, כדי להרוג את החיידקים. אגב, גם ניר כסף או מטבעות הם מלאי נגיפים.

סט. ליל סדר מקוצר עבור זקנים

שאלה: סבא וסבתא זקנים שיהיו לבד בליל הסדר, מה המינימום שעליהם לומר?

תשובה: כדאי לקחת הגדה ולסמן להם:

- א. קידוש. שתיית כוס ראשון.
- ב. ברוך... בורא פרי האדמה. אכילת כרפס.
- ג. יחץ. חוצים מצה, ושומרים החצי הגדול לאפיקומן.
- ד. מה נשתנה.
- ה. עבדים היינו. מתחילה עובדי עבודה זרה...
- ו. פסח על שום מה... מצה על שום מה... מרור על שום מה...
- ז. ברוך... וגאל את אבותינו. שתיית כוס שני.
- ח. נטילת ידיים. המוציא. על אכילת מצה. אוכלים מצה.
- ט. ברכה על אכילת מרור. אכילת מרור.
- י. כורך.
- יא. ארוחה.
- יב. אכילת אפיקומן.
- יג. ברכת המזון.
- יד. ברוך... בורא פרי הגפן. כוס שלישי.
- טו. ישתבח.
- טז. ברוך... בורא פרי הגפן. כוס רביעי.
- יז. ברכה אחרונה.

[ועיין הגדה לשעת חרום להגר"ש גורן]

ע. "מנין מרפסות"

א', עשרה אנשים יחד בשטח פתוח מצטרפים למנין אם אין שביל או רשות הרבים מפריד ביניהם. ואז גם מי שלא נמצא איתם אלא למשל במרפסת, נחשב כמתפלל איתם במנין, גם אינו רואה אותם אלא רק שומע אותם. אבל אם אין כל העשרה במקום אחד, אלא כל אחד במרפסת שלו, אינם מצטרפים, כי יש חילוק רשויות.

ב', ויש מקילים, שגם אם נמצאים במרפסות, הם מצטרפים למנין, בתנאי שמקצתם רואים את מקצתם, או ששליח הציבור רואה את כולם וכולם רואים אותו, אבל בתנאי שאין רשות הרבים מפרידה ביניהם, אלא הם מרפסות של אותו בנין, ויש שמקילים גם אם יש רחוב בין שני הבנינים בתנאי שאין שם עבודה זרה או צואה.

לכתחילה יש לנהוג כשיטה א, ובשעת הדחק אפשר להקל כשיטה ב, וביום חול שליח ציבור יתנה לפני חזרת הש"ץ שאם הלכה כשיטה ב, אז זו חזרת הש"ץ, ואם הלכה כשיטה א, אז זו תפילת נדבה (מקורות: שו"ע או"ח נה יג-יד. ערוה"ש שם כ. מ"ב שם מח, נב, נד,

נז. כה"ח שם פח. פס"ת שם כו. שו"ת מנחת יצחק ב, מד. ילקוט יוסף או"ח ח"ד לא, לב, לג).

עא. חמש מחלוקות במנין מרפסות

א', האם אפשר לקיים מנין רק כאשר כל העשרה נמצאים במקום אחד, או אפשר לצרף אדם שנמצא בחדר אחר, אם רואים אותו?
יש מתירים. שו"ע או"ח מה יד. ויש חולקים. מובא במ"ב שם. כגון הגר"א. שעה"צ שם. ויש פוסקים שהתירו קדיש וקדושה וברכו, אבל לא חזרת הש"ץ, אלא אמרו לעשות מנחה קצרה. וכן שחרית. בשעת הדחק כמו עכשיו, אפשר להקל.

ב', צריכים לראות כמה?
יש אומרים שכולים צריכים לראות את כולם. ויש אומרים שדי שחלקם יראו את חלקם. ויש אומרים שדי שאפילו אחד יראה אחד. ועיין שו"ע או"ח קצה ב לענין זימון. ובשעת הדחק אפשר להקל.

ג', מה הדין אם רשות הרבים מפסקת?
יש מתירים רק אם אין רשות הרבים מפסקת. שו"ע או"ח קצה א. ויש אומרים גם אם שביל של יחיד מפסיק. מ"ב שם. ויש מתירים. שע"ת על שו"ע או"ח נה יד. ואפשר להקל בשעת הדחק.

ד', האם יש לראות את הפנים עצמם?
יש אומרים שיש לראות את הפנים ממש ולא די לראות חלק אחר של הגוף, כי אין חיבור של ראייה. ואפשר להקל בשעת הדחק.

ה', מה דין אם יש צואה באמצע הרחוב?
יש אוסרים. שו"ע או"ח נה כ. ויש מתירים. מ"ב ס"ק סב. רמ"א עט. ובשעת הדחק אפשר להקל. וכן אין בעיה בפחי אשפה, כיון שמכוסים ואין ריח רע.